

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА»

На правах рукопису

ДЯКІВ ОКСАНА ЯРОСЛАВІВНА

УДК 330.341.1:351.82

**ОЦІНКА КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Благун Іван Семенович
Заслужений діяч науки
і техніки України,
доктор економічних наук, професор

Івано-Франківськ – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ	9
1.1. Визначення сутності та змісту креативно-інноваційної діяльності	9
1.2. Формування складових механізму управління креативно-інноваційною діяльністю в регіоні	23
1.3. Світовий досвід диференціації регіонів за характеристиками креативно-інноваційної діяльності	39
Висновки до розділу 1	49
РОЗДІЛ 2. КЛАСИФІКАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОСТОРУ З ОГЛЯДУ НА РІВЕНЬ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	52
2.1. Формування класифікаційних ознак європейських регіонів з огляду на ресурсний потенціал наукової та інноваційної діяльності	52
2.2. Особливості розподілу єврорегіонів з огляду на інноваційність продукції	72
2.3. Характеристика креативно-інноваційної діяльності по регіонах України	91
Висновки до розділу 2	107
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ СТАНУ КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ	110
3.1. Визначення рівня інноваційності регіонів України	110
3.2. Оцінка зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України з використанням матриці переходу	121
3.3. Методичний підхід до визначення місця регіонів України в інноваційному просторі Європейського Союзу	143
Висновки до розділу 3	152
ВИСНОВКИ	155
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	157
ДОДАТКИ	180

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах глобалізаційних перетворень, світової економічної кризи, загострення конкурентної боротьби на зовнішніх та внутрішніх ринках перед регіонами України постає важливе завдання формування конкурентоспроможної економіки. Вагоме значення для економічної безпеки та соціального розвитку регіонів, економічних перетворень та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників набувають інноваційні процеси.

Сучасні тенденції інноваційного розвитку свідчать про необхідність урахування креативної складової цієї діяльності, як запоруки конкурентних переваг. Недосконалість законодавства, незадоволеність інтересів суб'єктів креативно-інноваційної діяльності, відсутність мотивації до розробки та впровадження інновацій значно стримують цей процес. Так, за даними Всесвітнього економічного форуму за 2012-2013 рр., незважаючи на поліпшення підіндексу «інновації» на 3 пункти (71-е місце зі 144-х країн), у порівнянні з рейтингом попереднього року спостерігається погіршення інноваційної спроможності на 16 позицій та зниження видатків компаній на дослідження і розвиток (104-е місце у порівнянні з 75-м у попередньому році).

Креативно-інноваційний розвиток регіонів створює соціально-економічні, організаційні і правові передумови для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного, трудового потенціалу країни у цілому, розробки та впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, конкурентоспроможної продукції, що забезпечить стійку конкурентну позицію держави у європейському співтоваристві. Тому актуальність питань визначення місця регіонів України в інноваційному просторі Європейського Союзу не викликає сумнівів.

Значний науковий внесок в дослідження теоретичних проблем інновацій, інноваційної діяльності та концепції креативної економіки внесли

такі закордонні вчені, як П. Друкер, А. Пригожин, Б. Санто Б. Твісс, Р. Фатхутдінов, К. Фрімен, Й. Шумпетер, Ф. Хучек, Ю. Яковець та ін. Серед вітчизняних дослідників цієї проблеми слід відзначити: І. Алексєєва, В. Александрову, А. Амошу, І. Благуна, І. Буднікевич, І. Вахович, А. Гальчинського, В. Геєця, М. Герасимчука, Г. Доброва, Т. Єфименко, Ю. Іванова, О. Лапко, І. Лукінова, І. Луніну, В. Лучика, П. Мельника, А. Никифорова, І. Олександренко, А. Соколовську, Л. Тарангул, М. Туган-Барановського та ін. Однак, попри значущість цього напрямку розвитку конкурентоспроможності держави, низка завдань теоретико-методичного обґрунтування визначення місця регіонів України в інноваційному просторі Європейського Союзу вимагає уточнення та розвитку.

Необхідність теоретичного обґрунтування, визначення складу та змісту креативної складової інноваційної діяльності та розробка організаційно-методичного забезпечення визначення місця регіонів України в світовому інноваційному просторі обумовили вибір теми дисертації, її актуальність, мету та завдання дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» і є складовою теми «Моделювання процесів управління в соціально-економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083). В основу дисертації покладено виконані особисто автором теоретико-методичні й практичні розробки щодо дослідження процесів розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є теоретичне узагальнення підходів до диференціації регіонів за характеристиками креативно-інноваційної діяльності та розробка методичного забезпечення оцінювання рівня її розвитку в регіонах України.

Досягнення поставленої мети обумовило необхідність вирішення таких завдань:

- уточнити термінологічний апарат теорії інновацій та виокремити креативну складову інноваційної діяльності;
- узагальнити світовий досвід диференціації регіонів за характеристиками креативно-інноваційної діяльності та виокремити складові механізму управління нею в регіоні;
- розвинути існуючі підходи до формування класифікаційних ознак європейських регіонів з огляду на ресурсний потенціал їх наукової та інноваційної діяльності;
- виявити та обґрунтувати основні характеристики креативно-інноваційної діяльності регіонів України;
- визначити рівень інноваційності регіонів України та їх місце в інноваційному просторі Європейського Союзу;
- сформулювати методичне забезпечення оцінювання зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України.

Об'єкт дослідження – процеси інноваційного розвитку регіонів України.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти та методичні підходи до оцінювання рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України з огляду на євроінтеграційні процеси.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою проведених у дисертації досліджень є наукові концепції і теоретичні розробки провідних вітчизняних і закордонних вчених в галузі інновацій та підтримки соціально-економічного розвитку регіонів.

У процесі дослідження використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: логічного аналізу – для уточнення понятійного апарату категорій креативно-інноваційної діяльності; статистичного аналізу – для вивчення та групування емпіричних даних і обґрунтування індикаторів визначення стану креативно-інноваційної діяльності; класифікаційно-аналітичний метод – для уточнення класифікаційних ознак регіонів; графічний метод – для наочної ілюстрації досліджуваних процесів за допомогою рисунків і діаграм; метод

ентропії – для інтегральної оцінки впливу креативної та інноваційної складових на економіку регіонів; матричний метод – для визначення зміни стану креативно-інноваційної діяльності в регіоні.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти, праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з питань інноваційного розвитку, матеріали наукових конференцій, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, звітно-статистичні дані обласних державних адміністрацій.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні комплексу теоретичних і методичних положень щодо визначення місця регіонів України в інноваційному просторі Європейського Союзу, виходячи з результатів оцінювання стану розвитку їх інноваційної діяльності та її креативної складової. Отримані нові наукові результати полягають у такому:

удосконалено:

методичне забезпечення оцінювання зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України, яке, на відміну від існуючого, має у підґрунті сформовану матрицю переходу за характеристиками *input* (що включає весь наявний потенціал регіону) і *output* (що включає результати діяльності), й дає змогу складання прогнозу про перехід регіону до іншого класу;

методичний підхід до визначення місця регіонів України в світовому інноваційному просторі, що базується на системі індикаторів, які характеризують розвиток інноваційної діяльності та її креативної складової за чотирма групами: соціально-економічних умов інноваційної діяльності, стану науково-технічного потенціалу, якості інноваційної політики та якості інноваційної діяльності, що дозволило, окрім вибору вимірників, здійснити аналіз темпів розвитку кожної з характеристик;

отримали подальшого розвитку:

класифікація регіонів України, виходячи зі стану їх інноваційного розвитку та з урахуванням креативної складової, яка виокремлює за ознаками

лідерів інновацій, регіональних послідовників, помірних інноваторів та скромних інноваторів, що дає змогу здійснювати оцінювання регіонів, виходячи зі світової практики, та зосередити регіональні ресурси по тих видах економічної діяльності, розвиток яких здатен значно підвищити конкурентоспроможність регіональних економічних систем;

визначено сутність та зміст креативної складової інноваційної діяльності, основними характеристиками якої є відсоток населення з вищою та професійною освітою; чисельність зайнятих послугами, що базуються на знаннях та чисельність зайнятих у сфері науки та техніки, що дало змогу визначити місце регіонів України в європейському інноваційному просторі;

методичний підхід до оцінювання рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності по регіонах України, який, на відміну від існуючих, має у підґрунті обґрунтування доцільності використання одинадцяти індикаторів, які є ідентичними до широко застосованих у світовій практиці, що дало змогу ранжувати регіони країни, виходячи зі стану та специфіки їх економічних систем.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що використання в практиці запропонованих науково-практичних розробок щодо оцінки стану креативно-інноваційної діяльності в регіонах України заздалегідь забезпечує визначення їх місця в європейському економічному просторі. Практичне впровадження результатів дослідження сприяє активізації інноваційних процесів, що забезпечуватиме стале економічне зростання та підвищення національної конкурентоспроможності.

Рекомендації щодо оцінювання зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України впроваджені в практичну діяльність Департаменту економіки Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка № 06/09-516 від 26.05.2015 р.). та формують необхідне підґрунтя до поліпшення інноваційності економіки України за рахунок підвищення зацікавленості суб'єктів господарювання щодо активізації інноваційної діяльності.

Теоретичні та методичні розробки дисертаційної роботи використані автором в навчальному процесі при викладанні курсів «Регіональна економіка», «Стратегічний менеджмент» та «Міжнародний менеджмент» на економічному факультеті ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (довідка № 01-15/03/572-1 від 07.04.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Усі наукові результати, викладені в дисертації, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки, викладені в дисертації, доповідалися і одержали схвалення на Міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема, на: XIX Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні та соціальні інновації як фактор розвитку економіки» (Луцьк, 29-30 травня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційна стратегія і тактика фінансово-економічного розвитку суб'єктів національного господарства» (Чернівці, 19-20 грудня 2014 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем» (Івано-Франківськ, 20-22 травня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики» (Харків, 22-23 травня 2015 р.).

Публікації. Основний зміст роботи опубліковано у 11 друкованих наукових працях загальним обсягом 4,4 друк. арк., серед яких: 1 – у виданнях іноземних держав, 6 – у наукових фахових виданнях, та 4 публікації за матеріалами конференцій.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 194 найменувань і додатків. Основний зміст дисертації викладено на 156 стор. Робота містить 29 таблиць (з них 3 займають 3 повні сторінки), 28 рисунків (з них 1 займає 1 повну сторінку).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНІ

1.1 Визначення сутності та змісту креативно-інноваційної діяльності

Поширення інтеграційних процесів у світовій економіці на кінці ХХ – початку ХХІ сторіччя обумовило пошук нових шляхів розвитку для економіки України, зважаючи на специфічні особливості її регіонів. Виникла потреба у впровадженні заходів, що забезпечать не тільки збільшення кількісних показників, що характеризують стан економічної системи, але й якісне зростання ефективності процесів та сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності національного продукту.

Головним і найбільш ефективним механізмом реалізації змін, як показує світовий і вітчизняний досвід, має стати національна інноваційна система, що відповідатиме сучасній інституціональній моделі генерації. Вона має бути впроваджена шляхом розповсюдження та використання знань, їх втілення в нових продуктах, технологіях, послугах у всіх сферах життя суспільства. Впровадження інновацій має стати одним з пріоритетів, в якому наука стає виробничим сектором економіки, основним фактором, що забезпечує конкурентоспроможність країни та її регіонів. Для реалізації цієї стратегічної мети Україні необхідно мати науково обґрунтовану і практично орієнтовану програму переведення національної економіки в режим інтенсивного розвитку в рамках як окремих регіонів, так і національної економічної моделі загалом.

За експертними розрахунками [34, 75], у сучасному світі понад 3/4 економічного зростання досягається за рахунок застосування нових знань і впровадження досягнень науково-технічного прогресу, які генеруються в

основному в наукомістких галузях товарного виробництва. Потужним джерелом розвитку виробництва на базі впровадження інновацій має бути ефективне використання інтелектуального, науково-технічного і виробничого потенціалів країни [90].

Отримання нових знань і технологій та їх ефективне застосування в соціально-економічному розвитку регіонів має стати вирішальною мірою, що визначить роль і місце України в світовому співтоваристві, рівень життя суспільства і забезпечення національної безпеки. Виходячи зі світового досвіду, у промислово розвинених державах 80-95% приросту ВВП припадає на частку нових знань, втілених у техніці і технологіях. Такий перехід на інноваційний шлях розвитку стане можливим завдяки створенню національної інноваційної системи та її складових - регіональних підсистем.

Дослідженнями функціонування та розвитку інноваційної діяльності по різних напрямках займалися вітчизняні вчені: Амоша А.І., Кузнєцова А.Я., Комеліна О.В., Крупка М.І., Лапко О.О., Микитюк П. П., Соловйов В.П. та інші [16, 91, 96, 97, 102, 112, 160]. Аналіз дисертацій, захищених протягом 2000-2014 років вказує, що фактично, основна маса наукових досліджень зосереджена навколо загальних, проте тактичних проблем інноваційного розвитку, фінансування й оцінки інвестиційної діяльності (див. табл. 1.1).

Проте, слід визначити, що ряд теоретичних проблем, щодо активізації інноваційної діяльності, зважаючи на регіональні особливості промислових комплексів та такий феномен, як креативне мислення, досі залишилися поза увагою науковців.

В літературі категорія «інноваційна діяльність» має досить багато трактовок, але всі вони мають в більшості спільне визначення. Так за визначенням [36] інноваційна діяльність (від англ. innovation - нововведення) — це вид діяльності, що пов'язаний із трансформацією наукових досліджень.

Інноваційна діяльність є складним процесом в якому заново отримані креативні ідеї та знання трансформуються в об'єкт економічних відносин. З огляду на значну, часом визначальну роль, яку інновації відіграють в

Огляд напрямів досліджень науковцями проблем інноваційної діяльності економічної системи України

Автор	Ключові напрями досліджень							
	Розробка механізмів активізації інноваційної діяльності	Пошук методичного підходу до прогнозування результатів інноваційної діяльності	Забезпечення інноваційної діяльності	Державне регулювання процесів інноваційного розвитку	Формування стратегії інноваційної діяльності	Дослідження проблем розвитку інноваційної системи в умовах глобалізації	Вдосконалення принципів розвитку національної інноваційної системи	Визначення впливу інноваційної діяльності
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Микитюк П. П. [112]				+	+			+
Колесніченко В.Ф. [89]			+					
Маказан Є.В. [107]		+						+
Кузнєцова А.Я. [96]	+		+				+	
Наумова О. О. [123].		+			+			
Степова С. В. [165]			+					+
Бейдик Н. М. [23]	+		+			+		
Циба Т.Є. [172]			+	+	+			
Близнюк Т.П. [26]	+							+
Могильна Л. М. [115]	+	+						
Знаменський І.О. [72]	+			+		+		
Міщенко І.М. [114]	+							+
Ашон Т.П. [21]					+	+		
Соловійов В.П. [159]	+	+						+
Федотов О.О. [169]	+		+					
Висоцька І.Б. [35]			+	+				
Зайчук Т.О. [71]		+						+
Рябих О.В. [148]	+		+					
Єжакова Н.В. [65]	+		+					

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Глухова С. В. [41]		+						+
Лисенко Л. А. [103]		+						+
Циганець В.В. [173]	+							+
Шквиря Н.О. [175]	+		+					+
Курочкін К.С. [99]	+							

сучасній економіці, визначення та класифікація цих особливостей є однією з умов забезпечення ефективності науково-технічних розробок.

За іншим визначенням [4] інноваційна діяльність є діяльністю, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

Ряд авторів [36] трактують інноваційну діяльність, як діяльність, спрямовану на комерціалізацію накопичених знань, технологій і обладнання. Її результатом є новий або додатковий продукт або продукт з новими якостями.

Відповідно до Закону «Про інвестиційну діяльність»: інноваційна діяльність – одна з форм інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу.

Для більш детального аналізу визначимо, що ж являє собою термін «інновація» і в чому полягає значення інновацій для розвитку економіки. Термін «інновація» походить від англійського «innovation», що означає введення новинок, нововведення. Варто зауважити, що однозначного тлумачення поняття «інновації» серед фахівців немає. В основу можна покласти насамперед визначення, що наведено в Законі України «Про інноваційну діяльність», де інновації – це «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а

також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [4].

В науковій літературі існує розмежування понять «новація» та «інновація». За ним: новація (оновлення, зміна) – це продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних чи прикладних досліджень у певній сфері діяльності і спрямований на підвищення ефективності цієї діяльності. Між появою новації як винаходу чи відкриття та її впровадженням проходить певний період часу – інноваційний лаг. З моменту прийняття і до впровадження та поширення новація набуває нової якості і стає інновацією.

Відтак, інновація – це кінцевий результат впровадження новації з метою зміни об'єкта управління та одержання економічного, соціального і науково-технічного ефекту [30].

Американський учений П. Друкер вважав, що інновації – це особливий засіб підприємців, за допомогою якого вони досліджують зміни в економіці та суспільстві з метою використання їх у бізнесі чи різних сферах обслуговування. На його думку, інновація є явищем скоріше економічним або соціальним, ніж технічним. Метою інноваційного рішення є підвищення віддачі від вкладених ресурсів [52].

В роботі Ф. Ніксона інновації визначені як сукупність технічних, виробничих та комерційних заходів, що призводить до появи на ринку нових і покращених процесів [186].

Відомий угорський економіст Б. Санто вважає, що інновація – це такий суспільний, технічний, економічний процес, який через практичне використання ідей та винаходів призводить до створення кращих за своїми властивостями виробів, технологій і у випадку, якщо вони на ринку можуть принести додатковий успіх – прибуток [156].

Точку зору Б. Санто підтримує Й. Ален, визначаючи під інноваціями впровадження та масове споживання нових продуктів, процесів або способів

поведінки [184].

За визначенням національного фахівця професора О. Лапко інновація – це комплексний процес, котрий включає в себе створення, розробку та доведення до комерційного використання і розповсюдження нового технічного або якогось іншого рішення, що задовольняє певну потребу [102].

О. Сімсон, розглядала інновації з позиції юриста та прийшла до висновку, що їх слід сприймати як результат творчої діяльності. Вона охарактеризувала інновацію, як новий результат інтелектуальної творчої діяльності, що вводиться в ринковий обіг [156]. Таку характеристику надано з необхідністю забезпечення правової охорони інтелектуального продукту, що, за думкою О. Сімсон, має бути синонімом «результату інтелектуальної творчої діяльності».

До аналогічної думки дійшов у своєму дослідженні Брайан Твіс, він визначив інновацію як процес, в якому винахід або ідея набуває економічного змісту [156].

Національні дослідники [16, 39] визначають, що одна з головних системних проблем економіки України полягає в тому, що результативність, якість функціонування і структура креативної частини національної інноваційної системи – сектору досліджень і розробок, освіти, винахідництва – не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки.

В останні роки сформувалося стійке уявлення про креативність, як здатність до створення нових і потенційно корисних ідей, як потужного і невичерпного економічного ресурсу.

Нещодавно економіка знань – була виділена авторами [156] в особливий сектор економіки «Креативну економіку» засновану на інтелектуальній діяльності. Таке поняття було введено в серпні 2000 року журналом BusinessWeek, [191].

Основними характеристиками є:

висока роль нових технологій і відкриттів у різних областях діяльності

людини.

високий ступінь невизначеності.

великий обсяг вже існуючих знань і гостра необхідність генерації нових знань.

Авторами такого підходу до економіки, в основі визначають проектне мислення, креативне уяву (моделювання), практична спрямованість.

У роботі «Креативний клас: люди, які змінюють майбутнє» Р. Флорида в результаті проведеного аналізу політичного та економічного розвитку американського суспільства приходить до висновку, що його основою в стає креативна економіка. Ядром суспільства він називав креативний клас, або представники творчих професій. На його думку креативність - «створення на базі знання практичних нових форм», а основа розвитку креативної економіки - це принцип трьох «Т»: «технологія, талант і толерантність».

За дослідженням Р. Флорида креативне середовище утворює значний каталізаційний вплив на зростання економічних показників. За його дослідженнями, за рахунок туристів, що відвідали Нью-Йорк в 2005 р переважно заради отримання задоволення від його культурно-мистецьких цінностей, доходи у місті додатково зросли на 5,4 млрд. Дол. (без урахування доходів готелів, ресторанів і фірм роздрібної торгівлі, обслуговуючих установи культури)..

Послідовник такої теорії Дж. Хокінс простежив її вплив у глобальному масштабі в роботі "Креативна економіка: як люди роблять гроші з ідей". Він зробив висновок, що культурно-мистецька креативність (або творчість) "сприяє підприємництву, спонукає до інновацій, підвищує продуктивність і активізує економічне зростання. [192] За його дослідженнями кількість бізнес - структур цієї сфери за 2007-2008 рр. в США зросла майже на 12%, що за динамікою набагато випереджає темпи зростання виробничого сектора. Відзначено постійно зростаючий вплив креативного сектора економіки на загальний економічний розвиток країни у Великобританії, Австралії, Нової Зеландії та Гонконгу.

В теперішній час лідером в креативній економіці визнана Великобританія, яка розробила і продовжує розробляти правову базу, стратегічні і політичні документи розвитку національної економіки через економічне, культурне і соціальне взаємодія [70]. Міністерство з культури, інформації та спорту Великобританії віднесло до креативної економіки галузі, які засновані на створенні та використанні інтелектуальної власності.

За визначенням саме «креативна економіка» покликана сформувати привабливий інвестиційний клімат, сприяти зростанню соціальної злагоди і розвитку соціальної сфери, модернізувати сферу освіти. В рамках креативної економіки формуються нові економічні моделі, нові типи соціальних відносин, нові культурні парадигми.

В даний час поняття «креативна економіка» нерідко ототожнюється з поняттям «економіка знань». При цьому мова йде про особливе секторі економіки, заснованому, насамперед, на різних видах інтелектуальної праці. [67]. Визначена аналогія є справедливою лише певною мірою у дуже вузькому проміжку загальноекономічної системи. Не можна, обмежувати креативну економіку тільки даною ознакою.

Практичною складовою реального сектору економіки стає креативно-інноваційна діяльність. Ряд дослідників напрямку «креативної економіки» відносять, так зване, креативне мислення та креативне проектування, саме в область практичної спрямованості.

На цьому шляху особливу роль у стимулюванні державою функції активізації креативних ресурсів набуває його інноваційна політика. В останні десятиліття якість управління інноваційними процесами та їх стимулювання з боку держави перетворюються не тільки в фактор конкурентоспроможності країни в сучасній світовій економіці, але і в одну з істотних складових переходу до нової, креативної парадигми розвитку суспільства.

На сьогодні у більшості країн, які пов'язують свій економічний розвиток з досягненнями науки і активними інвестиційними процесами, розроблені нормативні акти, що визначають концептуальне і стратегічне

бачення національної інноваційної системи. Вперше такі документи з'явився в США, аналогічні були прийняті у Великобританії, Франції, Німеччині та інших країнах ЄС, де ключова роль у формуванні національної інноваційної системи належить державі.

Багато вітчизняних та іноземних фахівців та науковців в своїх працях приділяють увагу проблематиці інноваційного, творчого, креативного розвитку. Це є віддзеркаленням сучасної ситуації, при якій творчість виконавців, їх креативне мислення і пов'язані із ним інновації набувають важливого значення для економіки на усіх рівнях починаючи від суб'єктів господарювання, що поєднані у регіональні промислові комплекси, до країни у цілому. Як відзначав ще в 1920-х рр. засновник теорії економічних циклів відомий економіст М. Кондратьєв, інноваційна діяльність здатна забезпечити конкурентні переваги шляхом створення власних монополій на певний продукт або технологію, що дозволить отримати за рахунок цього надприбутки [17]. Сьогодні креативний потенціал стає основною конкурентною перевагою, важливим економічним ресурсом та умовою інтенсивного розвитку економіки.

Однак, більшість наукових праць з цього напрямку стосується «мікрорівня», тобто, розвитку підприємств або особистостей. Напрямок з активізації та оцінки впливу креативного підходу до здійснення інноваційної діяльності на регіональному рівні залишається малодослідженим.

В табл. 1.2. проаналізовано статистику захисту вітчизняних науковців за 2000-2014 рр., які досліджували креативну діяльність. Проаналізовані роботи було розподілено по рівнях та за масштабом охоплення проблеми, у відповідності до суб'єктів, яким вона притаманна.

З аналізу табл. 1.2. можна зробити висновок, що більшість з робіт присвячена визначенню креативності особистості, або загальним положенням щодо психофізіології цього явища. Дослідження впливу креативності на розвиток регіональної економічної системи або визначення його впливу на економіку на загально державному рівні мають одиничний

характер, тобто, потребують доопрацювання.

Таблиця 1.2

**Статистика наукових досліджень (захищених дисертацій), що
присвячені змісту категорії «креатив»**

Рівень економічної системи	Суб'єкт визначення	Кількість дисертаційних робіт науковців
Загально науковий	загальне визначення	6
Мікро-	індивід	9
	підприємство	1
Мезо-	галузь	0
	регіон	4
Макро-	держава, об'єднання держав	1

Креативність — (лат. creatio — створення) — творча, новаторська діяльність[36]; новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей й ті, що входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактора»[156]. Раніше у літературі використовувався термін «творчі здібності», однак пізніше він почав витіснятися мовним запозиченням з англійської мови (creativity, creative).

На думку професора І. Мілославського, терміном «креативний» позначається творчість, що «не тільки висуває ідеї, але й доводить їх до конкретного практичного результату. А слово «творчий» залишається зі своїм вихідним значенням, що не розрізняє діяльність результативну й, навпаки, безрезультатну».[36]

На думку вітчизняних фахівців в сучасних умовах, саме важелі регіонального управління нададуть можливість найбільш ефективно формувати та реалізовувати стратегії розвитку і соціально-економічної політики, як окремих адміністративних територій, так і країни загалом.

На цьому шляху, в Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого

самоврядування, прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування.[1-13]

Наразі в країні тривають процеси децентралізації влади. Урядом схвалено «Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [77]. Децентралізація пов'язана з процесами перерозподілу або диспергування функцій та повноважень від центрального управління на регіональний рівень.

Необхідність запровадження процесу децентралізації виникла оскільки зараз в Україні управлінням регіонами займаються обласні державні адміністрації, які не є суб'єктами регіонального управління і не мають відповідних повноважень, та обласні ради, які також не мають для цього а ні достатньої кількості повноважень, а ні фінансових ресурсів. Від часу прийняття Конституції України та базових нормативно-правових актів з питань місцевого самоврядування, розвиток місцевого самоврядування фактично здійснювався лише на рівні територіальних громад міст обласного значення, оскільки переважна більшість територіальних громад через їх надмірну подрібненість та надзвичайно слабку матеріально-фінансову базу виявилися неспроможними виконувати всі повноваження органів місцевого самоврядування. У вирішенні існуючої проблеми, маючи за мету підвищення ефективності управління регіонами, існує два шляхи: посилення обласних державних адміністрацій шляхом деконцентрації державних повноважень, або підвищення ролі місцевих рад через децентралізацію. І в першому, і в другому варіанті спільною залишається необхідність креативного підходу до вирішення проблеми формування стратегії регіонального розвитку і визначення першочергових завдань соціально-економічної політики.

Недооцінка впливу креативної складової у інноваційній діяльності може стати фатальною помилкою. Як приклад, можна навести висловлювання колишнього президента та співзасновника відомої транснаціональної компанії Sony A. Моріта [70], він стверджував: «Головний

чинник у промисловості - це творчі здібності».

Нові ідеї і знання займають у «новій економіці» місце капіталу і в значній мірі замінюють його [108]. Виходячи з теоретичного узагальнення фахових джерел, основними причинами того, що відбувається зростання економічної ролі творчості є наступні:

по-перше, постійно збільшується динамізм сучасної економіки. Скорочуються цикли інноваційного розвитку, зокрема, зменшується тривалість періоду від винаходу нової технології до її виведення на ринок та наступної заміни іншою технологією [88]. У зв'язку із прискоренням темпів трансформаційних змін, соціальних, економічних, технологічних умов виробництва кількість нестандартних проблем і завдань весь час зростає, що відповідно вимагає безперервного виробництва нових ідей для їх вирішення;

по-друге, безперервно зростаюча конкуренція (гіперконкуренція). Творчі знахідки окремих товаровиробників, що виводяться на ринок, підсилюють їх позиції. Конкуренти змушені відповідати «творчою контратакою», що підсилює тиск конкуренції на даному ринку, і цикл повторюється. Зовнішні фактори (в т.ч. розвиток інформаційних технологій та світова глобалізація) доповнюють, прискорюють та ускладнюють ці процеси [88];

по-третє, суттєві зміни в мотивації трудової діяльності та переорієнтація системи цінностей працівників. Дослідження [17; 18; 19; 34; 54; 66, 91] підтверджують зменшення зацікавленості працівників до праці, заміну матеріальних орієнтирів трудової діяльності «постматеріальними», перехід від пошуків засобів до існування до участі в процесі прийняття рішень, самореалізації, творчості;

по-четверте, зростає роль індивідуального виробництва товарів та надання послуг [66, 70, 92, 103], протилежне масовому та серійному виробництву, що спонукує необхідність швидкого і гнучкого проектування продуктів і послуг, відповідно до особливостей умов кожного ринку, постійного оновлення товарів;

по-п'яте, значною є зміна структури зайнятості, при якій підвищується роль «творчого ресурсу» у сферах виробництва. Структурні зрушення у сфері зайнятості пов'язані з формуванням нових високотехнологічних галузей, автоматизацією виробництва, використанням гнучких технологій та гнучких форм організації виробництва, інтеграцією науки та виробництва, формуванням науково-виробничо-збутових комплексів. Р. Флорида обґрунтовує появу «творчого класу» (creative class), економічні функції якого полягають у виробництві нових ідей, нових технологій, нових знань [88, 92, 103].

Ряд сучасних наукових досліджень декларують входження економіки у нову епоху - епоху творчості та інновацій, епоху знань, відзначаючи, що у XXI столітті творчість стане найбільш значущим чинником економічного розвитку на мікро- та макrorівнях, ключовим фактором виробництва і найголовнішим економічним ресурсом [33; 43,73, 74, 94, 95, 105, 113, 170, 179, 181].

Концепція творчості, як економічного ресурсу, базується на загальній теорії людського капіталу, заснованій лауреатами Нобелівської премії Г. Беккером та Т. Шульцем. Теорія виникла в 1960-х рр. внаслідок усвідомлення того факту, що ефективність технологій та обладнання, що використовується у процесі виробництва можна вирахувати, а ефективність «людської складової»: витрати на навчання, перепідготовку, створення сприятливого організаційного клімату і т.і., важко піддається обліку при оцінці ефективності виробництва. Виникла необхідність побудови методики розрахунку витрат на «людський» чинник виробництва та розрахунок його окупності. Проте, при вирішенні цього завдання фактично так і не вдалося перейти з рівня теорії на рівень практично працюючих моделей та методів. Однак, ця теорія переконливо показала, що людина з її креативними та інтелектуальними здібностями, - це найважливіший компонент виробництва, який визначає його ефективність, тому «вкладення в людину» є не затратами, а високорентабельними довгостроковими інвестиціями, які є також засобом

підвищення ринкової вартості виробництва. Хоча, знову ж таки, питання оцінки доцільності та ефективності такого інвестування є вкрай складною [27].

У сучасних умовах для успішної підприємницької діяльності процеси генерації нових ідей та їх реалізації повинні бути «поставлені на потік». Конкурентною перевагою в XXI столітті є вже навіть не сама ідея, а механізми постійного відтворення та здійснення нових ідей [139, 140, 182, 183, 190]. Якщо в першій половині XX століття запорукою успішної підприємницької діяльності вважався конвеєр для масової репродукції уніфікованих товарів, то у XXI столітті символом успішного виробництва стає «конвеєр» для виготовлення нововведень, то є реалізація принципу «потокowego виробництва» нових ідей. Одним із варіантів реалізації «стратегії безперервного творчості» є «кайзен» (kaizen) - принцип розвитку багатьох японських компаній через безперервні зміни та покращення [70; 74, 79] .

Більшість видів економічної діяльності стимулюють і культивують не тільки «серйозні», а й будь-які «цікаві» ідеї або «вторинні інновації» (secondary innovation), які навіть не підпадають під категорію винаходів [70]. Такі «дрібні» ідеї сприяють, з одного боку, постійному оновленню продукції, зниженню собівартості, підвищенню якості, а з іншого - підтримці «творчого тону» виконавців. Вторинні інновації, на думку підприємців, є основним джерелом та ресурсом конкурентоспроможності. Наприклад, одна з найбільших автомобільних компаній світу Toyota ще у 1980- х роках отримувала в середньому близько 300 нових пропозицій від кожного співробітника на рік, у той час як у типовій американській або європейській компанії співробітник пропонував за рік не більше 10 нових ідей [90]. Сумарний ефект від вторинних інновацій значно перевищує ефект, одержаний від однієї-двох значних ідей, оскільки сучасне підприємництво залежить від постійного потоку ідей (continuous creativity) [92]. Тому умови в середині виробництва повинні бути сприятливими для висунення нових і

потенційно корисних ідей усіма виконавцями, а не тільки тими, які традиційно розглядається в якості «творчих працівників».

Ефективність програм щодо активізації креативної діяльності працівників у середньому значно перевищує ефективність інших управлінських програм. За оцінками Д. Коутера, середня рентабельність інвестицій у розвиток творчості персоналу складає 300 % [70].

Можна визначити, що креативна та інноваційна діяльність у виробництві є основою формування креативно-інноваційної промислової діяльності регіону, тобто, це процес, що заснований на неперервній генерації та практичній реалізації нових ідей. Існуюче поняття «інноваційна економіка» сьогодні вже недостатнє для покриття всього спектру креативних продуктів і послуг, які включені в економічні відносини виробників та споживачів нових ідей.

Виходячи з вищевикладених суджень, можна визначити, що під креативно-інноваційною діяльністю доцільно розуміти процеси генерації нових корисних, потенційно ефективних ідей та трансформації їх у форму ринкового продукту.

1.2 Формування складових механізму управління креативно-інноваційною діяльністю в регіоні

Активізація креативно-інноваційної діяльності неможлива без створення ефективного механізму її функціонування. В науковій літературі інноваційний механізм розглядають як сукупність цілей, засобів та інструментів, що поєднані з організаційно правовою та підприємницькою діяльністю. В контексті цього доцільно сконцентрувати увагу саме на підприємницькій діяльності, оскільки, вона дозволяє не зосереджуватися на масштабах виробництва та специфіці економічної діяльності. Ряд науковців,

серед яких відомий австрійський та американський економіст, політолог, соціолог і історик економічної думки Й. Шумпетер, розглядають інноваційний механізм, з точки зору підприємництва, стверджуючи, що здійснення підприємницької діяльності вже має у своїй сутності інноваційну основу. Згідно теорії Й. Шумпетера: економічне новаторство є функцією індивідів, яких він називав підприємцями.

У центрі уваги цього видатного науковця були проблеми динамічного розвитку ринкової системи, фактори, які забезпечують прогрес і економічне зростання. Він вперше став вивчати економічну динаміку на противагу статичному аналізу представників неокласичного напрямку. Він стверджував, що: «Промислові революції періодично змінюють існуючу систему виробництва, викликаючи постійне прагнення до нововведень, економічна динаміка заснована на поширенні нововведень у різних сферах господарського життя. Результатом інновацій є вплив на економічні процеси або безпосередньо на продукцію».[176]

Підприємництво передбачає відхід від звичайного «руху за течією», вимагає творчого підходу і тому пов'язане з особливостями особистості підприємця. Й. Шумпетер виділив специфічну мотивацію, яка вимагає не якнайшвидшого задоволення потреб, а активної діяльності по створенню виробництва, перемоги над конкурентами, подолання виникаючих труднощів. Цього можна досягти на підставі дару передбачення, сильної волі і розвиненої інтуїції. Прагнення до нововведень, віра у власні сили, вміння ризикувати, відчуття власної незалежності – це риси особистості, які характеризують підприємця і не залежать від класової або соціальної приналежності. У той же час, згідно цієї теорії, підприємець не обов'язково має сильний інтелект, оскільки, він не може довго зважувати і порівнювати різні варіанти у ході прийняття рішень.

За твердженням Й. Шумпетера розвиток новацій пов'язаний з темпами економічного розвитку об'єктів. На мікроекономічному рівні нововведення забезпечують отримання прибутку і реалізуються завдяки активній участі в

інноваційному процесі. На макроекономічному - впливають на загальне економічне зростання і лежать в основі розуміння економічного зростання [176].

Подальші розробки дослідниками теорії інноваційної діяльності доводять, що тільки прагнень підприємця або іншого суб'єкта підприємництва недостатньо для активізації процесів нововведень на практиці. Необхідне створення реально функціонуючих механізмів управління креативно-інноваційною діяльністю.

Сучасні дослідження управління інноваційною діяльністю мають багатогранний характер. Серед наукових праць щодо активізації інноваційної діяльності можна виділити роботу [86] Г.Ковальова, присвячену дослідженню проблеми взаємодії інвестицій, виробництва та інформації в процесі комерціалізації нововведень.

Більш комплексно до вирішення проблем інноваційної діяльності в своїй роботі [90] підійшов П. Шеко. Ним визначено п'ять факторів процесу інноваційної діяльності: світовий поріг знань, інноваційні фінансові ресурси, інноваційних підприємців, поле інноваційної активності, інноваційний клімат. Необхідно зазначити, що перераховані П. Шеко фактори визначають розвиток інноваційних процесів, але, в більшості це загальні поняття.

Відповідно до [36], механізм – це послідовність станів, процесів, що визначають собою будь-яку дію, явище. Дана дефініція вперше була визначена для опису функціонування технічних систем на початку 60-х рр. XX сторіччя й знайшла широке розповсюдження в практиці дослідження економічних наук, відбиваючи логічну послідовність управлінських впливів відносно управління соціально-економічними системами.

Дослідженнями механізму управління займалися вітчизняні вчені, В. Бодров, О. Волкова, С. Знахар, М. Круглов, М. Крупка, О. Манойленко, Л. Шульгіна [28, 97, 178]. Аналіз визначень цього поняття дозволяє зробити висновок, що основні відмінності в його розумінні полягають у тому, який підхід – системний, ситуаційний чи процесний був покладений тим чи іншим

дослідником в основу визначення поняття «механізм».

Загалом механізм управління розглядають як складову (найбільш активну) частину системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності керованого об'єкта. Більш ширше поняття механізм управління можна визначити, як сукупність форм, структур, методів і засобів управління, об'єднаних спільністю мети (доцільна сукупність), за допомогою яких здійснюються ув'язування й узгодження суспільних, групових і приватних інтересів, забезпечуються функціонування й розвиток об'єкту. В даній роботі обрано розгляд з точки зору процесного підходу, оскільки об'єктом даного дослідження виступає процес креативно-інноваційної діяльності в промислових комплексах регіонів.

Підсумовуючи аналіз означених термінів можна визначити механізм управління та регулювання креативно-інноваційною діяльністю як сукупність функцій органів державної адміністрації, місцевого самоврядування спільно з представниками підприємницького сектору економіки щодо обґрунтування інформаційного простору, оцінки та аналізу інноваційної рівня розвитку регіонів, а також формування і вибору відповідних пріоритетних заходів, що спрямовані на активізацію інноваційної діяльності та сприяють соціально-економічному розвитку у відповідності до світових стандартів. Основою розробки даного механізму має бути сукупність визначених принципів, що складають його методологічну основу й обумовлюють його функції і задачі.

Аналізуючи доробки вітчизняних вчених з означеного напрямку, відзначимо роботу [43] В. Горник та Н. Даций, де запропоновано механізми стимулювання інвестування інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності інноваційної продукції, прискорення інвестиційно-інноваційних процесів у галузях промисловості. В роботах також запропоновано оцінки інноваційного рівня розвитку промисловості.

В роботі [90] розглянута структура механізму інноваційної діяльності. Автор виділяє венчурний механізм освоєння нововведень, механізм

приватних капіталовкладень у сферу НДДКР, механізм активізації регіональних науково-технічних ресурсів, механізм технологічних трансфертів. Слід звернути увагу на значну обмеженість такого розподілу.

На думку Колоколова В. А. інноваційний механізм - це організаційно-економічна форма здійснення інноваційної діяльності та сприяння її проведенню, пошуку інноваційних рішень, а також важіль стимулювання і регулювання цієї діяльності. В своїй роботі [90] він стверджує, що існує безліч таких механізмів, що виконують конкретні функції, така безліч не є закритою і поява нових механізмів є закономірною подією. Дослідник зауважує, що інноваційні механізми повинні формувати функціональне забезпечення підприємницьких структур в прив'язці до стадій їх життєвого циклу.

Під функціональним забезпеченням розуміється інноваційне, інвестиційне та фінансове забезпечення. Інноваційне забезпечення має сприяти зародженню і ефективному пошуку нововведення. Для створення сприятливих умов креативно-інноваційної діяльності необхідна побудова відповідного механізму, що дозволить прискорити процес генерування нововведень. Далі слід створити умови вкладення коштів (інвестування) з метою комерціалізації нововведень, їх впровадження у виробництво.

Природньо, що вирішення завдань створення інноваційних рішень та інвестування неможливо здійснити без відповідних джерел фінансування. З іншого боку, не вимагає особливих пояснень той факт, що механізми функціонального забезпечення будуть різними залежно від того, на якій стадії розвитку знаходиться та чи інша підприємницька структура. Необхідно пов'язати елементи функціонального забезпечення зі стадіями розвитку підприємницьких структур[90].

В сучасних наукових дослідженнях інноваційного розвитку значну увагу приділено формування певного механізму управління інноваційною діяльністю. Так О. Кондрашов та О. Шкільник пропонують організаційно-економічні механізми регулювання інноваційної діяльності, на відміну

М. Крупка та С. Онишко розглядають фінансово-кредитний та фінансовий механізми забезпечення інноваційного розвитку [90, 97, 177].

Але, незважаючи на значну кількість досліджень інновацій та їх впливу на соціально-економічний розвиток економіки, малодослідженими залишаються проблеми, пов'язані з розробкою механізмів раціонального державного регулювання інноваційної діяльності в галузі її допустимих меж, цілей, завдань та методів.

Доцільно інноваційні механізми розгалужувати за трьома основними рівнями: державним, регіональним та індивідуальним. На макрорівні вирішуються такі основні завдання: формулюється державна інноваційна стратегія, створюється сприятливий інноваційний клімат для економіки в цілому, реалізуються державні інноваційні програми. На регіональному рівні присутні схожі завдання, але вони прив'язуються до особливостей певних регіонів. Макро- та регіональний рівень створюють умови для інтенсивного протікання інноваційних процесів на рівні підприємницьких структур. Ці інноваційні механізми покликані забезпечити реалізацію регіональних інноваційних стратегій на мікрорівні, направити в руслі інноваційних пріоритетів підприємницьку ініціативу. [90]

Формування механізму управління креативно-інноваційною діяльністю доцільно здійснюватися відповідно до принципів обов'язкової, максимально повної та ефективної реалізації виключно необхідних функцій.

Механізм управління державними або регіональними керуючими органами має сприяти паралельним скороченням втручання в сфери, де недосконалості ринкового механізму мінімальні або не виявляються зовсім (скасуванням надлишкових функцій), що в кінцевому підсумку буде служити основній меті - скороченню адміністративних, економічних та організаційних бар'єрів для розвитку креативно-інноваційної діяльності.

На рис. 1.1 відображено основні складові, що необхідні для забезпечення креативно-інноваційної діяльності в регіоні.

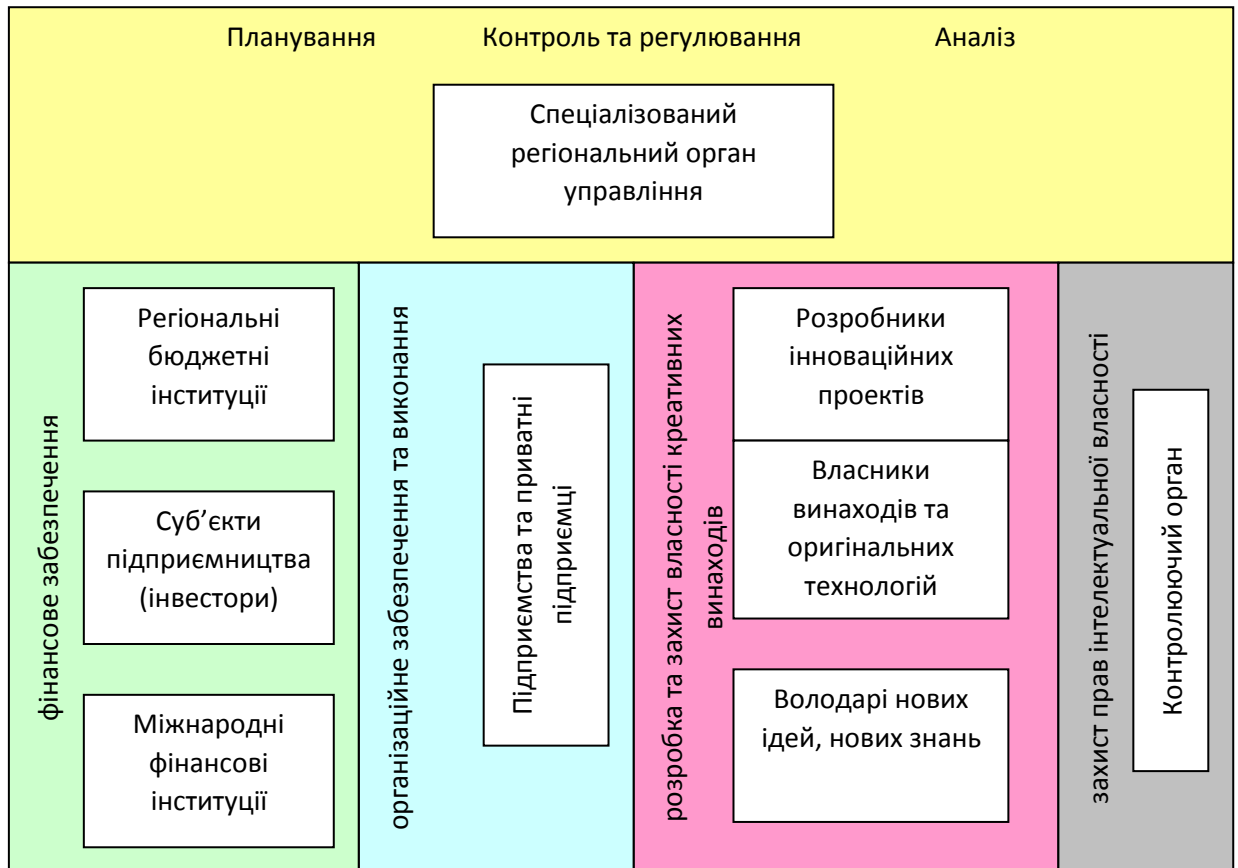

Рис.1.1. Схема управління креативно-інноваційною діяльністю в регіоні (складене та агреговане автором)

Забезпечення їх ефективного управління має створити сприятливі умови інноваційної діяльності, сприяти пошуку інноваційних рішень, а також важелів стимулювання і регулювання цієї діяльності.

Державне управління доцільно розглядати як механізм управління балансом між національною та регіональними складовими національної креативно-інноваційної системи.

При формуванні механізму креативно-інноваційної діяльності велике значення надається також підвищенню якості прийнятих рішень у сфері управління. Одним з найважливіших кроків у цьому напрямку має стати запровадження практики доказу необхідності втручання в діяльність, яка базується на важливості дотримання принципу обґрунтованості.

Як важливу складову механізму управління креативно-інноваційної

діяльністю запропоновано проведення оцінювання результатів впровадження регулюючих дій за пропонованою схемою, рис.1.2. При цьому необхідно зазначити, що моніторинг та аналіз застосування регулюючих дій потрібно проводити безперервно від стадії розробки до підсумкової стадії.

Зазначимо, що механізм управлінської діяльності складається з таких частин:

цільова частина - сукупність усіх цілей, на реалізацію яких спрямована управлінська діяльність (підвищення ефективності виконання основних функцій системи);

функціональна частина — види управлінської діяльності (пізнавально-програмувальні та організаційно регулятивні), необхідні для виконання основних функцій організації;

методологічна частина - ті методи, які використовуються при виконанні всіх видів управлінської діяльності, тобто забезпечують виконання функціональної частини. Частина, яка відображає сукупність принципів, - норми або правила, за якими потрібно здійснювати успішну управлінську діяльність;

інструментальна частина - управлінські рішення, повноваження, засоби інформаційно-матеріально-енергетичного (І-М-Е) впливу на об'єкт управління;

технологічна частина - технологія підготовки прийняття і виконання управлінських рішень. [28]

За гіпотезою, якої дотримуються ряд науковців [72, 81, 83] така діяльність потребує управління як на національному, так і на регіональному рівнях, оскільки, існують реальні ризики зростання креативно-інноваційної активності суб'єктів, може виявитися причиною кризи. Зафіксоване бурхливе зростання «креативних» секторів економіки в передкризовий період може служити підтвердженням цього припущення [83,127, 171]. Криза може провокувати зміни в інноваційній активності, і одна з можливих причин кризи - у нездатності ефективно освоювати нові ідеї та інновації, коли окремі

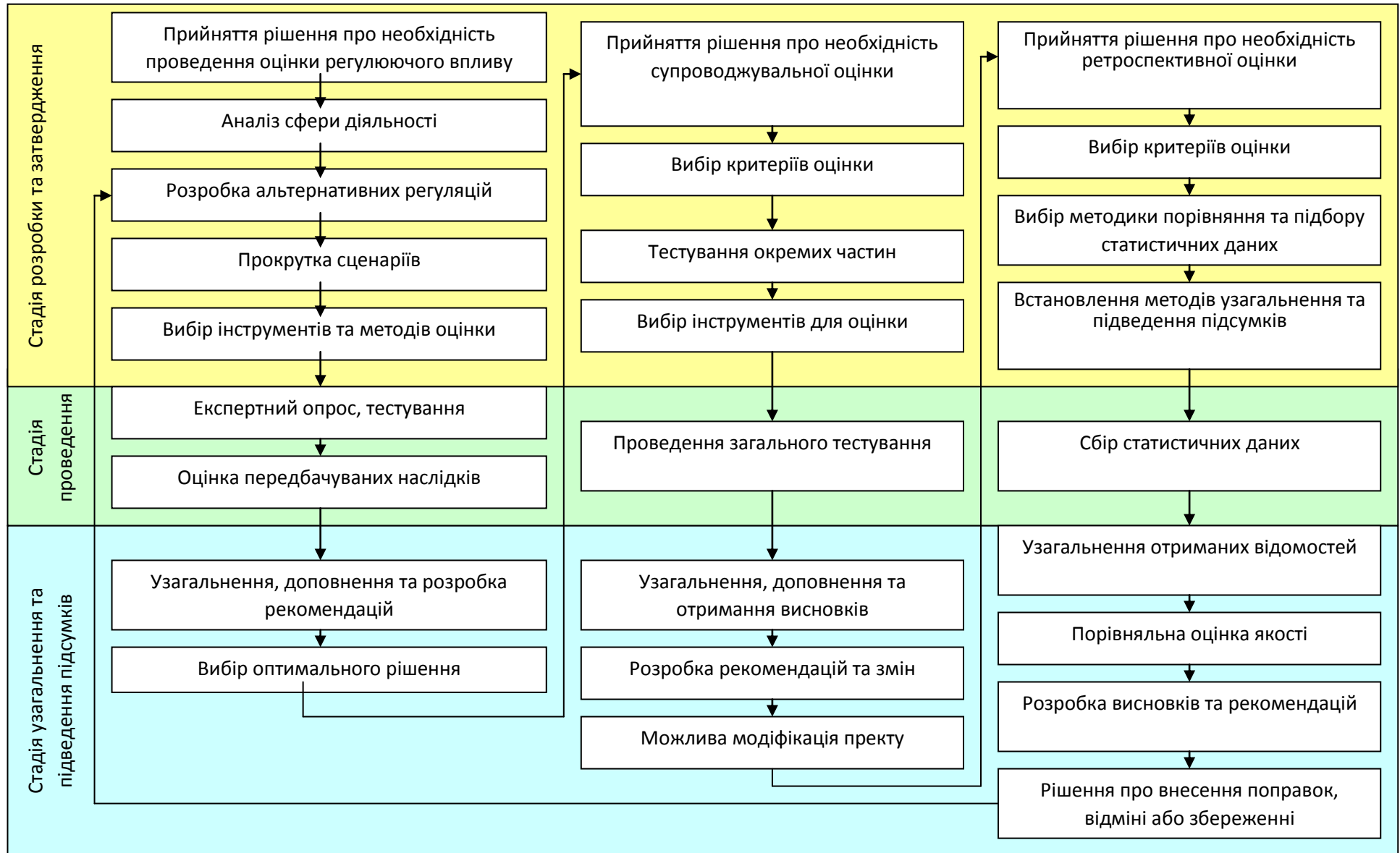

Рис.1.2 Пропонована схема проведення оцінки регулюючих дій креативно-інноваційної діяльності

підприємства та цілі держави «тонуть в інноваціях». Це, у свою чергу, може бути пов'язано з діями управляючих інституцій - регуляторів економіки (неефективним розподілом інвестицій, відмовою від диверсифікаційної інноваційної політики, адміністративним «продавлювання» пріоритетних напрямів інноваційної активності при ігноруванні реальних вимог ринку), свого роду «інноваційної ейфорією» (яка проявилася у економічних кризах 2000 і 2008 рр.), «перевиробництвом інновацій» та «неготовності» ринку до нових продуктів.

Ряд авторів [159, 160] висловлювали думку, що існує діалектичний взаємозв'язок між креативно-інноваційною активністю та економічними кризами: креативно-інноваційна діяльність стає шляхом виходу з кризи, але, в свою чергу, призводить до їх повторення (рис. 1.3). Економічне зростання стимулює інвестиції в інновації та, відповідно, підвищення креативно-інноваційної активності, що, у свою чергу, сприяє подальшому зростанню економіки; але, починаючи з визначеного рівня інноваційної активності, економічне зростання сповільнюється і змінюється спадом, як результат занадто високий рівень інноваційної активності порушує нормальне функціонування виробничої або соціальної системи в сформованому соціально-економічному контексті.

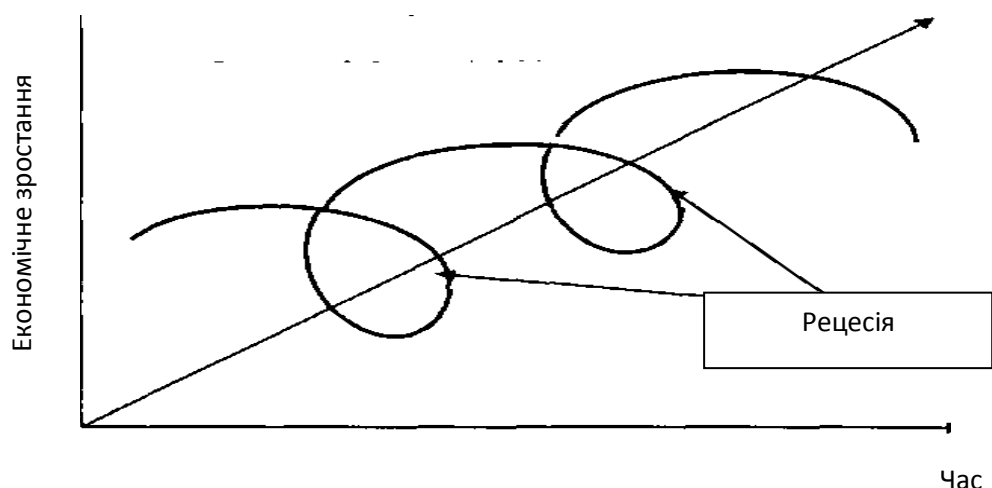

Рис 1.3. Взаємозв'язок між креативно-інноваційною активністю та розвитком економіки [131].

Як висновок, завдання з оптимізації управління креативно-інноваційною діяльністю як на рівні регіональному, так і на національному в цілому, полягає у, визначенні та регулюванні (стимулами або обмеженнями) відповідного рівня креативно-інноваційної активності.

Стохастична спрямованість креативно-інноваційної активності може призводити до стагнації або до кризи і рецесії, для запобігання або пом'якшення наслідків яких ця активність повинна бути відповідним чином організована.

В умовах «нової економіки» спостерігається зміна управлінських парадигм та пошук нових механізмів управління креативною діяльністю. У дисертаційному дослідженні при аналізі творчості як об'єкта управління ми базуємося на дослідженнях процесів функціонування керованих економічного систем [59, 61], обґрунтовуючи необхідність проектування системи управління з урахуванням активності її елементів та невизначеності зовнішнього середовища її функціонування.

Згідно із класичним підходом під управлінням розуміють процес підтримки системи (об'єкта) у призначених параметрах, тобто забезпечення такого її стійкого стану, при якому вона здатна виконувати свої функції на заданому (оптимальному) рівні. З точки зору такого підходу, управління господарськими і економічними об'єктами має бути спрямоване на обмеження числа їх ступенів свободи або діапазонів, чим досягається зменшення невизначеності в поведінці об'єкта, що і є одним із завдань управління. Відповідно до такого підходу поставлена мета управління досягається (тобто результат функціонування керованої системи точно збігається з метою) за умови, що програма управління розроблена правильно, і виконання програми є ідеальним [28].

У сучасних умовах виробництва і управління, коли кількість проблем, які не відповідають відомим класам типових завдань і рішень, безперервно збільшується, повна регламентація дій неможлива, тому необхідно оперативно знаходити нові рішення щодо коригування програми. Системі

управління надається здатність адаптації за рахунок відмови від зовнішньої жорсткої регламентації. Програми управління формуються лише в загальних рисах у вигляді мети, критеріїв її досягнення, а коригування програми стає «внутрішньою справою» керованої системи. У цьому випадку функції об'єкта управління повинні включати в себе не тільки точне виконання, а й самостійне прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, розробку нових правил поведінки, тобто елементи творчості. На практиці даний підхід реалізовується через делегування повноважень прийняття рішень і відповідальності на нижчі ланки управління, що вимагає надання більшої свободи місцевим органам влади та реалізації креативних ідей.

При такій зміні управлінських позицій визначаються особливості управління креативної діяльністю, яка пов'язана з регіональною активністю. В умовах регіональної свободи дій та наявності певних місцевих особливостей, використовуючи свої креативні можливості та матеріальні ресурси, регіони можуть домагатися реалізації своїх цілей, відмінних від загальнодержавних. Тому внесення креативних елементів у функціонування керованої системи може мати для неї деструктивні наслідки.

Творчість як об'єкт управління (основними компонентами якого є креативні здібності і креативний процес) характеризується латентними змінними, які не піддаються безпосередній фіксації (вимірюванню) та безпосередньому керуючому впливу. Тому, управління творчістю стає можливим лише через зміну організаційного середовища (організаційно-економічних умов).

Таким чином, в умовах безперервно зростаючого технологічного та соціально-економічного динамізму, посилення ринкової конкуренції та невизначеності, творчість перетворюється на стабілізуючий елемент конкурентоспроможності. Зростання економічної ролі творчості означає, що креативний потенціал співробітників та організаційні умови і механізми його реалізації є одним із ключових факторів економічного успіху. Управління креативною діяльністю вимагає створення відповідного організаційно-

мотиваційного середовища, зміна якої є основним механізмом регулювання креативної активності, що, у свою чергу вимагає розробки математичних та інструментальних засобів аналізу та формування оптимального середовища для активізації та здійснення креативної активності.

Управління креативно-інноваційною діяльністю в регіоні, як форма втручання в хід економічних процесів має на меті підвищення якості прийнятих рішень у сфері підприємницької діяльності, шляхом оптимізації (підвищення ефективності), сприяння упорядкуванню правового регулювання підприємницької діяльності органами місцевого самоврядування, виявлення, скасування і запобігання появи економічно недоцільних та неефективних нормативних правових актів, створення сприятливих умов для розвитку такого виду діяльності та підприємництва загалом. При виконанні означених цілей підвищується роль контролюючих дій у створенні та запровадженні сприятливих умов креативно-інноваційної діяльності

Ефективність креативно-інноваційної діяльності в регіоні залежить від сформованої системи механізмів його інноваційного розвитку, які представляють собою взаємозв'язок організаційного, економічного та фінансового механізмів, що в цілому визначає ефективну регіональну стратегію інноваційного розвитку й забезпечує адаптацію інновацій до ринкових умов. Він включає організаційні, економічні та фінансові підходи, методи та принципи формування регіональної креативно-інноваційної політики та стратегії, що спрямована на зростання конкурентоспроможності, рівня соціально-економічного розвитку та якості життя населення регіону.

Більш детально структуру механізму креативно-інноваційної діяльності відображено на рис.1.4.

Формалізація механізму креативно-інноваційної діяльності, визначення її структури надасть можливість ефективного формування, протікання та активізації інноваційних процесів як на державному, регіональному так і на мікрорівні.

Рис.1.4. Структура механізму креативно-інноваційної діяльності в регіоні (складено та агреговано автором)

З аналізу теоретичних наукових досліджень можна виділити складові механізму інноваційного розвитку регіону (рис.1.4): організаційний (організація, розробка й впровадження інновацій у регіоні), економічний блок (керування, планування й збут інновацій в регіоні), і фінансовий блок (фінансування й стимулювання, страхування інновацій), що дозволяє визначати ефективну стратегію інноваційного розвитку регіону й забезпечує адаптацію креативних ідей та інновацій до ринкових умов.

Організаційний блок механізму має забезпечувати сприятливі умови появи креативних ідей та інновацій, фінансовий блок механізму - створити умови для фінансування такої діяльності, а економічний блок повинен забезпечити процес адаптації до ринкового середовища і активізації інноваційної діяльності. Усі блоки механізму креативно-інноваційного

розвитку взаємозалежні між собою й дозволяють забезпечити ефективний інноваційний процес у регіоні.

Заходи фінансування і стимулювання визначають способи формування фінансових ресурсів, в разі необхідності пошуку інвесторів та підвищення зацікавленості суб'єктів діяльності у впровадженні нововведень. Інновація, як процес ринкової діяльності розглядається з точки зору наявності інвестиційного ефекту. Інвестиція та інновація взаємопов'язані категорії. Креативно-інноваційний процес, потребує фінансового забезпечення (інвестування) на будь-якому етапі чи фазі життєвого циклу інновації. На це вказував американський економіст, представник неокласичного напрямку в економічній науці І. Фішер [86]. Він стверджував, що результатом будь-якого відкриття є підвищення норми доходу над витратами, зростання ставки (відсотку) та пожвавлення інвестицій. Воно триватиме доти, доки інноватор отримуватиме додаткову винагороду за новаторство. Цю межу І. Фішер назвав граничною продуктивністю інновацій. Її сутність полягає у тому, що здійснюючи інновації, інноватор на певний час здобуває монопольне положення на відповідному ринку, що дає йому можливість збільшити прибуток понад певний нормальний прибуток (в якості винагороди за ризик). Зменшення продуктивності з часом призводить до необхідності пошуку нових креативних рішень. Саме тому Й. Шумпетер у інноваціях вбачав засіб конкурентної боротьби.

Серед фінансових заходів можна виділити кредитування, формування власного капіталу, формування витрат на креативно-інноваційну діяльність, податкові заходи державних або регіональних установ з метою активізації даного виду діяльності.

Автори Е. Забарна та С. Харічков звертали увагу на особливість випадків коли «інновації не пов'язані з інвестиціями, якщо для їхнього здійснення не потрібно вкладення фінансових ресурсів. Інвестиції не пов'язані з інноваціями, якщо створення продуктивних сил іде екстенсивним шляхом й не вимагає ніяких удосконалень» [68]

Науковці [88] відрізняють категорії «винаходу» та «інновації». Перша може трапитися випадково, а інновація завжди є результатом пошуку, також винахід не ставить за мету отримання прибутку. Інновація ж спрямована на отримання певного ефекту економічного або соціального. Вказані відмінності між інноваціями та відкриттям чи винаходом дозволяють зробити певні висновки, стосовно форми участі держави у стимулюванні інноваційної діяльності. Зокрема мова йде про таку рису як прибутковість інновацій чи їх спрямованість на отримання прибутку.

Важливою проблемою креативно-інноваційної діяльності є створення інформаційної інфраструктури, яка має обслуговувати цей процес. Така інфраструктура повинна забезпечувати поширення інформації про переданих технологіях, а, крім того, містити елементи ринкового характеру, що дозволяють здійснювати торгівлю технологіями.

Ефективне функціонування інноваційної діяльності не можливе без створення механізму захисту прав інтелектуальної власності. Для чого необхідно забезпечити: можливість отримання технологічної ренти винахідниками інноваційних рішень, патентування, ліцензування нових продуктів і технологій. Утворення ефективного механізму інноваційної діяльності і його практична реалізація сприятимуть посиленню інноваційної складової регіонального розвитку та активізації підприємницької діяльності загалом.

Механізм розвитку креативно-інноваційної діяльності має ґрунтуватися на взаємодії суб'єктів господарювання, територіальних та державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для ефективної діяльності в регіоні. При цьому, усі суб'єкти інноваційної діяльності повинні мати певний ступінь свободи з поєднанням високого рівня відповідальності в рамках визначених регіональних пріоритетів розвитку. Ефективність функціонування механізму інноваційного розвитку регіону залежить від обґрунтованого вибору

інноваційних проектів відповідно до регіональних пріоритетів, наявності джерел їх фінансування та креативної складової й отримання оптимальних ефектів від їх реалізації [73]

1.3 Світовий досвід диференціації регіонів за характеристиками креативно-інноваційної діяльності

Як вже зазначалося, неконтрольоване зростання креативно-інноваційної активності може призводити до негативних явищ в економіці, для їх запобігання ця активність має бути відповідним чином організована.

Вирішення такого завдання можна вирішити шляхом формалізації і «перекладу» неструктурованого чи погано структурованого процесу, яким по своїй суті і є креативна діяльність, на більш високий рівень структурування, що дозволяє здійснювати управління креативно-інноваційною діяльністю. Для цього необхідно виробити систему понять, достатню для побудови математичних моделей і розробки інструментальних методів; розробити систему показників результативності творчої праці, методи діагностики організаційного клімату та оцінки креативного потенціалу персоналу, відповідні оптимізаційні моделі управління. Розробка методології побудови таких оптимізаційних моделей може бути основою для знаходження шляхів запобігання або пом'якшення кризових явищ в економіці на різних рівнях.

Важливим аспектом механізму управління креативно-інноваційною діяльністю в регіонах є заходи регулюючого впливу держави з метою дотримання визначених регіональних пріоритетів. Сучасні прикладні інвестиційні дослідження знаходяться в центрі уваги фахівців багатьох країн Центральної та Східної Європи, вони визначені як основний чинник інноваційного розвитку процесів, які зачіпають практично всі галузі, але, насамперед, галузі високих і середніх технологій. Такі пріоритетні напрями

розвитку науки і техніки в країнах Східної Європи та Центральної Азії, визначають спеціалізації цих країн. Спільні між територіальні дослідження являють собою інтеграційні ланцюжки між різними регіонами для співробітництва у сфері науки та інновацій. Таке співробітництво також сприяє активізації креативно-інноваційної діяльності в менш економічно розвинутих регіонах, та створює умови подолання територіальних дисбалансів.

Багаторічні статистичні та наукові дослідження доводять, що асиметрія регіонального інноваційного розвитку характерна не тільки для нашої країни. За даними досліджень Євростату окремі регіони країн ЄС значно випереджають не тільки інші регіони, а й рівень своєї країни загалом [76]. Так, столиці Угорщини – Будапешт та Словаччини – Братислава, мають рівень інновативності, відповідний середньому рівню регіонального розвитку ЄС, хоча держави відносяться до групи країн, чий загальний рівень інноваційної діяльності значно нижче середнього регіонального рівня ЄС.

В Болгарії пріоритетним напрямком є наукові дослідження з математики, астрономії, фізики, ядерних технологій, медичних і фармацевтичних досліджень. В Чехії більша увага приділяється біологічним, медичним наукам, фізиці, математиці, хімії.

Угорщина має напрямок розвитку інформаційних технологій, біотехнологій, агропромислових технологій, фармацевції.

На Мальті пріоритетними є енергетика та навколишнє середовище, охорона здоров'я, біотехнологія. Серед пріоритетів Польщі можна визначити інновації у інформатиці, клінічній медицині, техніці, рослинництві та тваринництві. В Румунії більшість інвестицій спрямовано у технології та сільське господарство [76].

Аналіз інноваційних пріоритетів показав, що майже всі держави мають два блоки пріоритетів: специфічні (які відповідають конкретним територіям – гірсько-добувні, енергетика, агропромислові, освоєння мінеральних ресурсів) і загальні (інформаційні технології, біотехнології, охорона

здоров'я). Саме ці загальні пріоритети можуть стати ланцюжком не тільки між країнами, але й окремими регіонами різних країн.

Такі точки перетину для спільних досліджень, утворюють сприятливе середовище для міжнародного наукового співробітництва та сприятимуть утворенню міжнародних мереж. Точками дотику можуть бути і специфічні інноваційні напрямки, але лише за умови їх ідентичності в різних країнах, наприклад, дослідження вугледобувних, коксохімічних технологій, які можуть бути цікавими і для інших країн, або їх окремих регіонів, частина територій яких розташована в таких районах.

Органи регіональної влади в більшості очікують очевидних результатів впровадження регіональних стратегій інновацій. Але, оскільки, природу інноваційного розвитку важко передбачити, стає необхідним напрацювання методології, яка зробить можливим окреслення рівня, змін інноваційності регіону та порівняння з іншими регіонами.

Серед найбільш відомих міжнародних досліджень диференціації територій визначимо - рейтинги інноваційного розвитку країн The European Innovation Scoreboard (EIS, Європейське інноваційне дослідження), The International Innovation Index (III, Міжнародний індекс інновативності), The Global Competitiveness Index (GCI, Міжнародний індекс конкурентоспроможності), The Global Innovation Index (GII, Міжнародний інноваційний індекс). На регіональному рівні моніторинг інноваційного розвитку здійснюється в Європейському союзі (Regional Innovation Scoreboard, RIS) та в США (Portfolio innovation index, PII).

EIS має на меті вирішення завдання контролю креативно-інноваційної діяльності з боку організацій ЄС. Визначене статистичне дослідження було запроваджене Організацією економічного співтовариства та розвитку (ОЕСР) спільно зі Євростатом. Воно проводиться шляхом моніторингу інноваційної діяльності країн Європи, та подальший аналіз структурних характеристик інноваційних процесів та аналіз впливу інновацій на економіку, включаючи конкурентоспроможність, зайнятість, економічне зростання та структуру

торгівлі.

Дослідження інноваційного розвитку у Європейському союзі має дворівневу систему вимірювання : на рівні країн ЄС (EIS) і на рівні регіонів ЄС (RIS). Система оцінки інноваційного розвитку європейських країн почала застосовуватися з 2000 р, а в 2002 р на її основі була створена система оцінки інноваційного розвитку регіонів ЄС, до якої увійшла частина показників з обстеження EIS.

В даний час інноваційна активність країн ЄС вимірюється на основі 29 показників, а для оцінки інноваційного розвитку регіонів використовується 16 індикаторів. Це пов'язано з тим, що на регіональному рівні доступно меншу кількість статистичних даних, ніж на рівні країн. Недосконалість статистики на регіональному рівні є причиною того, що в рамках RIS не застосовується абсолютне ранжування окремих регіонів, а виділяються і ранжуються групи регіонів з подібним рівнем інноваційного розвитку.

Зазначимо, структура EIS та RIS обстеження є спільною. Вона включає три блоки показників - фактори інноваційного розвитку (innovation enablers), діяльність фірм (firm activities) та результати інноваційної діяльності (innovation output). У результаті проведення оцінки інноваційного розвитку регіонів в ЄС розподілялися на п'ять типів інноваційних територій - сильні інноватори (high innovators), середньосильні інноватори (medium-high innovators), середні інноватори (average innovators), середньослабкі інноватори (medium-low innovators) і слабкі інноватори (low innovators).

В подальшому процесі трансформації методології Regional Innovation Scoreboard кількість груп була зменшена до чотирьох: лідери інновацій (Innovation leaders), регіональні інноваційні послідовники (Innovation followers), помірні інноватори (Moderate innovators), скромні інноватори (Modest innovators)

Дещо відрізняється від європейської система вимірювання інноваційного розвитку територій у США. Зведений індекс інноваційного розвитку (PII, Portfolio innovation index) американських регіонів (штатів і

округів) розроблявся низкою американських дослідницьких центрів з ініціативи управління економічного розвитку Торгового департаменту США [76]. Індекс складається з чотирьох блоків, кожному з яких присвоєні різні вагові коефіцієнти: людський капітал (30%), економічна динаміка (30%), продуктивність і зайнятість (30%), добробут (10%). У кожен блок входять від 5 до 7 показників. На основі зведеного індексу інноваційного розвитку США аналізується понад 3000 районів і на основі їх відносного рівня інноваційного розвитку виділяється п'ять груп територій: вище 110%, від 100 до 110%, від 90 до 100%, від 80 до 90%, менше 80%, відсутні данні.

Структура індексів RIS і PII така, що вони об'єднують в собі як ресурси інноваційної діяльності (inputs), так і її результати (outputs). Зазвичай, в регіонах-лідерах поєднуються високі бали одночасно по ресурсним і результатним підіндексам. Однак, зустрічаються випадки, коли ця умова не виконується. Наприклад, в регіоні може бути високе значення по ресурсному підіндексу і низьке по результатному. Це означає, що створений потенціал ще не повною мірою реалізований внаслідок наявності ефекту запізнювання. зворотна ситуація спостерігається, коли низькі бали по ресурсному підіндексу супроводжується в регіонах високими значеннями підіндексу результативності. для даних регіонів високі значення результативності можуть бути наслідком впливу інших факторів, неврахованих в рамках ресурсного підіндексу.

Формування та впровадження RIS і PII було реалізоване в три етапи:

на першому етапі було теоретично визначено відповідні для даних індексів показники,

на другому етапі проаналізовано можливості використання обраних показників при побудові індексів інноваційного розвитку регіонів, тобто визначено наявність статистичних даних в регіональному розрізі,

на третьому етапі проведено збір даних за обраними показниками, їх нормалізація, та їх подальше нормування.

За оцінками фахівців, методи побудови індикаторів інноваційного

розвитку регіонів в RIS та РП є науково-обґрунтованими та апробованими, що дозволяє їх використовувати в якості нормативу при побудові національної системи оцінки інноваційного розвитку регіонів.

Необхідно відзначити, що відповідно до методології означеного обстеження починаючи з 2008 року, було введено нове визначення інновацій, яке включає також організаційні та маркетингові інновації. Саме цим видам інновацій було надано більшої ваги. При цьому, з метою збереження неперервності часових рядів, питання щодо витрат на інновації все ще обмежується витратами на продуктові та процесові інновації. З метою узгодженості з вихідними даними попередніх обстежень, було зроблено розмежування між підприємствами з технологічними та нетехнологічними інноваціями, оскільки в анкеті менше запитань стосуються організаційних і маркетингових інновацій порівняно з тими, що пов'язані з інновацією продукту і процесу.

В Україні у відповідності до програми CIS перше обстеження проводилося у 2009 р. за період 2006–2008 рр. [130] Друге обстеження інноваційної діяльності за період 2008–2010 рр. було проведено у 2011 р. Такі обстеження лише частково відповідають завданням визначення інноваційного розвитку країн The European Innovation Scoreboard (EIS).

Аналізуючи звіти [130] можна відзначити, що протягом 2008–2010рр. частка інноваційно активних підприємств України порівняно з попереднім періодом зросла на 3,0 в.п. в основному за рахунок збільшення частки підприємств, які займалися організаційними та маркетинговими інноваціями.

Серед висновків обстеження інноваційної діяльності 2008–2010рр., відзначимо, що хоча перевага за неінноваційними підприємствами (% до загальної кількості підприємств) дуже значна, але існує позитивна динаміка за результатами попереднього періоду. Розподіл підприємств України за типами за результатами обстеження 79,0 неінноваційні підприємства, відповідно, 21,0 інноваційні підприємства.

Розподіл підприємств за найбільш суттєвими чинниками, що перешкоджали здійсненню інновацій у 2010-2012рр.

(% від загальної кількості обстежених підприємств) [130]

Група чинників	Чинники	Інноваційні підприємства	Не інноваційні підприємства
Цінові	Відсутність коштів у межах підприємства або групи підприємств	7,4	15,6
	Відсутність фінансування за межами підприємства	4,5	8,4
	Занадто високі витрати на інноваційну діяльність персоналу	6,6	13,3
Інформаційні	Відсутність кваліфікованого персоналу	1,5	3,1
	Відсутність інформації про технології	1,0	2,1
	Відсутність інформації про ринки	0,6	1,5
	Труднощі знаходження партнерів інноваційної діяльності	2,4	5,5
Ринкові	На ринку домінують певні підприємства	4,3	7,7
	Незначний попит на інноваційні товари чи послуги	2,1	4,6
Причини інноваційної бездіяльності	Немає необхідності у зв'язку з попередньою інноваційною діяльністю на підприємстві	н/д	н/д
	Непотрібно у зв'язку з невизначеним попитом або немає попиту на інновації	н/д	н/д

н/д – немає даних

Аналізуючи результати обстеження інноваційної діяльності 2010–2012рр. (табл. 1.4), серед головних чинників відсутності впровадження інновацій визначають: відсутність коштів у межах підприємства та високі витрати на інноваційну діяльність, також відзначають відсутність зовнішнього інвестування та монопольну залежність. Такі чинники визначають керівники, як інноваційних так і не інноваційних підприємств. Два останніх чинника мають значний вплив на керівників тих підприємств, на яких відсутня інноваційна діяльність. Такі результати, оцінені в цілому по Україні, не мають регіонального розрізу та показують лише тенденції, що

склалися. Відзначимо, як негативний чинник те, що проведені обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008–2012 рр. за міжнародною методологією CIS, не мали на меті визначення регіонального розподілу.

Серед світових досліджень інноваційної діяльності виділимо Global Innovation Index (GII). Глобальний індекс інновацій - це глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг країн світу за показником рівня розвитку інновацій. Розрахований за методикою міжнародної бізнес-школи INSEAD, Франція. Воно проводиться з 2007 року і на даний момент представляє найбільш комплексне дослідження показників інноваційного розвитку по різних країнах світу.

Усвідомлюючи значення освіти, вдосконалення умінь протягом життя та людського капіталу в науці і технології організація OECD, Євростатом та Статистичним Інститутом UNESCO (UIS) створено програму дослідження та аналізу кар'єрного шляху науковців зі званням доктора наук та висококваліфікованих кадрів. Аналогічне дослідження проводить Американська Державна Фундація Знань, аналізуючи статистику отриманих звань докторів наук. В Канаді такими дослідженнями займаються Т. Глушинський і В. Петерс, з метою збору інформації про ресурси та течії висококваліфікованого населення науковці використали також списки населення, перегляд ресурсів робочої сили та перегляд випускників вищих навчальних закладів.

Необхідно відзначити, що оцінка диференціації рівня інноваційності на регіональному рівні має охоплювати багато складових. Аналізуючи відмінності диференціації регіонів у дослідженні Євростату NUTS 2 за методологію розподілу регіонів на input та output, шляхом врахування ознак інноваційності можна зазначити, що серед регіональних характеристик Євростат виділяє: динаміку змін величин окремих рис, які ідентифікують процеси регіональної інноваційності, перетворення регіональних устроїв типологічного характеру, зміни у створенні полюсів інноваційності, а також

відношення величин характеристик, реалізованих в регіонах, відносно до величин, вказаних дослідником (максимум, мінімум, середня і т.п.), та аналіз змін у часі базових характеристик.

Останні дослідження креативно-інноваційної діяльності становлять базовий фактор, який детермінує економічну prosperity в глобальній економіці, яка базується на знаннях. Дослідження доводять, що країни з диференційованими та сильно відмінними регіональними економіками відносини між учасниками на місцевому та регіональному рівні є базовими факторами, які впливають на економічне зростання країни. Значення регіонального розвитку є базовим, саме воно детермінує економічну динаміку країни.

Як вже зазначалося, більш докладні дослідження стосуються регіонів ЄС щабля NUTS 2. В динамічному підході, в рамках аналізу інноваційності, які проводив Євростат, для регіонів щабля NUTS 2 віддано 16 характеристик (частину з них становлять результати анкетних досліджень в рамках CIS), Країни, які мають територіальні одиниці, які відповідають NUTS 2, обмежені у доступності цілої низки даних, що робить сумнівним такі дослідження на рівні регіонів. Багато запропонованих даних є доступними тільки для державного рівня NUTS 1, а також, навіть, якщо доступні, то не є властивими для більшості регіонів рівня NUTS 2.

Характеризуючи вищезначені дослідження можна сказати, що в цілому, методи побудови індикаторів інноваційного розвитку регіонів в Євросоюзі та США є науково-обґрунтованими і апробованими. Використання їх в якості відправної точки та адаптація до них національної системи оцінки регіонального креативно-інноваційного розвитку надасть можливість, більш якісної оцінки та надасть змогу об'єктивного порівняння результатів європейських американських та національних досліджень.

Зауважимо, що світовий досвід економічно розвинутих країн доводить існування процесу старіння трудових ресурсів в промисловості. Для його запобігання на державному та міждержавному рівні проводяться

дослідження мобільності кваліфікованих кадрів, їх притягання та затримання. Для отримання надійних результатів при проведенні таких досліджень потрібні об'єктивні адекватні показники. Як зауважив Дж. Марбургер, директор Office of Science and Technology Policy: «Технічні кадри в різних країнах є щоразу все більш співзалежними в спосіб, який робить похідні дані з однієї країни ненадійними для прогнозів. Глобалізація та змінні підходи до знань нівелюють відмінності між дисциплінами» [Marburger 2005, s. 1087]. Аналіз досліджень OECD, Євростату та UIS, створює можливість розуміння порядку формування та рухливості людських ресурсів. В той же час, для створення системи досліджень креативно-інноваційної діяльності на регіональному рівні необхідними є спеціалізовані співвідставні міжнародні системи даних.

Підводячи підсумок аналізу світового та європейського досвіду диференціації регіонів, зазначимо, що оцінка диференціації рівня креативно-інноваційної діяльності регіонального простору повинна обіймати багато площин, таких як: динаміку змін величин окремих складових, які ідентифікують процеси регіональної інноваційності, перетворення регіональних устроїв типологічного характеру, зміни у створенні полюсів цього виду діяльності, а також відношення величин якостей, що реалізовані в регіонах, відносно до величин, які вказані дослідником (максимум, мінімум, середня і т.п.), та аналіз зміни у часі базових характеристик.

На цей час проведені обстеження інноваційної діяльності в економіці України за міжнародною методологією CIS, мали на меті визначення стану розвитку в цілому по країні та у галузевому розподілі. Досліджень, які визначають інноваційний розвиток регіонів у відповідності до європейських обстежень досі не проводилось.

Враховуючи стратегічну спрямованість України на європейський розвиток та обрану систему регіональної децентралізації необхідні регулярні моніторингові дослідження оцінки рівня креативно-інноваційної діяльності регіонів та країни у цілому. Такі дослідження мають бути узгоджені з

методикою побудови аналогічних досліджень Євросоюзу. В умовах глобалізації напрями креативно-інноваційного розвитку регіонів мають бути спрямовані не тільки на внутрішній простір держави, а й за її межі. Означені дослідження нададуть змогу оцінити та порівняти інноваційний розвиток регіонів нашої країни з регіонами країн Євросоюзу та прийняти рішення щодо подальшого розвитку враховуючи не тільки особливості нашої країни, а й залучити досвід регіонів країн ЄС.

Висновки до розділу 1

1. У ході пошуку шляхів до формування механізмів, що здатні забезпечити не тільки кількісне зростання основних складових національної економіки, але й створити умови забезпечення якісного зростання й підвищення ефективності економічних процесів, та сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності національного продукту, розвиток інноваційної системи має виступити у ролі сучасної інституціональної моделі генерації. Національна інноваційна система являє собою складну сукупність регіональних інноваційних підсистем, що побудовані на організаційних засадах реалізації креативно-інноваційної діяльності виходячи з пріоритетів регіонального розвитку.

2. В сучасних умовах зростаючої локалізації інноваційної діяльності у глобальному масштабі, формування ефективних регіональних інноваційних систем стає важливою передумовою підвищення міжнародного конкурентного статусу регіонів, наслідком чого є зміщення акцентів у системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки з макrorівня на мезорівень.

3. Сучасні Євроінтеграційні процеси вимагають застосування комплексної методики оцінки ефективності функціонування РІС з метою

розробки рекомендацій щодо її вдосконалення. Постала нагальна необхідність гармонізації національної системи статистичного обліку у відповідності до загальноєвропейських стандартів використання оцінки регіонального інноваційного розвитку (Regional Innovation Performances), яка була розроблена експертами Європейської Комісії, як складова частина загального Європейського інноваційного таблоїду (European Innovation Scoreboard). Такі заходи нададуть можливості визначення місця та орієнтирів для подальшого інноваційного розвитку регіонів на підґрунті використання досвіду країн Євросоюзу.

4. Визначення сутності креативної діяльності, як творчої та новаторської, що характеризується здатністю індивідів до продукування принципово нових ідей й тих, що запозичені з інших сфер діяльності та, за результатами їх впровадження або реалізації, можуть бути залучені до оцінки інноваційної діяльності представників промислового комплексу. Це дає підстави розглядати її разом з інноваційною діяльністю як складову регіонального розвитку.

5. Наявність креативної складової інноваційної діяльності в промисловості регіонів створює передумови прискореного розвитку, формування конкурентних переваг та підвищення конкурентоспроможності регіональної економіки.

6. Концепція регіональної інноваційної системи має виступити основою розробки локальних стратегій креативно-інноваційного розвитку промисловості регіонів, як складових загальнонаціональної інноваційної стратегії

7. Рівень інноваційної активності більшості регіонів у значній мірі залежить від ефективності регіональної інноваційної системи, а саме: наявності розвиненого механізму трансферу технологій, особливостей інституціональної побудови, ефективної інноваційної інфраструктури, що дає змогу розвитку креативно-інноваційної діяльності.

8. Механізм розвитку креативно-інноваційної діяльності має

ґрунтуватися на взаємодії представників промислового комплексу, наукових установ та закладів вищої освіти регіону, територіальних й державних владних структур та органів місцевого самоврядування, у розпорядженні яких знаходяться фінансові, матеріальні, сировинні, інтелектуальні та інформаційні ресурси для ефективного розвитку економіки регіону.

9. Нові наукові результати, що отримані автором у ході написання розділу пройшли апробацію та доповідалися й були схвалені на науково-практичних конференціях, а також надруковані у наукових фахових виданнях.

РОЗДІЛ 2

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОСТОРУ З ОГЛЯДУ НА
РІВЕНЬ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Формування класифікаційних ознак європейських регіонів з огляду на ресурсний потенціал наукової та інноваційної діяльності

Особливу значимість в процесі сталого соціально-економічного розвитку держави має подолання існуючих диспропорцій у розвитку її регіональних систем. Як свідчать результати аналізу світового досвіду, подолання цієї проблеми є однією з найважливіших стратегічних цілей країн з провідними економіками. Для поліпшення означеної проблеми, центральні та місцеві адміністративні структури, економічно розвинених країн Європи, проводять відповідну регіональну політику. Вона являє собою комплекс законодавчих, адміністративних, економічних та природоохоронних заходів, що сприяють раціональному розподілу наявних ресурсів між сферами діяльності, надаючи пріоритету сфері інновацій, як тій, що здатна вплинути на прискорення розвитку регіональної виробничої системи.

Проблемі інноваційної діяльності в регіонах присвячено роботи вітчизняних та іноземних науковців. Серед них А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, А.Поручник, В. Семиноженко, Б. Ашейм, А. Ісаксен, Ф. Кук, А. Маршалл, К. Сейбл, А. Скотт, Б. Лундвалл та С. Боррас [25, 38, 39, 143, 183, 186] та інші.

Регіони та інші територіальні об'єднання, спрямовані на пошук креативних рішень і впровадження інновацій, тобто впроваджують інноваційні стратегії. На думку фахівців, регіональна політика держави має забезпечити обмеження зростання і "розвантаження" інноваційних центрів, та сприяти освоєнню нових районів, переважно окраїнних, периферійних.

Подолання диспропорцій інноваційної діяльності меж регіонами посилить економічні і суспільні ефекти, забезпечить покращення якості життя.

Як вже відзначалося Європейська регіональна політика спрямована, насамперед, на згладжування регіональних диспропорцій між високорозвиненими районами, з одного боку, і відсталими та депресивними - з іншого.

Завдяки регіональним програмам Євросоюзу та окремих держав Європи у інноваційно-відсталих районах споруджуються промислові підприємства, що виконують роль своєрідних "локомотивів" також у депресивних районах утворюються сучасні наукомісткі виробництва та філії великих фірм.

Усунення, або хоча б зменшення, негативних для національної соціально-економічної системи наслідків відтворювальних диспропорцій має сприяти активізації проведення політики соціально-економічних перетворень, формуванню внутрішнього ринку товарів і послуг, запобігас ризику виникнення економічної кризи, підвищує гармонізацію соціуму.

Необхідно зауважити, що концепція регіональної інноваційної системи виникла у 90-х рр. XX століття. Як окремий напрямок теорії інноваційних систем вона інтегрує дві основні ідеї: системний характер інноваційної діяльності та регіональний вимір інноваційного процесу.

Зазначимо, що існує думка [183], згідно до якої, в регіонах фокусується процес створення нових знань та існує адекватна інфраструктура їх акумуляції. Саме знання виступають ключовим ресурсом, а навчання – ключовим процесом. Отже, доцільно припустити, що такі статистичні показники, як кількість фахівців з науковим ступенем, можуть бути основою у ході визначення потенціалу розвитку інноваційної діяльності та її креативної складової.

Розподіл кількості та склад фахівців з науковим ступенем може бути розглянутий, як характеристика наявності знань в регіонах. Аналіз розподілу фахівців які мають науковий ступінь та виконують наукові та науково-

технічні роботи за регіонами України відображено у табл. 2.1 [118, 119, 120, 121].

З даних табл. 2.1. можна зробити висновок, що національний кадровий науковий потенціал розміщений не рівномірно. Переважна більшість наукових кадрів з докторськими та кандидатськими ступенями розміщені в м. Київ та значна в Харківській області. Волинська, Рівненська, Тернопільська області мають мізерну кількість кадрів з науковими ступенями.

Таблиця 2.1

Розподіл фахівців, які мають науковий ступінь та виконують наукові та науково-технічні роботи, за регіонами України

Регіони	Частка докторів наук					Частка кандидатів наук				
	Роки									
	2000	2005	2010	2012	2013	2000	2005	2010	2012	2013
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
АРК	0,019	0,017	0,018	0,016	0,018	0,023	0,021	0,020	0,018	0,019
Вінницька	0,003	0,002	0,002	0,002	0,002	0,004	0,004	0,004	0,005	0,005
Волинська	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
Дніпропетровська	0,034	0,033	0,030	0,030	0,029	0,052	0,051	0,043	0,042	0,039
Донецька	0,044	0,036	0,038	0,037	0,038	0,053	0,044	0,040	0,041	0,040
Житомирська	0,002	0,001	0,001	0,001	0,001	0,003	0,002	0,002	0,002	0,002
Закарпатська	0,005	0,006	0,005	0,005	0,004	0,009	0,008	0,008	0,008	0,006
Запорізька	0,003	0,003	0,002	0,002	0,002	0,010	0,007	0,006	0,005	0,005
Івано-Франківська	0,004	0,001	0,001	0,001	0,001	0,006	0,004	0,002	0,002	0,002
Київська	0,015	0,015	0,017	0,017	0,019	0,021	0,020	0,021	0,020	0,019
Кіровоградська	0,004	0,000	0,000	0,001	0,001	0,002	0,001	0,001	0,002	0,002
Луганська	0,003	0,002	0,003	0,006	0,001	0,009	0,006	0,006	0,005	0,003
Львівська	0,042	0,047	0,049	0,048	0,050	0,056	0,060	0,061	0,064	0,065
Миколаївська	0,001	0,002	0,004	0,004	0,004	0,006	0,004	0,005	0,005	0,005
Одеська	0,033	0,034	0,031	0,034	0,035	0,035	0,036	0,034	0,032	0,031
Полтавська	0,002	0,002	0,007	0,008	0,009	0,006	0,005	0,012	0,012	0,013
Рівненська	0,001	0,000	0,000	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002
Сумська	0,002	0,006	0,004	0,003	0,004	0,007	0,015	0,006	0,006	0,006
Тернопільська	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002
Харківська	0,135	0,138	0,138	0,140	0,142	0,153	0,163	0,162	0,165	0,165
Херсонська	0,004	0,004	0,005	0,005	0,004	0,007	0,007	0,007	0,005	0,005
Хмельницька	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,001	0,001	0,002	0,002
Черкаська	0,001	0,002	0,001	0,001	0,002	0,003	0,003	0,004	0,004	0,004
Чернівецька	0,003	0,005	0,007	0,004	0,004	0,006	0,007	0,011	0,006	0,006

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Чернігівська	0,005	0,002	0,002	0,002	0,002	0,004	0,004	0,004	0,003	0,003
Київ	0,624	0,631	0,622	0,620	0,617	0,505	0,512	0,522	0,531	0,536
Севастополь	0,010	0,011	0,012	0,011	0,012	0,013	0,011	0,012	0,013	0,013

Існуюче нерівномірне розміщення наукових кадрів по регіонах, утворює умови значних дисбалансів меж територіями, як інноваційної діяльності, так і соціально-економічного стану загалом. Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго - та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції [4].

Така ситуація не є винятковою для країн Європи. Саме в країнах Європи висока концентрація високоосвічених фахівців та кваліфікованої робочої сили характерна для окремих центрів економічної активності, в яких існують найкращі умови працевлаштування, а саме: столичних регіонах та великих мегаполісах. Так, за даними ОЕСР, у Бельгії у містах проживає 80% населення з вищою освітою, у Великобританії – 77%, у Німеччині – 68%, в Австралії – 66% [16].

На думку американського соціолога та економіста Р.Флориди, лише обмежена кількість міст та регіонів пропонує широкі та різноманітні перспективи кар'єрного зростання та самореалізації для представників креативного класу (який репрезентує сукупність індивідуумів, здатних генерувати нові ідеї та знання), а також можливість спілкування зі значною кількістю людей, що працюють в аналогічних сферах діяльності. Отже, якщо регіон приваблює високоосвічених та талановитих працівників, то, відповідно, активізується його інноваційна активність та підвищуються темпи економічного зростання і рівень конкурентоспроможності, що в свою чергу, сприяє залученню додаткової кількості висококваліфікованої робочої

сили. Таким чином, виникає замкнене коло: привабливі умови працевлаштування – високоосвічені працівники – підвищення конкурентоспроможності регіону – привабливі умови працевлаштування. Специфічне соціокультурне середовище, яке існує у окремих містах приваблює висококваліфікованих робітників не лише кар’єрними перспективами, але й високими стандартами життя. Так, Р.Флорида[34] вважає, що дані міста характеризуються наявністю широкого спектру різних видів креативної діяльності та, відповідно, талановитих працівників; соціальною неоднорідністю суспільства (що проявляється у наявності серед місцевого населення представників різних етнічних та національних груп); толерантністю (підтверджується присутністю значної кількості сексуальних меншин) та різноманітністю культурного життя. Крім того, в містах з вищенаведеними характеристиками для представників креативного класу зазвичай існують низькі вхідні бар’єри на ринок працевлаштування та локальне соціальне середовище. Як правило, в межах країни існує один або два, рідко – три чи більше таких центрів тяжіння для високоосвічених робітників. За даними ОЕСР, в Ірландії, Греції, Фінляндії, Нідерландах, Японії, Кореї та Канаді столичні мегаполіси виступають лідерами національної інноваційної активності, як індикатор – рівень патентної активності складає близько 50% (відповідно Дублін – 57,8%, Аттіка – 56,2%, Уусіма – 49,8%, Норд-Брабант – 49,1%, Токіо – 47,2%, Сеул – 44,2%, Онтаріо – 44%) [64, 66].

З метою виявлення динаміки привабливості регіонів для високоосвічених працівників проаналізуємо динаміку змін розміщення національних наукових кадрів та результати креативно-інноваційної діяльності (табл.2.2-2.4). Аналіз відносної зміни кадрів з науковим ступенем за регіонами України 2013 р. до 2000р. відображено у табл. 2.2.

Найбільш позитивна динаміка змін кадрів з науковим ступенем докторів наук мала місце (табл.2.2) у Полтавській, Миколаївській, Черкаській, Тернопільській областях.

**Зміна кадрів з науковим ступенем за регіонами України у
відношенні 2013 р. до 2000 р.**

Регіон	Індекс зміни кількості науковців зі ступенем доктора наук	Індекс зміни кількості науковців зі ступенем кандидата наук
АРК	1,09	0,70
Вінницька	0,62	1,01
Волинська	0,25	0,90
Дніпропетровська	0,94	0,67
Донецька	0,95	0,66
Житомирська	0,43	0,66
Закарпатська	1,00	0,60
Запорізька	0,64	0,44
Івано-Франківська	0,38	0,29
Київська	1,35	0,81
Кіровоградська	0,18	0,74
Луганська	0,36	0,33
Львівська	1,30	1,02
Миколаївська	3,60	0,76
Одеська	1,17	0,79
Полтавська	5,86	1,81
Рівненська	1,25	1,00
Сумська	1,78	0,72
Тернопільська	2,00	0,85
Харківська	1,16	0,95
Херсонська	1,00	0,67
Хмельницька	1,00	2,36
Черкаська	2,25	1,13
Чернівецька	1,29	0,91
Чернігівська	0,33	0,68
Київ	1,09	0,94
Севастополь	1,34	0,89

Серед регіонів з найбільш негативною динамікою змін кадрів з науковим ступенем докторів наук можна виділити Волинську, Івано-Франківську, Чернігівську, Луганську області.

Згідно аналітичних даних (табл.2.2) найбільш позитивна динаміка змін кадрів з науковим ступенем кандидатів наук спостерігається у Хмельницькій та Полтавській області. Серед регіонів з найбільш негативною динамікою змін кадрів з науковим ступенем кандидатів наук можна виділити Івано-Франківську, Луганську Запорізьку, Закарпатську області.

Припускаючи, що негативні та позитивні фактори що сприяли змінам наукових кадрів мали спільний характер на обидві категорії науковців серед найбільш позитивних за динамікою можна виокремити Полтавську, Миколаївську, Черкаську Хмельницьку та Тернопільську області.

Серед найбільш негативних за спільним визначенням Івано-Франківська, Луганська Кіровоградська, Чернігівська, Волинська, Запорізька та Житомирська області.

В табл. 2.3 наведено обсяги реалізованої інноваційної продукції регіонів України за 2012-2013р.р

Таблиця 2.3

**Обсяги реалізованої інноваційної продукції регіонів України за
період 2012-2013 рр. [48]**

Регіони	Обсяг інноваційної продукції (тис. грн.)		Частка регіону	
	2012	2013	2012	2013
Україна	14512614	12391210	1,000	1,000
Автономна Республіка Крим	92771,5	463937,7	0,006	0,037
Вінницька	37154,2	48344,6	0,003	0,004
Волинська	105783,6	154370,4	0,007	0,012
Дніпропетровська	302268,8	668532,8	0,021	0,054
Донецька	1390240,1	1186395,8	0,096	0,096
Житомирська	4376,7	13091,5	0,000	0,001
Закарпатська	953,0	960850,2	0,000	0,078
Івано-Франківська	1451092,9	474787,9	0,100	0,038
Київська	394190,4	298761,6	0,027	0,024
Кіровоградська	39236,3	34185,8	0,003	0,003
Луганська	1681430,0	1156479,4	0,116	0,093
Львівська	512798,6	123734,2	0,035	0,010
Миколаївська	74735,5	473115,1	0,005	0,038
Одеська	498125,5	551550,2	0,034	0,045
Полтавська	1901006,4	839961,6	0,131	0,068
Рівненська	3414,0	12055,0	0,000	0,001
Сумська	1480565,0	917315,5	0,102	0,074
Тернопільська	117109,8	16939,2	0,008	0,001
Харківська	1861633,4	1064285,6	0,128	0,086
Херсонська	191362,8	208293,2	0,013	0,017
Хмельницька	1931,4	1269,3	0,000	0,000
Черкаська	38049,1	104373,0	0,003	0,008
Чернівецька	6158,4	—	0,000	0,000
Чернігівська	35886,6	62217,3	0,002	0,005
м. Київ	1292439,9	1987755,8	0,089	0,160
м. Севастополь	—	266,3	0,000	0,000

З даних табл. 2.3. можна зробити висновок, що більшість національної інноваційної продукції виробляється в Харківській, Луганській, Полтавській, Сумській, Івано-Франківській областях. Дуже не значна частка інноваційної продукції в Закарпатській, Хмельницькій, Волинській, Рівненській, Житомирській, Чернівецькій областях та м. Севастополь.

Проведені дослідження загалом по Україні свідчать про те, що в інноваційній діяльності відбуваються певні зміни. Так, протягом 2000-2012 рр. в цілому по країні спостерігалось погіршення якісного складу працюючих шляхом скорочення кількості кваліфікованих фахівців з науковим ступенем кандидата наук, та як поліпшення - збільшилась кількість докторів наук, які виконували наукові та науково-технічні роботи. До головних негативних наслідків можна віднести зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції протягом 2012-2013 рр.

Недоліком такого аналізу є неможливість порівняння креативно - інноваційного розвитку регіонів нашої країни з регіонами країн Європи. Для проведення такого дослідження необхідна національна, адаптована до європейських, система показників інноваційного розвитку територій.

Перша ідея концепції регіональної інноваційної системи (РІС) – системна та взаємопов’язана природа інноваційної активності. Системний підхід базується на специфічній природі інноваційної діяльності, яка є результатом заснованої на взаємній довірі співпраці між економічними суб’єктами в процесі створення, розповсюдження та застосування нових знань. Активну роль окремих суб’єктів в економічному розвитку національних регіонів та країни підкреслював А.Маршалл [182].

Друга базова ідея – регіональний характер інноваційного процесу – базується на твердженні, що саме мезорівень (регіональний) економічної діяльності є ключовим для забезпечення стійких інноваційних конкурентних переваг країни на глобальному ринку у довгостроковій перспективі. На початку 90-х рр. XX століття виникла течія нової регіональної науки, прихильники якої підкреслювали необхідність співпрацювати локально для

того, щоб конкурувати глобально (Ф. Кук, К. Сейбл, А. Скотт, Б. Лундвалл та С. Боррас). Основою локальної взаємодії суб'єктів економічної діяльності є встановлення «некомерційних взаємозв'язків» [70, 186] заснованих на взаємній довірі партнерських стосунків.

Суттєвими характеристиками РІС визнано наступні:

- організаційна структура фірм-провідних учасників інноваційного процесу;
- міжкорпоративні взаємозв'язки, а саме – інтенсивність взаємодії бізнес-сектору та інших організацій;
- роль державного сектору та державної інноваційної політики;
- інституційна структура фінансового сектору;
- активність та фінансування НДДКР (співвідношення приватного та державного секторів);
- регіональна інституційна структура державного сектору;
- індустріальна структура (середній розмір компаній, ефективність конкурентного середовища, основні сектори промисловості тощо);
- територіальна організаційна структура (рівень урбанізації, наявність регіональних виробничих мереж) та масштаб внутрішньо регіональних агломерацій (інноваційних кластерів, підприємств типу спін-офф (супутні фірми, що забезпечують процеси обміну інформацією та передачі технологій через різні канали) та масштаби ефекту дифузії - розповсюдження та обмін інформацією між підприємствами-партнерами в процесі виробничої діяльності);
- рівень відкритості та інтегрованості у глобальну виробничу систему, здатність залучати зовнішні ресурси розвитку;
- історичні особливості, культурні норми та традиції, що впливають на економічну діяльність. [67, 160]

Необхідно зазначити, що на сьогодні не існує єдиного, загальноприйнятого визначення РІС, що пояснюється наявністю трьох підходів до тлумачення сутності даної категорії: “згори-донизу”, “знизу-

догори” та інтегрального (системного).

Прихильники підходу “згори-донизу” (Дж. Хауельс, Б. Карлссон, Р. Станкевич) стверджують, що концепція регіональної інноваційної системи формувалась на принципах національної інноваційної системи (НІС) та в цілому РІС розглядалась як первинний територіальний рівень НІС. [67]

Прихильники підходу щодо визначення сутності РІС (Ф. Кук, Х. Брачик, О. Мемедович) – «знизу – догори» – зосереджують свою увагу саме на дослідженні соціальних факторів локальної інноваційної динаміки. Вони стверджують, що рівень інноваційної активності регіону залежить від його здатності виконувати три основні функції, а саме:

- абсорбувати нові знання, технології, інновації та модифікувати їх відповідно до власних потреб;
- дифундувати (розповсюджувати) інновації на всі рівні регіональної виробничої системи та зміцнювати її науково-технологічну базу;
- генерувати нові знання, технології та інновації.

Основними специфічними характеристиками РІС згідно підходу «знизу – догори» на локальному рівні є наступні: - комунікативні традиції та звичаї; розподіл та обмін знаннями (індивідуальний, внутрішньо - та міжкорпоративний, внутрішньо - та міжрегіональний); процеси інтерактивного навчання; НДДКР; генерування інновацій (індивідуальних, організаційних, інституційних та соціальних). [152, 167, 186]

Американські економісти Дж. Ламбой та Р. Бошма [184] об’єднали основні ідеї поглядів “згори - донизу” і “знизу-догори” та створили інтегральний (системний) підхід щодо визначення сутності РІС. Вони стверджують, що еволюція РІС залежить від таких факторів, як: територіальна інституційна структура, технологічний розвиток, селективність бізнес-середовища, різноманітність та неоднорідність інноваційної діяльності та поведінкова залежність. Взаємозалежність між структурними характеристиками та акторами РІС представляє собою своєрідний тип зворотного зв’язку: не лише бізнес-середовище впливає на

учасників інноваційного процесу, але й вони видозмінюють його в результаті своєї діяльності.

Прихильник системного підходу Ф. Кук висловив думку, що РІС складається з двох субсистем, які об'єднані процесом інтерактивного навчання, а саме: регіональна субсистема застосування та використання знань (фірми-продуценти, що входять до складу регіональних індустріальних кластерів та підтримуючі і споріднені сектори);

- регіональна субсистема генерування знань, яка визначає темпи інноваційного розвитку першої підсистеми (приватні та державні дослідницькі лабораторії, університети, агенції технологічного трансферу, регіональні органи влади, фінансові інституції)[184].

Тобто створення РІС повинно відбуватись в контексті формування регіональної стратегії сприяння процесу локального навчання з метою забезпечення стійких інноваційних конкурентних переваг регіону.

Вирішення такого завдання неможливо без чітких критеріїв оцінки поточного стану інноваційності товарів, робіт та послуг, що ними виробляються за регіонами. Особливого значення набувають методи ідентифікації та виміру рівня регіональної інноваційності.

Для виконання такого завдання утворено статистичну номенклатуру територіальних одиниць (*Nomenclature des unités territoriales statistiques, NUTS*) - стандарт територіального поділу країн для статистичних цілей. Стандарт був розроблений Європейським Союзом і детально охоплює лише країни ЄС. Територіальні одиниці (NUTS-одиниці), що визначаються даним стандартом, можуть відповідати адміністративно-територіальним одиницям країн, але в деяких випадках дане відповідність відсутня.

NUTS-коди починаються з двох букв, що визначають країну відповідно до стандарту ISO 3166-1 «alpha-2» (за винятком коду «UK», використовуваного замість «GB» для позначення Великобританії). Наступна буква NUTS-коду відповідає кодам адміністративних утворень відповідно до стандарту ISO 3166-2. Другий і третій рівні територіального поділу

позначаються кожен одним символом - в першу чергу використовуються цифри від 1 до 9, якщо ж територіальних одиниць на даному рівні більше, то використовуються також і заголовні букви латинського алфавіту [117].

Даний статистичний стандарт також визначає коди для всіх країн світу, які не входять до ЄС. За ознакою NUTS коди країн, що не входять в ЄС, починаються з двох букв, що визначають континент, за якими слідує дві цифри, що відповідають конкретній країні. Крім того, штати США, Австралії та провінції Канади мають свої коди верхнього рівня.

Необхідно зазначити європейський стандарт NUTS є подібним міжнародному стандарту ISO 3166 і американському FIPS (Federal Information Processing Standard). На даний момент стандарт визначає NUTS-одиниці трьох рівнів, а також локальні адміністративні одиниці (англ. Local administrative unit, LAU), відповідають колишнім одиницям рівнів NUTS4 і NUTS5. Для деяких країн можуть бути відсутні ті чи інші рівні. Наприклад, для Люксембургу визначені лише локальні адміністративні одиниці, а всі три NUTS-одиниці збігаються з країною. [51, 67]

Враховуючи значення освіти, вдосконалення умінь протягом життя та людського капіталу в науці і технології, людина стає частиною технологічних процесів. Ключовим питанням для інновації та пов'язаної з цим політики діяльності є доступність висококваліфікованого персоналу необхідного для продукування та використання знань з метою створення додаткової вартості. З метою його вирішення організація OECD, Європейський Статистичний Уряд Евростат та Статистичний Інститут UNESCO (UIS) зініціювали програму, яка має наметі порівняння та аналіз характеристик людської складової інноваційного розвитку регіонів. Для можливості отримання порівняльних, визначено показники характеризуючи значення освіти, висококваліфікованих кадрів та постійного підвищення кваліфікації. Обрано ті показники, які в базах даних є доступними (або можливими для доповнення) хоча б для 80% з 271 регіону ЄС щабля NUTS 2. Доповнення даних для статистичного аналізу проводиться з використанням

методів інтерполяції, усталення середніх для інформації в рядах даних, просторово-часових аналогії та аналізу структур і екстраполяції.

Regional Innovation Scoreboard - Регіональний інноваційний таблоїд (PIT) побудовано на основі 13 індикаторів, об'єднаних в 4 групи та показника валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення. Проаналізуємо більш детально індикатори таблоїду. [187]

Структура PIT об'єднує в собі характеристики ресурсів інноваційної діяльності (inputs), та її результатів (outputs). Серед характеристик обраних Євростатом для оцінки регіональної інноваційності типу *input* було обрано наступні:

WYKSZ – відсоткова частка працівників з вищою освітою в загальній кількості працівників в регіоні,

LLL – відсоткова частка населення у віці 25-64 роки, яке бере участь в підвищенні кваліфікації в регіоні,

KIS – працівники послуг, що базуються на знаннях, як відсоток робочої сили,

KIS 2 – працівники послуг, що базуються на знаннях (knowledge-intensives services), як відсоткова частка працівників послуг,

HRST – людські ресурси для науки і техніки (Human Resources for Science and Technology), тобто осіб, які фактично працюють за такими професіями у відношенні до загальної кількості зайнятих,

HIT – працівники технологічно високо - та середньо розвинених послуг (як відсоток робочої сили),

EPO – кількість патентів, зареєстрованих в даному році в European Patent Office, (EPO) на мільйон робочої сили,

HIT 2 – відсоткова частка працівників у технологічно високо - та середньо розвиненій промисловості до загальної кількості працівників промисловості. [187]

Необхідно зазначити, що даний перелік визначає лише загально необхідні, але не вичерпні риси інноваційної системи будь-якого рівня та

виділяє основні інституційні зв'язки, які сприяють інноваційному розвитку певної території. Разом з тим, даний підхід може бути використаний при проведенні порівняльного аналізу регіональних інноваційних систем (як всередині, так і поза межами національних кордонів) для визначення стадії розвитку та рівня сформованості досліджуваних РІС.

На підставі статистичних даних Євростату проводиться групування характеристик інноваційності з використанням факторного аналізу. Як відомо, факторний аналіз – це комплекс допоміжних методів у зведенні незалежних головних факторів. Головні фактори через постачання значної частини інформації, вміщеної в досліджуваних первинних змінних, одночасно містить новий нериторичний зміст. Крім редукції кількості змінних, які описують досліджуване явище, цей метод робить можливим аналіз досліджуваних явищ бачення з врахуванням нових категорій, якими стають виокремлені фактори.

Створення РІС повинно відбуватись в контексті формування регіональної стратегії сприяння процесу локального навчання з метою забезпечення стійких інноваційних конкурентних переваг регіону. Отже, необхідно зазначити, що саме прибічники інтегрального підходу розглядають концепцію РІС не тільки як інструмент теоретичного аналізу факторів та динаміки локального інноваційного розвитку, але й як конкретний практичний механізм підвищення регіональної конкурентоспроможності.

Вихолячи зі змісту, РІС – це сукупність приватних фірм, державних компаній, громадських організацій, органів влади та центрів створення нових знань та їх подальшої дифузії (таких як університети, дослідницькі інститути, експериментальні лабораторії, агенції інноваційного розвитку тощо), які поєднані між собою специфічними партнерськими взаємовідносинами, що сприяють інтенсифікації інноваційної діяльності, зокрема, її креативної складової, та, як наслідок, підвищенню рівня конкурентоспроможності регіону.

Територією, охоплену дослідженнями інновативності регіонів, у

результаті використання позиційної класифікації з медіаною для характеристик output угруповано у наступні класи регіонів:

перший - в якому для приналежних до нього регіонів вартості усіх характеристик інноваційності output є вищими від їхніх медіан, серед регіонів ЄС рівня NUTS 2 на даний момент;

другий - в якому для приналежних до нього регіонів вартість однієї із вибраних характеристик інноваційності output є нижчою від медіани;

третій - в якому для приналежних до нього регіонів вартості двох із трьох аналізованих характеристик інноваційності output є нижчими від медіани;

четвертий - в якому для усіх приналежних до нього регіонів вартості усіх характеристик інноваційності output є нижчими від медіани.

Автори [183] аналізуючи критерії класифікації РІС висловили думку, що існують два основні типи інноваційних мереж:

- ендогенні інноваційні мережі, які виникають на основі локальних індустриальних кластерів малих та середніх підприємств, що мають традиції та досвід взаємовигідного обміну інформацією, а також інтерактивного навчання в процесі спільної інноваційної діяльності (прикладом ендогенної інноваційної мережі можуть виступити Баден-Вюртемберг у Південній Німеччині, Тосканія та Емілія-Романія в Італії);

- екзогенні інноваційні мережі, які існують в основному у формі технопарків і технополісів. Вони виникають за наступних умов: коли великі компанії виділяють НДДКР в окремий функціональний підрозділ та розміщують його на території, яка є оптимальною з точки зору виникнення некомерційних взаємозалежностей (наприклад, Софія-Антиполіс у Греції та Іль-де-Франс у Франції); або коли інноваційна мережа створюється адміністративним шляхом як запланований захід з метою налагодження та поглиблення співробітництва між науково-дослідними інститутами та підприємствами (наприклад, технопарки США та Великобританії) [184].

На сьогодні провідні фахівці цього напрямку досліджень виділяють ще

один тип інноваційних мереж, які виникають поблизу або безпосередньо в межах крупних мегаполісів та являють собою взаємодію великих та середніх фірм з університетами, дослідницькими інститутами, іншими компаніями та державними установами, що дає змогу формувати креативні підходи до вирішення господарчих проблем.

Базуючись на дослідженнях Б.Ашейма, Ф.Кука виділено три типи РІС:

перший тип РІС – територіально вбудовані інноваційні системи або стихійні, за класифікацією Ф.Кука. В межах таких РІС інноваційна активність місцевих компаній заснована на процесі локального навчання, зумовленого їх географічною, соціальною та культурною спільністю. Разом з тим, рівень співробітництва виробничих фірм з організаціями-продуцентами нових знань є мінімальним. Яскравим прикладом територіально вбудованих інноваційних систем виступають мережі малих та середніх підприємств, які виникають на базі регіональних кластерів, індустріальних дистриктів. Так, можна стверджувати, що інноваційна система Емілії-Романії (Італія) вбудована у територіальну структуру соціально-економічних відносин цього регіону. Основною метою при розробці конкурентної стратегії для регіонів такого типу є формування ефективної системи державної підтримки процесу локального організаційного навчання шляхом створення мережі агенцій технологічного трансферу, спеціалізованих тренінгів [184].

Другий тип РІС - територіально вбудовані інноваційні системи можуть поступово перетворитись на регіональні сітьові. Зберігаючи основні риси попереднього типу, дані РІС характеризуються більш планомірною і систематизованою взаємодією економічних акторів та підвищенням рівня міжнародної відкритості. Регіони з сітьовими інноваційними системами є більш конкурентоспроможними на глобальному ринку. За визначенням Ф.Кука, ідеальним типом РІС є саме сітьові регіональні інноваційні системи: один або кілька взаємопов'язаних кластерів, оточені локальною підтримуючою інституційною інфраструктурою. Регіональні сітьові інноваційні системи являють собою одну з моделей ендогенного розвитку, а

саме – модель підвищення інноваційної спроможності та сприяння поглибленню взаємодії локальних економічних агентів за рахунок використання інструментів адміністративного впливу. створення сітьових РІС не лише сприяє підвищенню інноваційної спроможності локальних компаній, але й запобігає їх технологічній “замкненості” (використання традиційних, але застарілих технологій). Так, мереживі РІС є типовими для Німеччини, Австрії, Скандинавських країн.

Третій тип РІС – регіоналізовані національні інноваційні системи – принципово відрізняється від двох попередніх. По-перше, значна частина промислових підприємств та інституційна інфраструктура є функціонально більш інтегрованими, у порівнянні з двома попередніми типами РІС, до національної та міжнародної інноваційної систем. Інноваційна діяльність ґрунтується на креативному підході до вирішення проблем та відбувається здебільшого між економічними акторами з різних регіонів. За думкою Б. Ашейма РІС базується на екзогенній моделі розвитку [184].

У ході формування екзогенної моделі розвитку [184], було розроблено порівняльну таблицю характеристик типів регіональних інноваційних систем, табл. 2.4.

Послідовник такої теорії Ф. Кук додав до такого розподілу рівень інституціоналізації аналізованих РІС. Він визначив, що основним чинником розвитку державно регульованих економік виступає координація та кооперація, що виникає між представниками приватного та державного секторів; ліберальних економік – ступінь ринкової свободи та наявність стабільних джерел фінансування модернізації та модифікації виробничої системи відповідно до змін зовнішнього середовища.

Крім того, для координованих економік типовим є встановлення формальних, довгострокових, стабільних соціально-економічних відносин між приватним та державним секторами, а для ліберальних – формування гнучких, швидко змінюваних в залежності від специфіки бізнес-діяльності взаємозв’язків. Вищезазначені інституційні особливості двох типів ринкових

економік зумовлюють формування якісно різних видів інноваційної діяльності, механізмів генерування та передачі нових знань, систем колективного навчання та, відповідно, регіональних інноваційних систем [186].

Таблиця 2.4

Порівняльна характеристика типів регіональних інноваційних систем [184]

Тип РІС	Розташування інноваційних підприємств	Базова інноваційна модель	Основні стимули взаємодії	Приклади
Територіально вбудована РІС	Локальне з незначним ступенем інноваційної взаємодії	Інтерактивна	Географічна, соціальна та культурна спорідненість	Індустріальні дистрикти
Регіональна сітьова інноваційна система	Локальне зі значним ступенем інноваційної взаємодії	Інтерактивна	Планомірне та систематизоване створення інноваційних мереж	Інноваційні кластери
Регіоналізовані національні інноваційні системи	Здебільшого поза межами певного регіону	Лінійна	Окремі індивідууми з аналогічним рівнем освіти та спільними інтересами	Технополіс, технопарки

Ф.Кук розрізняє традиційну інноваційну систему (яку він ідентифікує як “інституційна регіональна інноваційна система” – ІРІС) та нову інноваційну систему (яку він визначає як “підприємницька регіональна інноваційна система” – ПРІС). [186]

Ефективність ІРІС залежить від наявності синергетичного ефекту взаємодії між виробничою системою, інноваційною інфраструктурою, підтримуючою інституційною мережею регіону та державними органами місцевого управління.

На відміну від ІРІС, ПРІС (формується здебільшого в англосаксонських країнах) характеризується відсутністю стійких системних зв'язків між складовими елементами. Динаміка ПРІС забезпечується місцевими

венчурними фондами, активністю підприємницької та інноваційної діяльності, постійно зростаючим внутрішнім попитом. ПРІС є більш гнучкою, ніж ІРІС, оперативніше адаптується до змін зовнішнього середовища та частіше уникає загрози виникнення технологічної «замкненості». [90]

Однією з актуальних проблем у сфері дослідження інноваційного розвитку є оцінка ефективності функціонування РІС з метою розробки рекомендацій щодо її підвищення.

До 2012 року оцінка інноваційного розвитку European Innovation Scoreboard визначалася на основі 16 індикаторів, які було представлено у просторі з десяти проміжків. Проміжки є однаковими за довжиною.

До першої частини зараховано регіони, в яких у даному році вартість характеристики інноваційності була мінімальною — такому регіонові поставлено нуль балів;

Друга частина (1 бал) стосується регіонів, для яких в даному році вартість відповідної характеристики інноваційності є вищою від мінімуму для цієї характеристики, але не нижчою від вартості мінімуму, збільшеної на $1/10$ встановленого для цієї риси проміжку;

Третя частина (2 бали) стосується регіонів, для яких в даному році вартість відповідної характеристики інноваційності є вищої від верхньої границі попередньої частини, але нижчою від вартості мінімуму, збільшеної на $2/10$ встановленого для цієї риси проміжку;

Наступні частини встановлено за аналогією;

До останньої, одинадцятої, частини (10 балів) зараховано регіони, для яких вартість адекватної характеристики інноваційності в аналізованому році є вищою від $9/10$ проміжку, аж до максимальної вартості цієї риси (в тому числі і ця вартість);

В результаті удосконалень структури таблоїду, з 2012 року, оцінка поділена на чотири групи, наразі зі змінами методології розрахунків індикаторів 13 поділена на чотири групи, за трьома блоками - факторами

інноваційного розвитку, діяльності фірм та результатами інноваційної діяльності. При аналізі результатів оцінки регіонального інноваційного розвитку регіони наразі розподіляють на чотири типи територій - лідери інновацій (Innovation leaders), регіональні інноваційні послідовники (Innovation followers), помірні інноватори (Moderate innovators), скромні інноватори (Modest innovators). [187]

На етапі обробки відібраних показників виконують їх нормалізацію шляхом згладжування значень та їх подальше нормування. Так, в рамках RIS дані за показниками адаптувалися за допомогою методу трансформації з використанням користуванням квадратного кореня потужністю N (square root transformation with power N), якщо коефіцієнт асиметрії вихідних даних перевищував 0,5, таким чином, щоб після проведення трансформації даних він був нижче 0,5. Після цього адаптовані дані нормувалися за допомогою методу лінійного масштабування (процедура мінімумів і максимумів). При цьому максимальні і мінімальні значення вибиралися з даних за показниками в рамках поточного та попереднього обстежень.

Процес обробки американського спостереження РІІ згладжування значень показників вироблялося на основі зіставлення даних з критичним рівнем, рівним двом стандартним відхиленням (2σ). У разі наявності в деяких регіонах даних, що виходять за рамки критичного рівня, значення показників для них встановлювалися на рівні 2σ . Якщо в даних по регіонах спостерігалися значні відхилення (більше 4σ) від середнього рівня США, то обчислення критичного рівня відбувалося за вибіркою, очищеної від даних відхилень. Далі вироблялося нормування адаптувати ваних даних на основі їх віднесення до середнього по США значенням відповідного показника. [143, 192]

В цілому, методи побудови індикаторів інноваційного розвитку регіонів в ЄС і США є науково-обґрунтованими і досить апробованими, що дозволяє їх використовувати в якості відправної точки при побудові системи оцінки інноваційного розвитку регіонів України.

Починаючи з 2009 р. Державним комітетом статистики України проводиться обстеження інноваційної діяльності за європейською програмою CIS, основною метою якої є оцінка інноваційної активності вітчизняних підприємств на основі системи показників, адаптованих до стандартів європейської статистики [48]. При оцінюванні інноваційної активності країни виявлено, що частки інноваційноактивних підприємств у різних сферах діяльності різняться. За даними вибіркового обстеження 2008-2010 рр. спостерігаються відмінності у структурі впроваджених типів інновацій за окремими видами діяльності підприємств. Промислові та підприємства у сфері інформатизації, інжинірингу тощо впроваджували переважно технологічні інновації (62,0 % та 51,2 % відповідно). Підприємства інших сфер діяльності переважно впроваджували маркетингові й організаційні інновації. Найбільша частка маркетингових й організаційних інновацій спостерігається по оптових торговельних підприємствах, яка склала 77,5 %. [49]. Таким чином, вид діяльності підприємства обумовлює впровадження певних типів інновацій. Але кожний вид інновацій вимагає різного обґрунтування, обсягів фінансування, строків реалізації тощо.

Необхідно відзначити, національні дослідження інноваційної активності вітчизняних підприємств за європейською програмою CIS мають галузевий характер. В регіональному розподілі дослідження у відповідності до європейських на даний час відсутні.

2.2 Особливості розподілу єврорегіонів з огляду на інноваційність продукції

Однією з важливих характеристик розподілу сучасної світової економіки стає інноваційна активність. Характерно те, що інноваційна діяльність у світі розміщена нерівномірно, тобто, випадково. Світовий досвід

доводить, чим більше економіка є залежною від знань, тим більше тяжіє до зосередженості. Прикладом, можна вказати такі галузі промисловості, як: біотехнологія та фінансові послуги, зосереджені в обмежених головних центрах. В багатьох країнах виникали спроби утворення таких центрів, але не всі спроби були успішно реалізовані. Виходячи з аналізу досліджень багатьох авторів виникає висновок про зростання тенденції просторової концентрації [191]. Такі висновки стають протипагою теорії про те, що ріст використання інформаційних та комунікаційних технологій у майбутньому може призвести до розосередження інноваційної діяльності. Це виникає з того, що процес створення знань має дуже характерну географію. Визначення механізмів та тенденцій таких процесів потребує аналізу світового та європейського досвіду з метою застосування у вирішенні проблем національної інноваційної системи.

Поряд з цим зростає важливість регіонального чинника європейської політики. Це викликано, як потребами розширення впливу ЄС, так і об'єктивними процесами об'єднання світової економіки – глобалізації. «Регіональний розвиток є процесом, що потребує дієвих та ефективних інститутів, вимагаючи тісної співпраці між урядами, бізнес-організаціями і соціальними групами на кожному рівні. Європейська регіональна політика орієнтована на перетворення проблем на можливості» [168].

Потреби аналітичного дослідження регіональної політики ЄС відповідно обумовлені тією увагою, що приділяють всі інституції ЄС різним аспектам регіонального розвитку країн Європи, а також тими досягненнями, що має ЄС у цьому напрямку. [168]

Регіональна політика ЄС охоплює країни-члени цього економічного та політичного об'єднання, забезпечує співпрацю між 271 регіоном, також охоплює міжрегіональну, транс'європейську співпрацю країн-членів ЄС. Фахівці характеризують її як політику згуртування цього об'єднання. Необхідність проведення регіональної політики ЄС обумовлена тим, що, будучи однією з найбагатших територій світу, Європа має значні економічні

та соціальні відмінності між державами-членами ЄС і їх регіонами. Актуальність проблеми розбіжностей між регіонами підсилилась після 2004 р. зі вступом 12 нових держав-членів, рівень економічного розвитку яких був значно нижчий середнього в ЄС.

Сучасні світові проблеми викликають потребу європейських політиків мислити глобально, а діяти локально. Основні проблеми, з якими зустрічаються регіони світу, мають значний «територіальний» вимір, який вимагає відповідних дій, насамперед, на місцевому і регіональному рівнях. ЄС не може знайти розв'язок для цих проблем, діючи власними силами. Саме тому співпраця з країнами, що не входять до ЄС, розглядається як така, що є важливою і відповідною спільним інтересам світу. Як наслідок виникає потреба розробки та реалізації не тільки внутрішньої а й зовнішньої регіональної політики ЄС. [117]

Зовнішня регіональна політика ЄС у глобального контексту є транснаціональною політикою, яка охоплює партнерську взаємодію ЄС з угрупованням країн за межами ЄС, зокрема, ASEAN (Асоціація країн Південно-Східної Азії), країн Центральної Америки чи Західноафриканським Економічним і Валютним Союзом (UEMOA), так і окремими країнами з Україною, Китаєм, Росією, Бразилією, та іншими країнами, стратегічними партнерами ЄС. Така політика зорієнтована: по-перше, на досягнення вищого рівня взаєморозуміння і стимулювання ефективнішої політики в регіоні і, по-друге, на підвищення прозорості діяльності і пріоритетів регіональної політики.

Для країн ЄС створена класифікація (Номенклатура територіальних одиниць для статистики), це ієрархічна система для поділу економічних територій на 3 різних рівня: рівень перший охоплює основні соціально-економічні регіони, рівень другий охоплює основні області для застосування регіональної політики і рівень третій охоплює невеликі території потребуючі конкретних характеристик.

Як вже зазначалося, для потреб аналітичного дослідження

інноваційного регіонального розвитку країн Єврозони застосовується таблоїд Regional Innovation Scoreboard (RIS). Таке обстеження 2014 року охоплювало 190 регіонів 22 держав - членів ЄС, а також регіонів Норвегії та Швейцарії. Як вже зазначалося вагомою наявною перешкодою у проведенні такого обстеження та якості його результатів є відсутність деяких статистичних даних окремих країн.

Більш детально аналіз наявності статистичних даних RIS 2014 року наведено в табл. 2.5.

Як визначають фахівці які проводили означене дослідження - існують величезні відмінності регіонального доступності статистичних даних між країнами. У проведенні дослідження 2014 року наявність даних складала більше 95% по 7 країнах.

Таблиця 2.5.

**Наявність статистичних даних для проведення RIS у 2014 р.
по країнам світу, [187]**

Країна	Кількість регіонів	Наявність даних	Країна	Кількість регіонів	Наявність даних
Болгарія	2	100.0%	Франція	9	72.5%
Чеська	8	100.0%	Швеція	8	72.7%
Словачія	4	100.0%	Норвегія	7	72.4%
Румунія	8	99.1%	Італія	21	64.9%
Словенія	2	97.7%	Великобританія	12	56.8%
Польща	16	95.7%	Ірландія	2	45.5%
Бельгія	3	95.5%	Нідерланди	12	44.9%
Португалія	7	92.5%	Німеччина	16	44.6%
Іспанія	19	91.9%	Греція	4	38.6%
Угорщина	7	86.4%	Данія	5	27.3%
Австрія	3	81.8%	Хорватія	3	28.8%
Фінляндія	5	74.5%	Швейцарія	7	18.2%

До цих країн слід віднести такі, як Бельгія, Болгарія, Чеська Республіка, Польща Румунія, Словаччина та Словенія, (табл. 2.5). Нижче 95%, але вище середнього у 8 країнах, а саме, у Австрії, Фінляндії, Франція, Угорщині, Норвегії, Португалії, Іспанії і Швеції. Нижче середнього у 5 країнах: Німеччині, Ірландії, Італії, Нідерландах і Великобританії і набагато нижче

середнього у 4-х країнах (Хорватія, Данія, Греція і Швейцарія). Для поліпшення відповідності даних були використані методи поставлення для отримання оцінок всіх відсутніх даних. Наявність даних після поставлення збільшилося до 98,9%, - 99% майже для всіх країн, окрім Фінляндії (96%) і Великобританії (91%).

Для більш детального аналізу розглянемо окремі складові характеристики таблоїду за регіонами Євросоюзу з огляду на величину характеристик інноваційності в трактуванні *input*, а отже LLL, WYKSZ, KIS, HRST та KIS 2 представлені на рис. 2.1. – 2.6. (для 2008 та 2011, 2014 років).

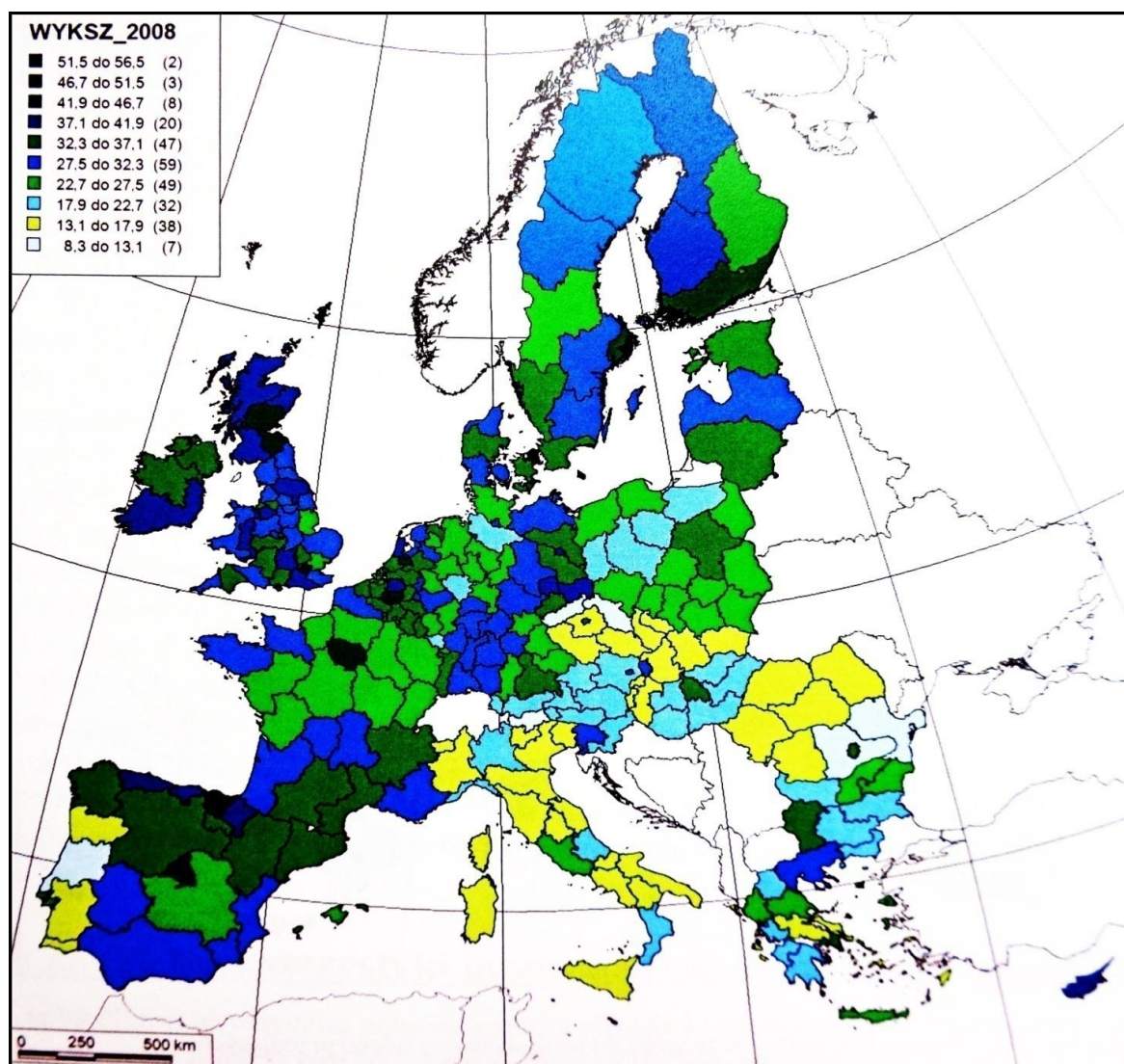

Рис. 2.1. Диференціація регіонів ЄС з огляду на відсоткову частку працівників з вищою освітою в загальній кількості працівників у 2008 р. (WYKSZ_2008) [188]

Відсоткова частка працівників з вищою освітою в загальній кількості працівників регіону була особливо низькою у 2008 році майже в усій Італії (в 20 з 21 регіону зафіксовано рівень риси WYKSZ в межах від 2,1 до 6,5%). В наступній групі регіонів (рівень WYKSZ від 6,5 до 10,9%) домінували у 2008 р. Чехії (4), Португалії (5) та Румунії (6) регіонів. Такий стан виник оскільки найменші частки працівників з вищою освітою характеризують західні, південні та східні регіони об'єднаної Європи.

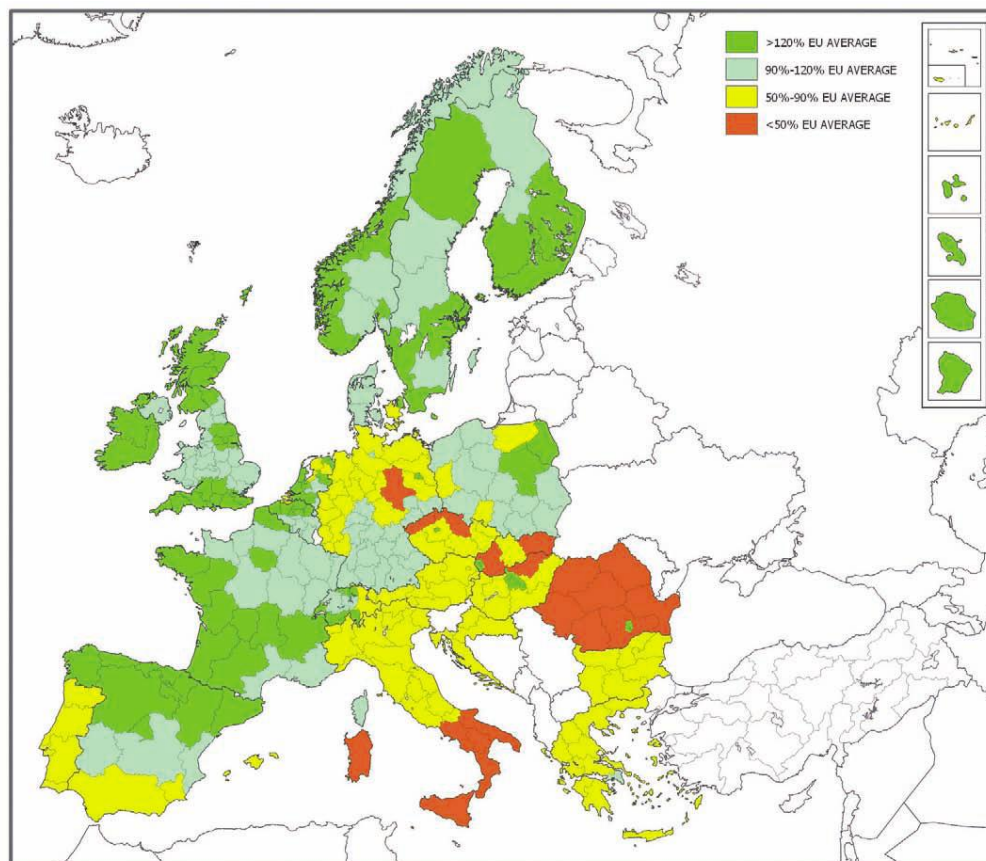

Рис. 2.2. Диференціація регіонів ЄС з огляду на відсоткову частку працівників з вищою освітою в загальній кількості працівників у 2014 р. (WYKSZ 2014) [187]

Серед регіонів, у яких у 2008 році зафіксовано безсумнівно найвищий відсоток працівників з вищою освітою (два проміжки від 37,3 до 41,7% та від 41,7 до 48,8%) є п'ять столичних регіонів (Berlin, Inner London, Region de Bruxelles, Hovedstaden і Stockholm) та по два німецькі (Dresden, Leipzig) і бельгійські (Prov. Brabant Wallon і Prov. Vlaams Brabant).

За шість років (2008-2014 рр..) можна помітити значні зміни в межах проміжків у сфері характеристики інноваційності WYKSZ (рис. 2.1-2.2), це пов'язано зі зростанням мінімальної та максимальної величини. Хоча нижній поріг найнижчої частки працівників з вищою освітою знаходиться на рівні половини другого проміжку у 2014 р., у групі регіонів в цьому проміжку знаходиться тільки 7 регіонів, в той час коли у 2008 р. у двох найнижчих проміжках їх було понад 40.

Змінилась також ситуація регіонів Італії, які у попередньому дослідженні аналізу були наявні на останніх позиціях упорядкування, на даний час у групах регіонів з вищими величинами WYKSZ зафіксовано такі регіони: Liguria, Lombardia, Abruzzo, Calabria, а також регіон з адміністративним центром - Lazio.

Щоразу на першій позиції в упорядкуванні регіонів з огляду на величини риси WYKSZ фіксуємо Inner London, а на двох наступних бельгійські регіони Prov. Brabant Wallon і Region de Bruxelles. Аутсайдерами створених упорядкувань завжди є регіони Рмунії, Чехії та Португалії.

Лідуюча позиція столиць і столичних регіонів у сфері характеристики WYKSZ, представлених картах, (рис. 2.2), є очевидною – ці регіони на території даної країни створюють осередок з вищою, ніж загальне середовище часткою висококваліфікованих кадрів (ефект столиці). Необхідно зауважити на сталі зростання за аналізований період мінімальної величини та верхнього рівня проміжку, до якого зараховано регіони з найнижчою часткою працівників з вищою освітою в регіоні, а також значне зменшення чисельності цього проміжку. Такі зміни мають місце для характеристики підвищенням кваліфікації – LLL (рис.2.3- 2.4)

При аналізі частки населення, яке бере участь у підвищенні кваліфікації, за 2008 та 2014рр. привертає увагу безсумнівна лідерство країн Бенілюксу, скандинавських та британських країн. Має місце, за даною характеристикою у 2008 р. «ефект столиці» в країнах: Франція, Польща, Чехія, Німеччина.

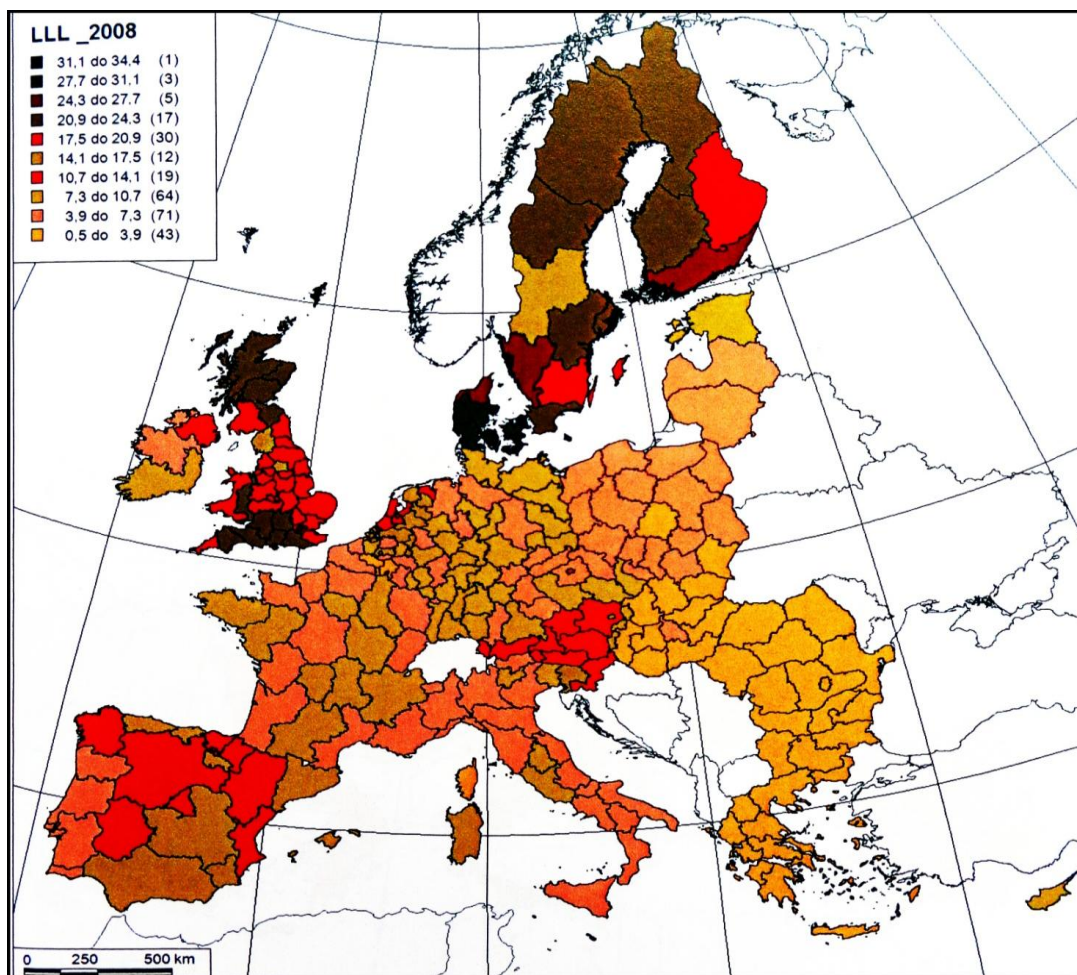

Рис. 2.3. Диференціація регіонів ЄС з огляду на відсоткову частку населення у віці 25-64 років, яке брало участь у підвищенні кваліфікації в 2008 р. (LLL) [188]

У випадку характеристики LLL особливо очевидною є асиміляція розподілу регіонів в означених проміжках, яка проявляється значущим представленням регіонів у трьох останніх групах. Також відіграє значну роль, що традиція «навчання протягом усього життя» у більшості регіонів Євросоюзу є не надто поширеною.

За тривалий період у першій групі регіонів зафіксовано регіон Данії Hovedstaden, де у 2008 р. значення характеристики LLL складала 34,3%, а у 2014 р. 35,4%. Вищі від вказаного регіону Данії величини LLL характеризували тільки регіони Швеції.

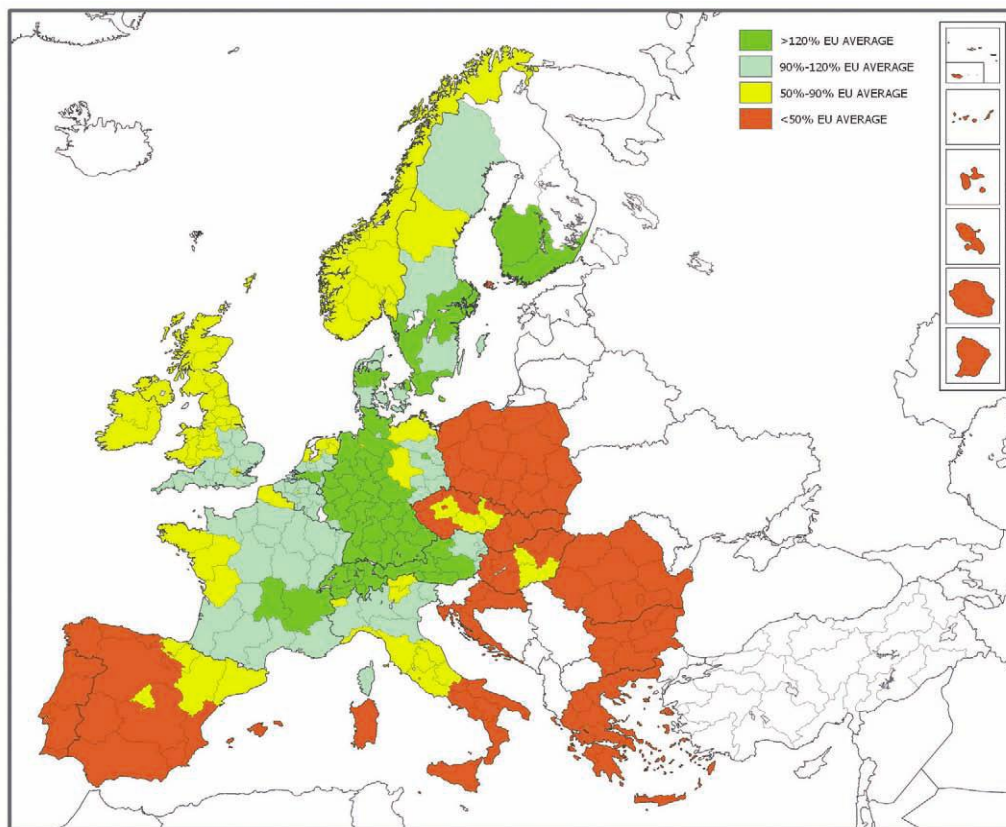

Рис. 2.4. Диференціація регіонів ЄС з огляду на відсоткову частку населення у віці 25-64 років, яке брало участь у підвищенні кваліфікації в 2014 р. (LLL 2014) [187]

З огляду на частку працівників у секторі послуг, що базуються на знаннях в загальній кількості працівників регіону, зміни в групах регіонів, які знаходяться як у найвищому, так і в найнижчому проміжку величин цієї характеристики, є незначними. При цьому як у 2008 р., так і в 2014 р., за цією характеристикою спостерігатиметься відставання регіонів Румунії (за винятком столичного регіону). Ефект столиці у випадку величини характеристики (*knowledge-intensives services*) KIS в регіонах є притаманним практично кожному з досліджуваних періодів Regional Innovation Scoreboard. Типовими представниками означеного ефекту в регіональному укладі за характеристикою KIS є країни: Франція, Польща, Іспанія, Італію, Греція, Болгарія, Словенія та Португалія.

Стосовно характеристики рівня працівників послуг, що базуються на знаннях KIS 2, характерним також є те, що в групах регіонів з вищою

часткою працівників у сфері послуг, в загальній кількості працівників регіону переважають регіони країн ЄС з початків його створення, тобто держави-засновники (EWG), та країн першого (1973 р.) і четвертого розширення (1995 р.) відповідно: Данія, Велика Британія, Ірландія та Швеція, Фінляндія, Австрія.

Рівень креативно-інновативної спеціалізації послуг таблоїда оцінений часткою працівників у секторі послуг, що базуються на знаннях, в загальній кількості працівників, які зайняті у сфері послуг в регіоні. Така характеристика є найбільш високою в деяких скандинавських, британських, данських регіонах та в країнах Бенілюксу.

Варто зауважити, що до групи регіонів з наближеним та вищим за 60% рівні характеристики KIS 2 у 2008 р. належало 19 регіонів, у 2014 р. вже 29, за рахунок таких країн, як: Бельгія, Німеччина, Данія, Фінляндія та Швеція, Нідерланди та Велика Британія. Характерним є те, що в аналізованому періоді знижується верхній поріг найвищого з утворених проміжків, це пов'язано з постійно зростаючим значенням сектора послуг в економіці, який супроводжується меншим темпом їхньої високої спеціалізації.

Типовим представником «впливу столиці» за цією характеристикою є Велика Британія, де спеціалізовані, побудовані на знаннях послуги знаходяться на дуже високому рівні, це регіони, що оточують столицю (Bedfordshire, Hertfordshire, Berkshire, Bucks і Oxfordshire, Essex, Surrey, East and West Sussex та Kent).

Серед регіонів, зарахованих з огляду на високу величину характеристики HRST є 12 столиць та столичних регіонів. З ЄС Inner London і Outer London, Hovedstaden, Ile de France, Stockholm, Region de Bruxelles, Noord-Holland, Berlin, Comunidad de Madrid та Eteld-Suomi, натомість з ЄС 12 Прага та Братиславський Край.

Для міст - столиць і столичних регіонів є також високий на тлі інших регіонів країн ЄС рівень характеристики інноваційності *input*, якою і є HRST. Найнижчі величини KIS, KIS 2, LLL, HRST у кожному з аналізованих

характеристик аутсайдерами є регіони таких країн, як: Болгарія, Греція, Португалія та Румунія.

Частку працівників технологічно високо - та середньо розвиненої промисловості (як відсоток робочої сили) характеризує відносно сталий рівень крайніх величин, (рис. 2.5-2.6).

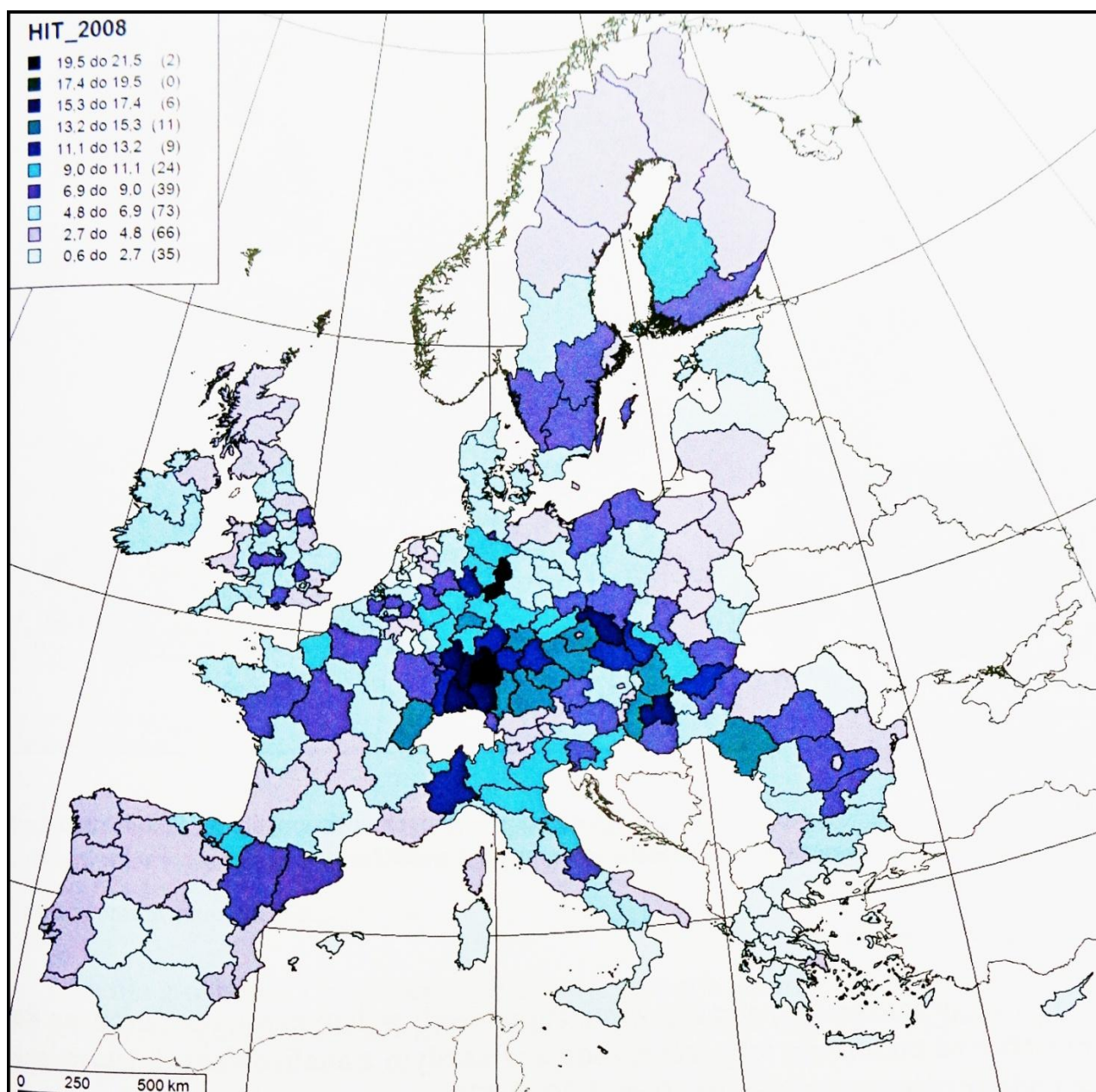

Рис. 2.5. Диференціація регіонів ЄС з огляду на працівників технологічно високо- та середньо розвиненої промисловості (як відсоток робочої сили) у 2008 р. (НІТ 2008) [188]

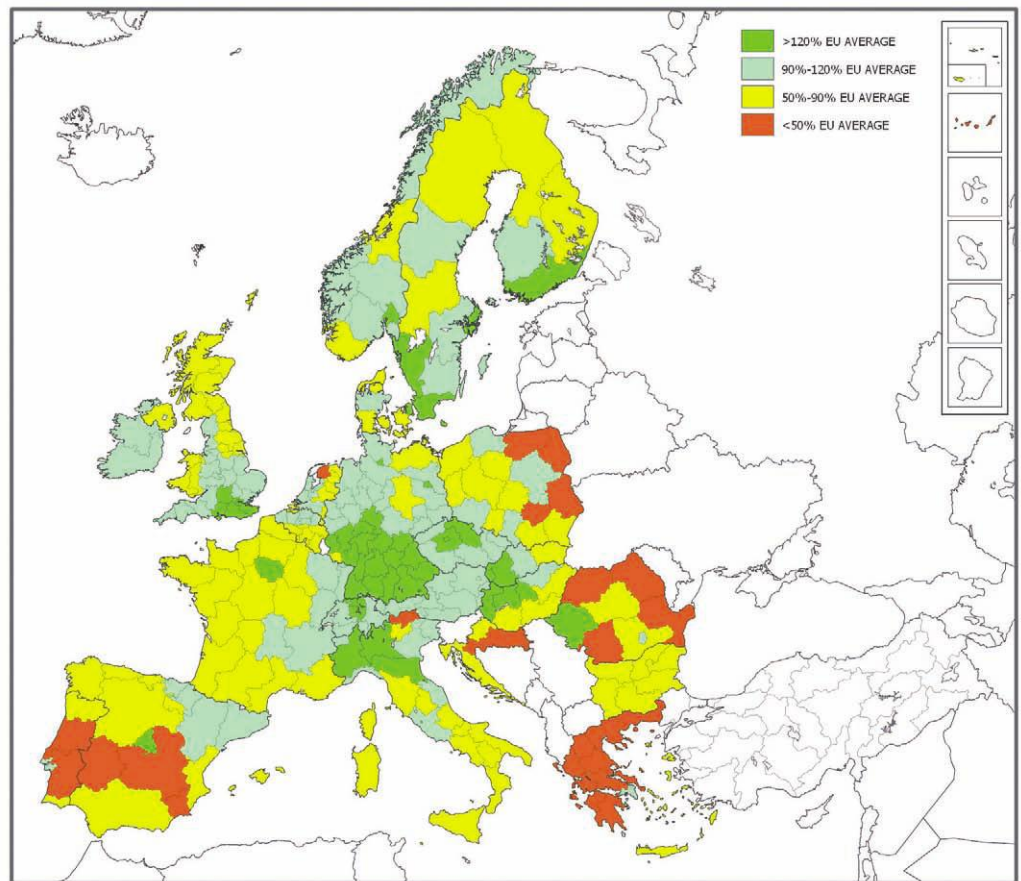

Рис. 2.6. Диференціація регіонів ЄС з огляду на працівників технологічно високо- та середньо розвиненої промисловості (як відсоток робочої сили) у 2014 р. (НІТ_2014) [187]

Одночасно зростала кількість регіонів у групах, зарахованих з огляду на НІТ до проміжків з їхніми найнижчими значеннями. Варто звернути увагу, що регіони, зараховані до груп з низькими величинами НІТ, майже рівномірно розташовані по всій території об'єднаної Європи. До трьох перших груп з високі величини НІТ на:

- у 2008 р. належали: Румунії (Vest), Словенії (Zapadne Slovensko), Франції (Franche-Comte), Угорщини (Közép-Dunántul, Nyugat-Dunántul), Чехії (Střední Čechy, Jihozápad i Sevcrovychoď), Німеччини (Stuttgart, Freiburg, Tübingen, Oberbayern, Oberpfalz, Unterfranken, Darmstadt, Braunschweig, Rheinhessen-Pfalz),

- у 2014 р. регіони з Італії, (Piemonte), Іспанії (Comunidad Foral de Navarra), Угорщини (Közép-Dunántul) і Великої Британії (West Midlands), а

також французькі регіони (Alsace і Franche-Comte) і майже ті самі німецькі (Stuttgart, Freiburg, Тьbingen, Oberpfalz, Darmstadt, Braunschweig, Rheinhessen-Pfalz).

З огляду на кількість патентів, зареєстрованих в даному році в European Patent Office (EPO), на мільйон робочої сили, за аналізовані роки лідирують зокрема північні регіони Німеччини.

За цією характеристикою з огляду на найнижчі величини групи у кожному з аналізованих періодів знаходиться більше половини регіонів Євросоюзу (140 у 2008 р., 145 у 2014 р.). В більшості це регіони розташовані на сході, півдні та заході ЄС.

Висока (вище 39%) частка працівників у технологічно високо - та середньорозвиненій промисловості в загальній кількості працівників промисловості у 2008 р. характеризує 16 регіонів, зокрема: півночі Німеччини (7), Великої Британії (4), два Швеції (Stockholm і Vastsverige), Нідерландів (Zeeland), Франції (Franche-Comte) та Італії (Valle d'Aosta).

У 2011 та 2014 роках з огляду на високі характеристики також домінували північна Німеччина та деякі регіони Угорщини і Франції. Натомість південні регіони Іспанії та Греції у кожному з трьох досліджуваних останніх індексів характеризували найнижчі величини НІТ 2.

Для більшості характеристик інноваційності *input* розклади є відносно схожими до нормального розкладу; особливо правосторонньо асиметричним є розклад регіонів з точки зору ЕРО, потім для НІТ та нерівномірний з точки зору LLL

Регіональні групи за складовими характеристиками ВПІРІ відображено у табл.2.6.

За результатами обстеження RIS 2014, (рис. 2.7), регіони лідери (34 райони), регіони переслідувачі (57 регіонів), регіони помірні інноватори (68 регіонів), скромні інноватори (31 регіон). Всі регіональні інноваційні лідери країн ЄС знаходяться в 8 державах-членах ЄС: Німеччині, Данії, Фінляндії, Франції, Ірландії, Нідерландах, Швеції та Великобританії. Це означає, що

найбільш інноваційно розвинуті регіони зосереджено в порівняно небагатьох областях Європи.

Таблиця 2.6

Складові характеристики регіональних груп ВППІ (RIS 2014), [187]

Показник	Регіональні інноваційні лідери	Регіональні інноваційні послідовники	Регіональні помірні інноватори	Регіональні слабкі інноватори
Частка працівників з вищою освітою	120	109	81	72
Витрати на НДДКР державному секторі	120	100	69	40
Витрати на НДДКР в бізнес-секторі	133	83	52	23
Частка населення, яке бере участь у підвищенні кваліфікації	102	86	93	69
Працівники, що базуються на знаннях	131	118	70	24
Людські ресурси для науки і техніки	126	135	59	33
ЕРО кількість патентних заявок	135	84	43	20
Частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю	138	101	67	26
Маркетингові та організаційні інновації	103	98	80	31
Кількість зайнятих у середніх високотехнологічних та високотехнологічних секторах	121	94	86	62
Виручка від інноваційної для підприємства продукції	115	94	91	45

Розподіл груп регіонів Євросоюзу за інноваційністю за розрахунками (RIS 2014) по окремих країнах наведено в табл. 2.7.

**Розподіл регіональних груп за «Виведеним підсумковим індексом
регіональної інноваційності» по країнах 2014 рік, [187]**

Країна	Загальна регіональна інноваційна група таблоїду	Регіональні інноваційні лідери	Регіональні інноваційні послідовники	Регіональні помірні інноватори	Регіональні слабкі інноватори
Усього		34	57	68	31
Швейцарія	лідери інновацій	7	0	0	0
Швеція	лідери інновацій	4	4	0	0
Данія	лідери інновацій	4	1	0	0
Німеччина	лідери інновацій	10	6	0	0
Фінляндія	лідери інновацій	3	2	0	0
Нідерланди	послідовники	2	10	0	0
Бельгія	послідовники	0	3	0	0
Великобританія	послідовники	2	10	0	0
Ірландія	послідовники	1	1	0	0
Австрія	послідовники	0	3	0	0
Франція	послідовники	1	6	2	0
Словенія	послідовники	0	1	1	0
Норвегія	помірний інноватори	0	3	4	0
Італія	помірний інноватори	0	3	18	0
Чеська Республіка	помірний інноватори	0	0	8	0
Іспанія	помірний інноватори	0	2	13	4
Португалія	помірний інноватори	0	1	5	1
Греція	помірний інноватори	0	0	4	0
Угорщина	помірний інноватори	0	0	4	3
Словаччина	помірний інноватори	0	1	2	1
Хорватія	помірний інноватори	0	0	1	2
Польща	помірний інноватори	0	0	5	11
Румунія	скромні інноватори	0	0	1	7
Болгарія	скромні інноватори	0	0	0	2

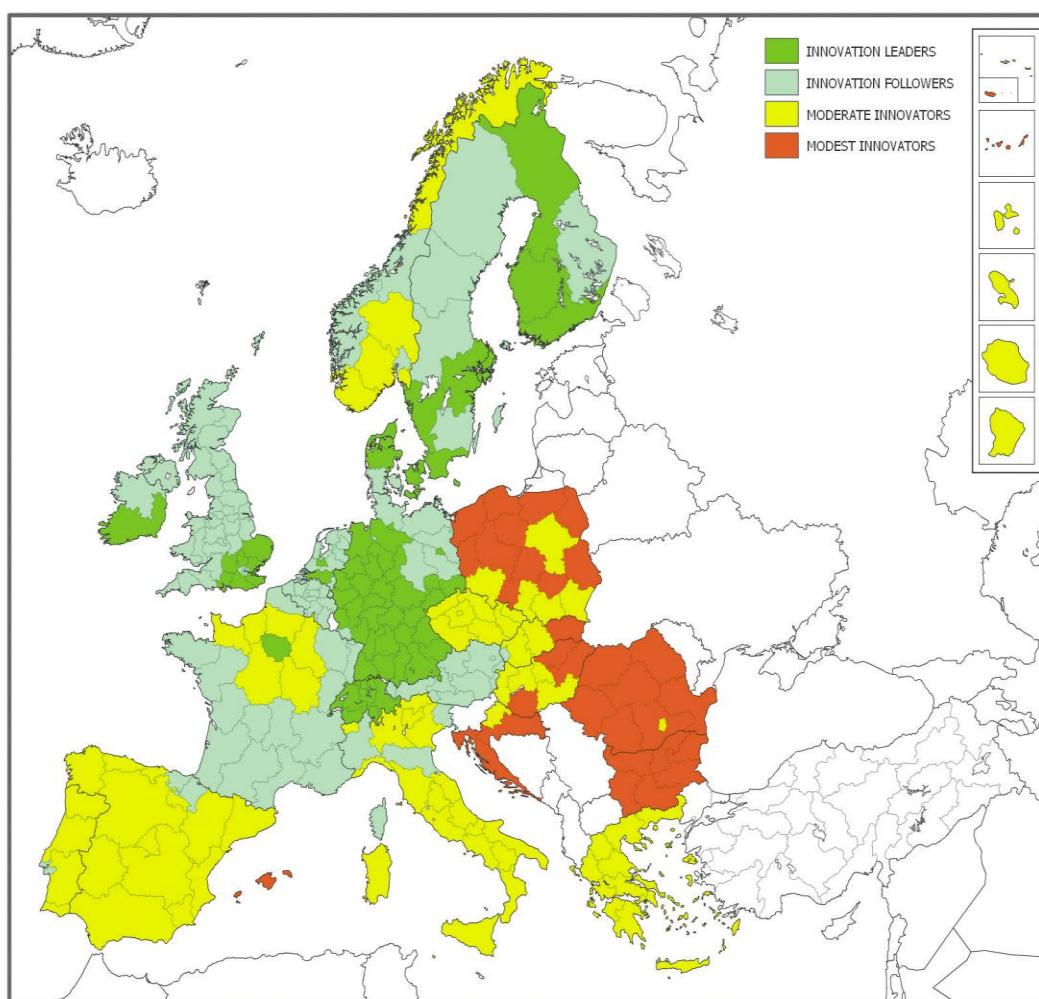

Рис. 2.7. Розташування Регіональних груп ефективності за ВПІРІ 2014р., [187]

При загальному визначенні ВПІРІ наявні зміни з плином часу. Групи регіональних лідерів інновацій (innovation leader), інноваційних послідовників (innovation follower), помірний інноваторів (moderate innovator) і скромних інноваторів (modest innovator) протягом періоду 2004-2010 рр. зазнали змін (рис. 2.7-2.8, табл. 2.8) .

Таблиця 2.8

Розподіл регіональних груп продуктивності групах ВПІРІ [187]

Роки	Регіональні інноваційні лідери	Регіональні інноваційні послідовники	Регіональні помірні інноватори	Регіональні слабкі інноватори
2004	34	50	79	27
2006	33	51	78	28
2008	31	55	76	28
2010	34	57	68	31

За цей період у складі груп в загальному відбулося 77 змін, з яких 40 перебіг у більш високу групу продуктивності та 37 перехід до нижчої групи продуктивності.

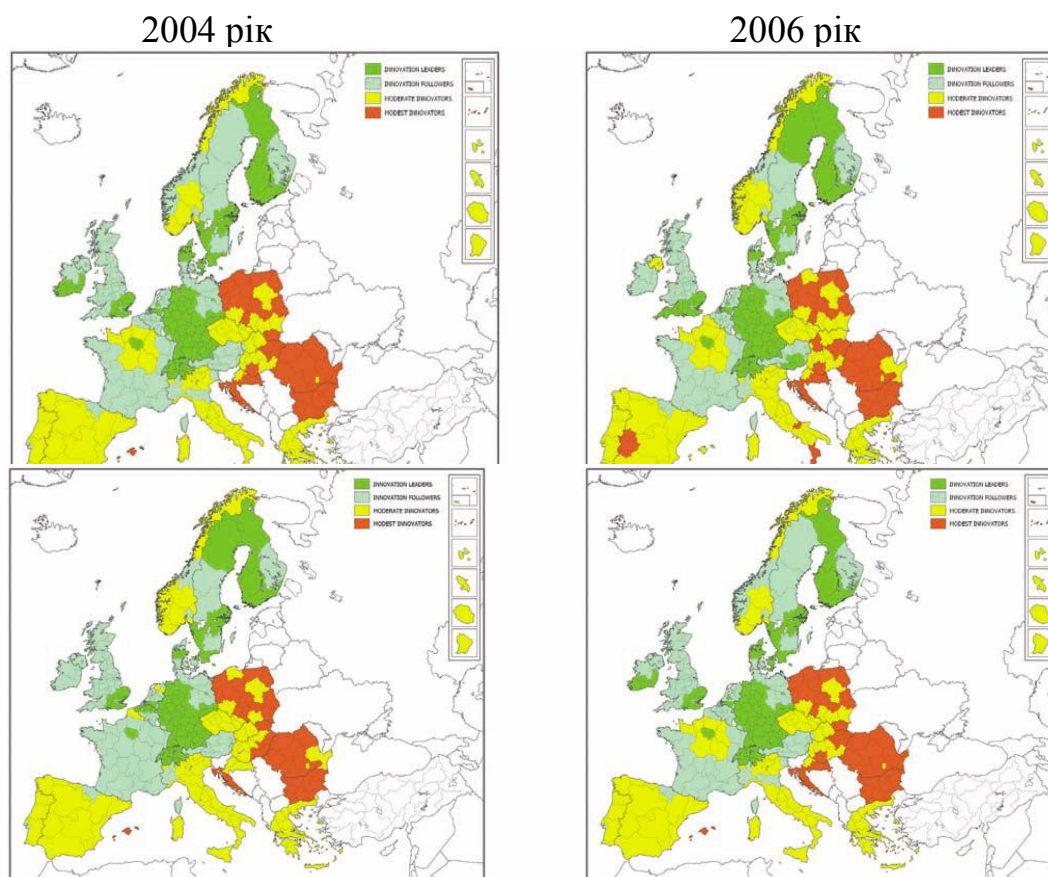

Рис. 2. 8 Регіональні групи інноваційного розвитку з плином часу 2004-2010 рр., [187]

Більш детальні зміни по окремих країнах за період, що охоплено аналізом, можна дослідити у табл. 2.9. Найбільші зміни в регіональних групах за 2004-2010 рр. наявні у Словаччині, Бельгії, Угорщині (табл.2.9).

Таблиця 2.9

Зміни в регіональних групах ВВПІ по країнах, [187]

Країна	%	Країна	%	Країна	%	Країна	%
Словаччина	41.7	Австрія	22.2	Франція	11.1	Німеччина	4.2
Бельгія	33.3	Хорватія	22.2	Великобританія	11.1	Швеція	4.2
Угорщина	33.3	Нідерланди	22.2	Румунія	8.3	Болгарія	0
Данія	26.7	Фінляндія	20.0	Італія	6.3	Греція	0
Португалія	23.8	Ірландія	16.7	Норвегія	4.8	Словенія	0
Польща	22.9	Іспанія	14.0	Чеська Республіка	4.2	Швейцарія	0

Серед позитивних оцінок можна зазначити, незважаючи на те, що існують відмінності в регіональному розрізі в країнах, регіональні групи за характеристиками European Innovation Scoreboard (EIS) не збігаються з відповідними групами ВППІ серед країн. Але більшість регіональних інноваційних лідерів та інноваційних послідовників знаходяться в країнах-інноваційних лідерах та послідовниках за визначенням (EIS), і більшість з регіональних помірних і скромних інноваторів визначених у ВППІ, також визначені як помірні і скромні (EIS).

Відзначимо також, 14 країн мають регіони за типологією розташовані у двох групах, 4 держави: Франція, Португалія, Словаччина та Іспанія мають території в трьох різних регіональних групах продуктивності, які сигналізують про значно виражені відмінності інноваційної діяльності в країнах. Такі країни, як Австрія, Бельгія, Болгарія, Чеська Республіка, Греція і Швейцарія за результатами мають відносно однорідний рівень інноваційного розвитку, тобто всі регіони цих країн розташовані в одній групі продуктивності.

У більшості регіонів інноваційний розвиток покращився протягом довгого часу, табл.2.8. Дослідження RIS виявило потенційних лідерів регіонального інновацій. До таких можна віднести регіони, де люди мають більш креативне ставлення до речей та ідей та за висновками (Європейського соціального дослідження) мають сприятливі умови як для підприємництва та інновацій.

Дослідження RIS доводять, що регіони з розвиненою системою державної фінансової підтримки інновацій є більш інноваційними. Фінансування є одним з найбільш важливих бар'єрів для інновацій, на таку характеристику вказують регіони країнах ЄС з відсутністю державної політики фінансування. Сприяння приватного сектора шляхом фінансування інноваційної діяльності з боку держави, має забезпечити успішний інноваційний розвиток.

Дослідженнями RIS проаналізовано використання коштів ЄС для

наукових досліджень та інновацій. Для порозуміння, якою мірою фінансування ЄС відбивається в інноваційній діяльності регіонів-реципієнтів, в рамках RIS 2014 було виконано крос-аналіз поглинання фінансування ЄС, та їх результатів. Аналіз показав, що, в той час як деякі регіони можуть бути класифіковані як кишені передового досвіду, в плані реалізації інноваційного потенціалу. Менша частка регіонів, використовує кошти ЄС на інновації більш інтенсивно вище середніх. Більшість регіонів ЄС виявились поглиначами коштів регіонального розвитку і характеризуються помірним і скромним рівнем інновацій. Ці дані вказують на те, що "регіональний інноваційний парадокс» продовжує бути домінуючою особливістю європейського регіонального інноваційного розвитку, який потребує більшої уваги в майбутньому.

Аналіз за період 2004-2010 показав, що креативно-інноваційні характеристики покращилися в більшості регіонів (155 з 190). В більшості регіонів (106) загальний рівень інноваційного розвитку виріс навіть більше, ніж у середньому по ЄС. У той же час загальна характеристика інноваційної діяльності погіршилася у 35 регіонах, які належать до 15 європейських країн. У чотирьох європейських регіонах продуктивність навіть знизилась дуже значно, більше 10% в середньому за рік. [187,188]

В межах виконання "Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів" фахівцями було зроблено розрахунок рівня інновативності національної економіки для визначення відносної рейтингової позиції країни в рамках країн ЄС в Європейському інноваційному табло (ЄІТ) [European Innovation Scoreboard (EIS)] за допомогою Європейського інноваційного індексу (ЄІІ). За аналізом розрахунків було зроблено висновок, що в Україні досить непогані показники, які належать до категорії "вхідних" індикаторів, що свідчать про наявність інноваційного потенціалу країни. Проте найбільші "прогалини" в рівні інновативності спостерігаються саме в сфері застосування інновацій. Про це свідчать "вихідні" індикатори, особливо в останній групі –

“інтелектуальна власність”, всі показники (індикатори) цієї групи дорівнюють нулю або таких даних взагалі не має. Таким чином згідно з індикаторами Європейського інноваційного табло в Україні присутній досить потужний інноваційний потенціал, який на жаль фактично не використовується. Але у просторовому розрізі та за окремими регіонами України такі розрахунки відсутні.

2.3. Характеристика креативно-інноваційної діяльності по регіонах України

За методологією розробленою експертами Європейської Комісії, як складової частини загального Європейського інноваційного таблоїду (European Innovation Scoreboard), яка діяла до 2014 року інтегральний індикатор розраховується на базі 13 індикаторів.

Більш детально складові та визначення індикаторів відображено в (табл. 2.10). На основі зазначених у похідних розраховується виведений підсумковий індекс регіональної інноваційності. ВПІРІ (Revealed Regional Summary Innovation Index), який дозволяє визначити регіони, що виступають лідерами інноваційного розвитку не тільки в певній країні, але й в межах ЄС, розраховується як середнє арифметичне двох індексів: Національного підсумкового індексу регіональної інноваційності або НПІРІ (Regional National Summary Innovation Index) та Підсумкового індексу регіональної інноваційності або ПІРІ (Regional Summary Innovation Index).

З метою аналізу особливостей інноваційного розвитку регіонів України проведемо оцінку рівня інноваційної спроможності за методикою НПІРІ. Враховуючи, що наявні статистичні дані за регіонами України не дозволяють провести повністю ідентичні розрахунки, оскільки не всі задіяні за методикою НПІРІ показники розраховуються органами Державної служби

статистики України (особливо на мезорівні), запропоновано використати нижченаведені індикатори, які, на нашу думку, є найбільш адекватними методиці Регіонального інноваційного таблоїду.

Таблиця 2.10

Індикатори регіонального інноваційного таблоїду по даним 2012

Групи	Людські ресурси	Генерування знань	Передача та застосування знань	Фінансування інноваційної діяльності та комерціалізація інновацій
Індикатори	1. кількість населення з вищою освітою (% від населення у віці 25-64р); 2. навчання протягом всього життя (% від населення у віці 25-64р); 3. кількість зайнятих у середніх високотехнологічних та високотехнологічних секторах (% від загальної кількості зайнятих); 4. кількість зайнятих у високотехнологічних послугах (% від загальної кількості зайнятих);	5. державні витрати на НДДКР (% від ВРП); 6. приватні витрати на НДДКР (% від ВРП); 7. кількість патентів, використаних у високотехнологічних секторах (на 1 млн населення); 8. загальна кількість використаних патентів (на 1 млн населення);	9. частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (% від загальної кількості промислових підприємств); 10. частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю у сфері послуг ((% від загальної кількості підприємств)); 11. витрати на інноваційну діяльність у виробничій сфері (% від загального обсягу продаж); 12. витрати на інноваційну діяльність у сфері послуг (% від загального обсягу продаж);	13. виручка від продажу інноваційної продукції (% від загального обсягу продаж)

Також необхідно зауважити про відсутність серед оцінки адміністративно-територіальних одиниць м. Київ та Севастополь, оскільки по них відсутні деякі статистичні данні, які входять для розрахунку індексів.

Для розрахунку загального індексу НППІ в роботі було обрано індикатори розраховані на базі наявних національні статистичних показників, які відповідні або максимально наближені до показників зазначених в табл. 2.10: частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %

професійна підготовка кадрів, %

зайняті у високотехнологічних виробництвах, %

зайняті у високотехнологічних послугах, %

державні витрати на НДДКР (%ВРП)

приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП

кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)

кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)

частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %

витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)

частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %

За значеннями окремих індикаторів можна визначити, що за «Часткою осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %» безумовними лідерами є Дніпропетровська, Донецька та Харківська області. До регіонів послідовників можна віднести Запорізьку, Одеську, Вінницьку, Кіровоградську, Чернігівську, Луганську, Львівську області. До групи «помірних» можна віднести Хмельницьку, Херсонську, Полтавську, Київську, Миколаївську, Сумську, Чернівецьку, Черкаську області. До групи скромних за цим індикатором Черкаську, Волинську,

Івано-Франківську, Житомирську, Тернопільську, Рівненську та Закарпатську області, (рис. 2.9).

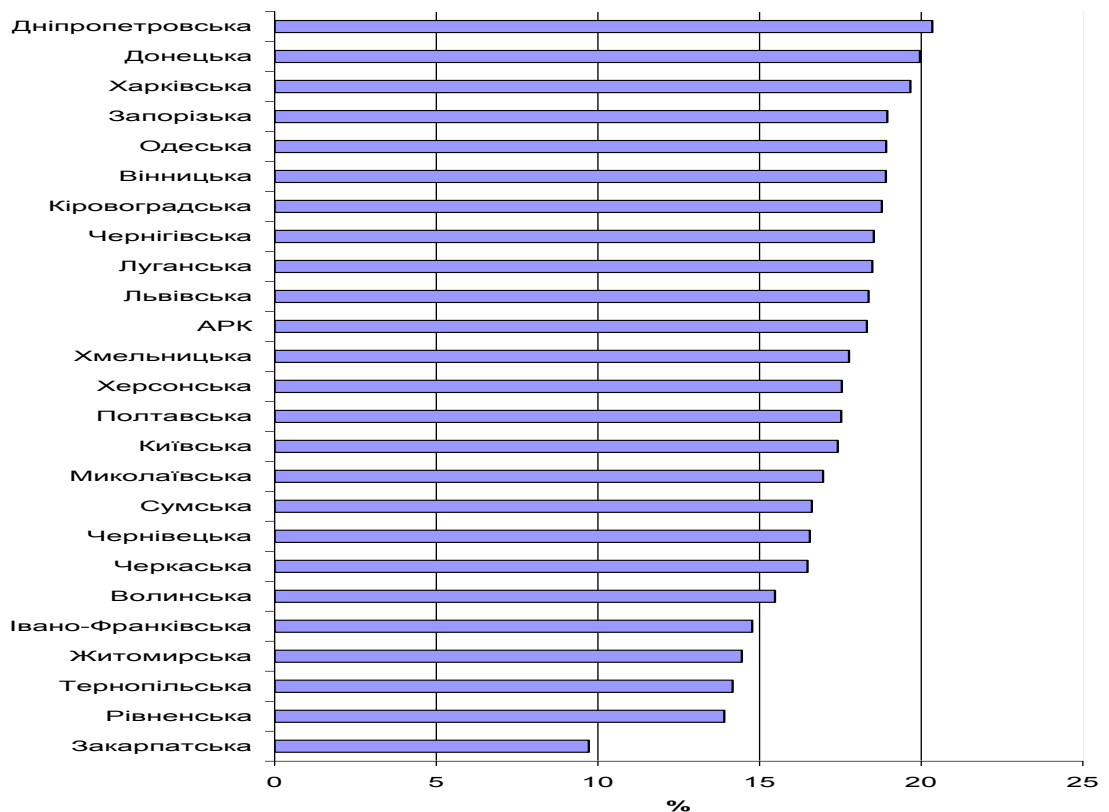

Рис.2.9. Розподіл регіонів України 2013 р. за «Часткою осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %»

У розподілі регіонів за показником «Професійна підготовка кадрів %» безумовними лідерами є Донецька, Дніпропетровська області, які з значним відривом випереджають інші регіони послідовники (Луганську, Полтавську, Київську та Запорізьку області). До групи «помірних» можна віднести Сумську, Кіровоградську, Тернопільську, Харківську, Закарпатську, Вінницьку, АРК, Одеську, Житомирську області. До групи скромних за цим індикатором Миколаївську, Хмельницьку, Рівненську, Черкаську, Львівську, Херсонську, Чернігівську, Херсонську, Івано-Франківську, Волинську, Чернівецьку області, (рис. 2.10).

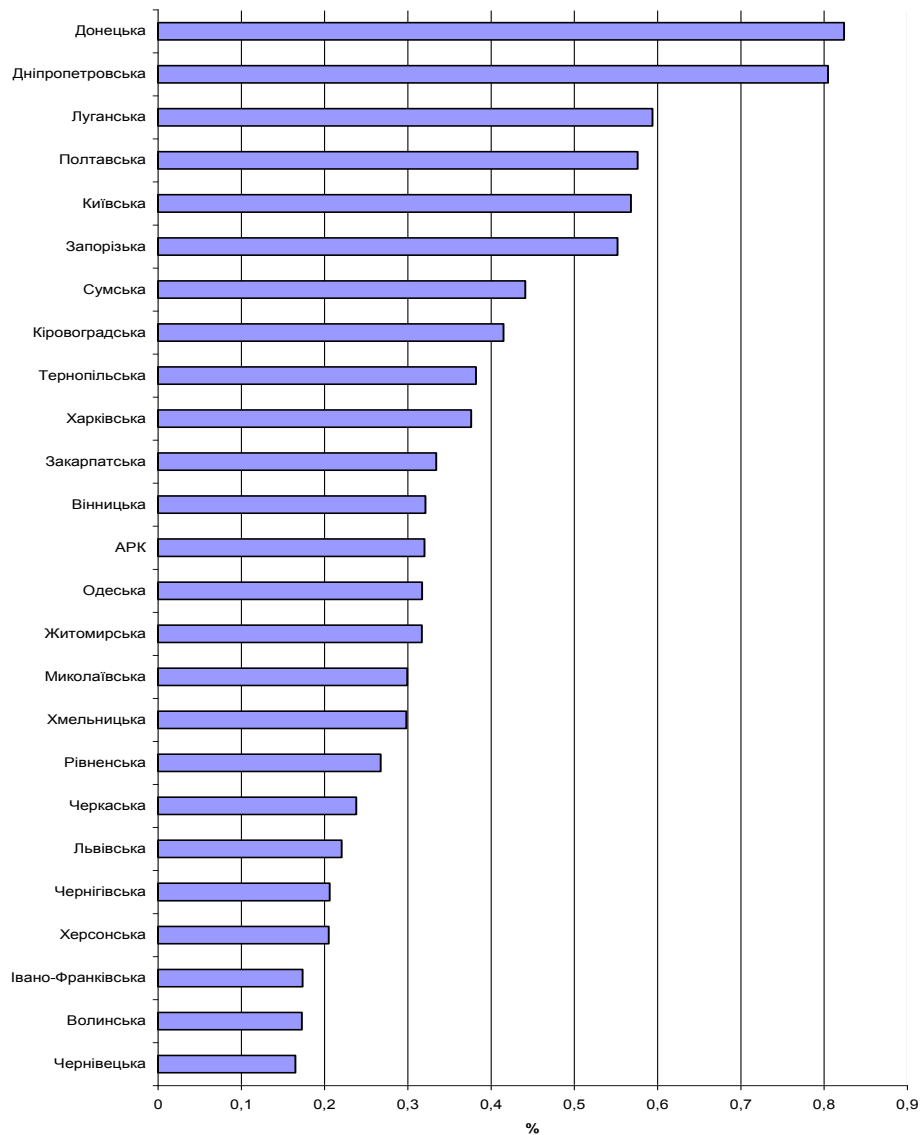

Рис.2.10. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Професійна підготовка кадрів, %»

У регіональному розподілі за показником «Зайняті у високотехнологічних виробництвах, %» безумовними лідерами є Донецька, Дніпропетровська, Луганська та Запорізька області. До регіонів послідовників можна віднести Полтавську, Київську, Харківську, Сумську області, До групи «помірних» можна віднести Черкаську, Миколаївську, Житомирську, Львівську, Чернігівську, Кіровоградську, Хмельницьку, Волинську, Рівненську та Вінницьку області. До групи скромних за цим індикатором Івано-Франківську, АРК, Закарпатську, Херсонську, Тернопільську, Одеську, Чернівецьку області (рис. 2.11).

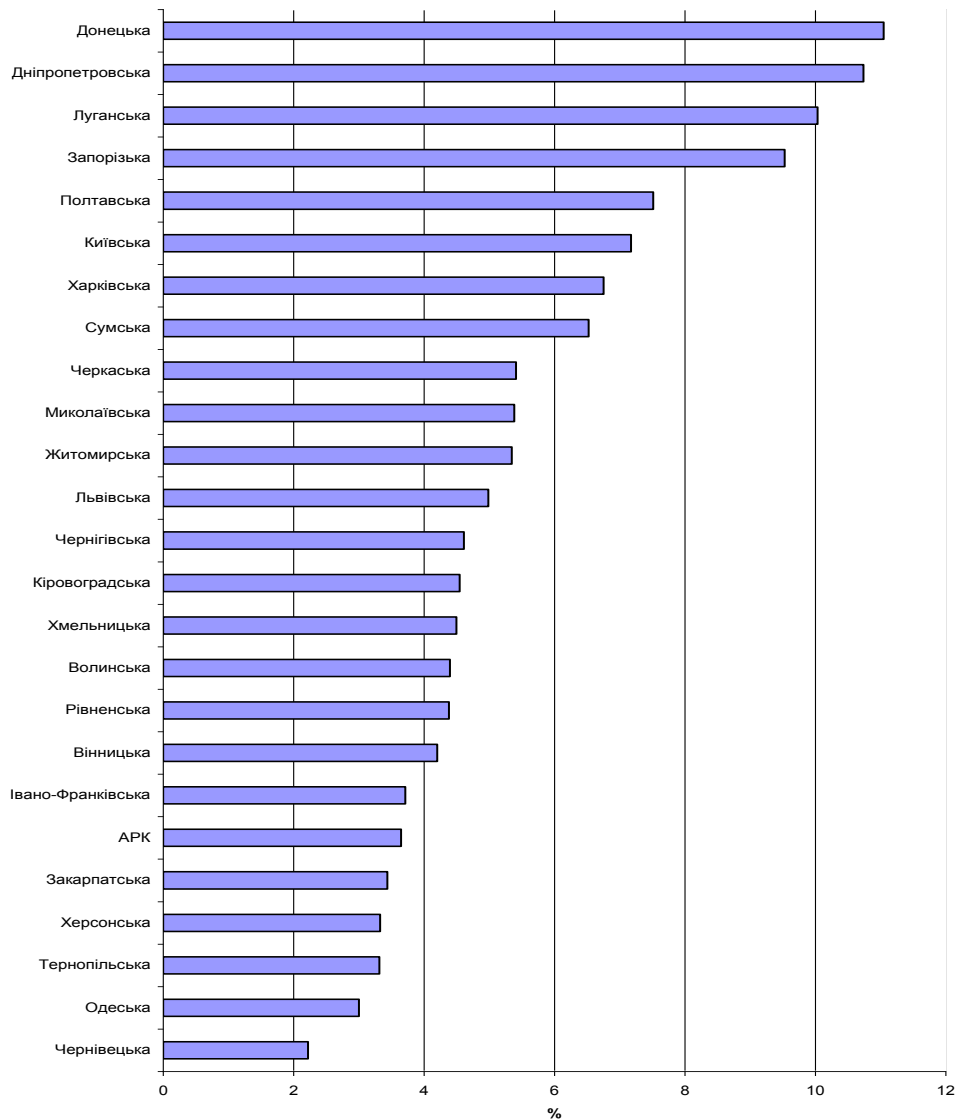

Рис.2.11. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Зайняті у високотехнологічних виробництвах, %»

Розподіл регіонів за індикатором «Зайняті у високотехнологічних послугах, %» лідерами є Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Харківська та Київська області. До регіонів послідовників можна віднести Запорізьку, АРК, Житомирську, Чернігівську, Миколаївську, Кіровоградську області. До групи «помірних» за цим показником можна віднести Полтавську, Сумську, Донецьку, Луганську, Тернопільську, Вінницьку, Черкаську, Хмельницьку, Чернівецьку, Волинську, Рівненську та Херсонську області. У групі скромних за цим індикатором Івано-Франківська та Закарпатська область (рис. 2.12).

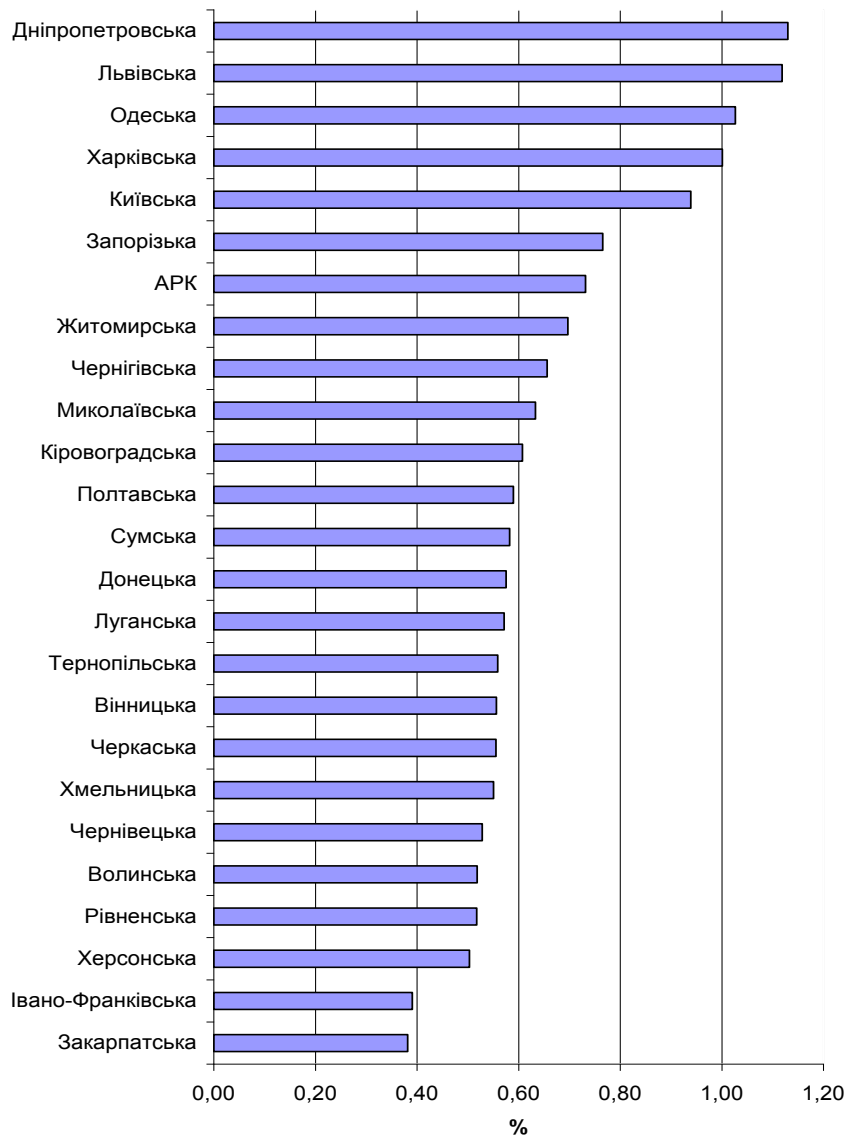

Рис.2.12. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Зайняті у високотехнологічних послугах, %»

Розподіл регіонів за «Державні витрати на НДДКР(%ВРП)» безумовним лідером із значним відривом є Дніпропетровська область. До регіонів послідовників можна віднести Луганську та Тернопільську області. До групи «помірних» умовно можна віднести Миколаївську, Запорізьку, Харківську, Чернівецьку, Одеську, Житомирську, Черкаську, Івано-Франківську, Рівненську, Херсонську, Львівську, Київську, Донецьку, Полтавську, Вінницьку, Волинську області, хоча їх значення не значні. Державні витрати на НДДКР по Чернігівській, Сумській, Кіровоградській, Закарпатській області та АРК у 2013 р. були відсутні, відповідно їх віднесено

до групи «скромних», але таке ставлення з боку держави до окремих територій є неприпустимим. (рис. 2.13).

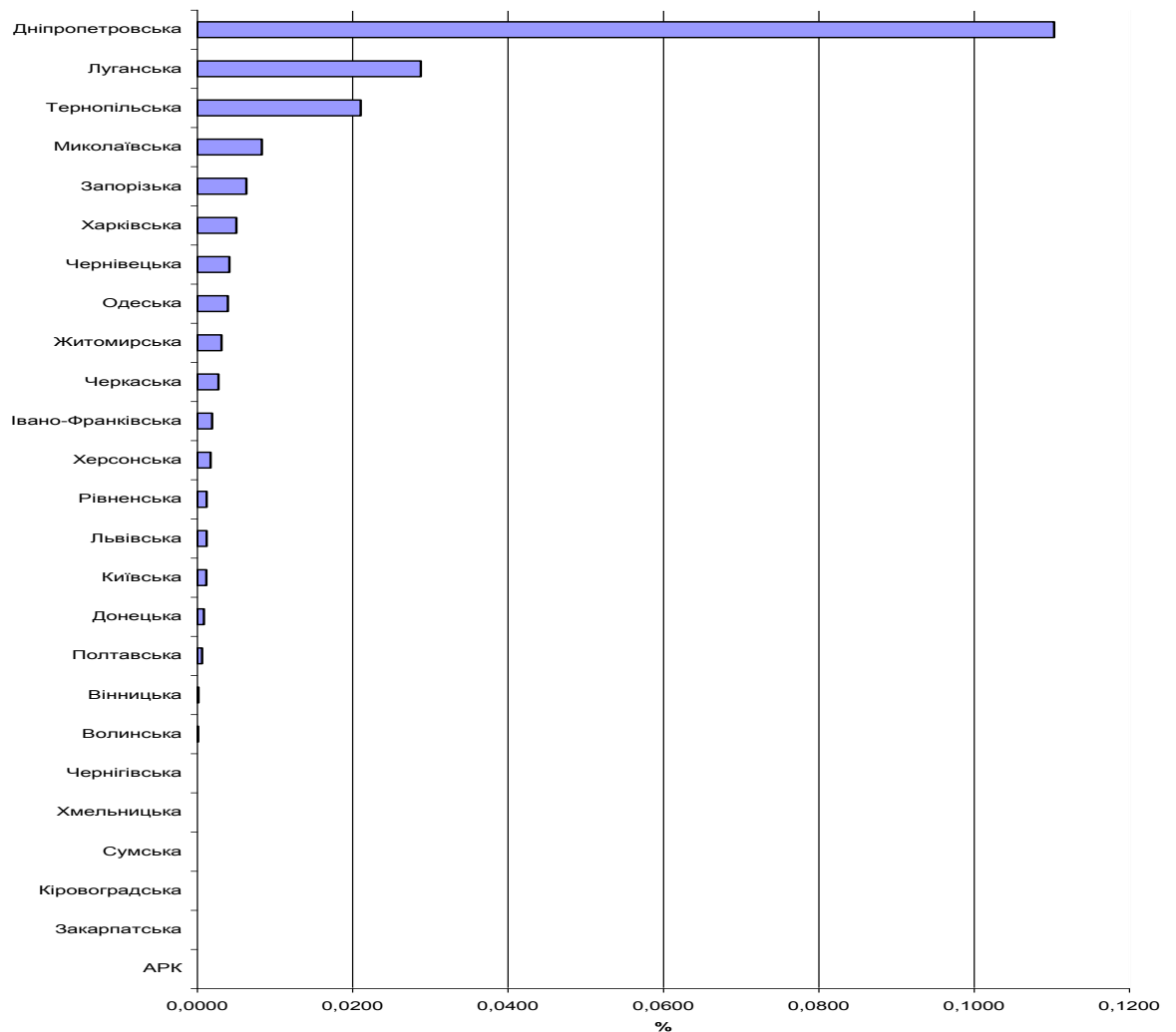

Рис.2.13. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Державні витрати на НДДКР(%ВРП)»

Розподіл регіонів за індикатором «Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП» безумовними лідерами із значним відривом є Харківська та Миколаївська області. До «лідерів» можна віднести Запорізьку, Дніпропетровську, Сумську та Львівську області. До регіонів послідовників можна віднести Одеську область, АРК, також Донецьку, Чернігівську Чернівецьку, Київську, Луганську, Херсонську області. Черкаську, Закарпатську області можна віднести до групи «помірних». Кіровоградську, Полтавську, Івано-Франківську, Волинську, Вінницьку,

Житомирську, Тернопільську, Рівненську, Хмельницьку області, можна віднести до групи «скромних» за означеним індикатором інноваційної діяльності, рис. 2.14.

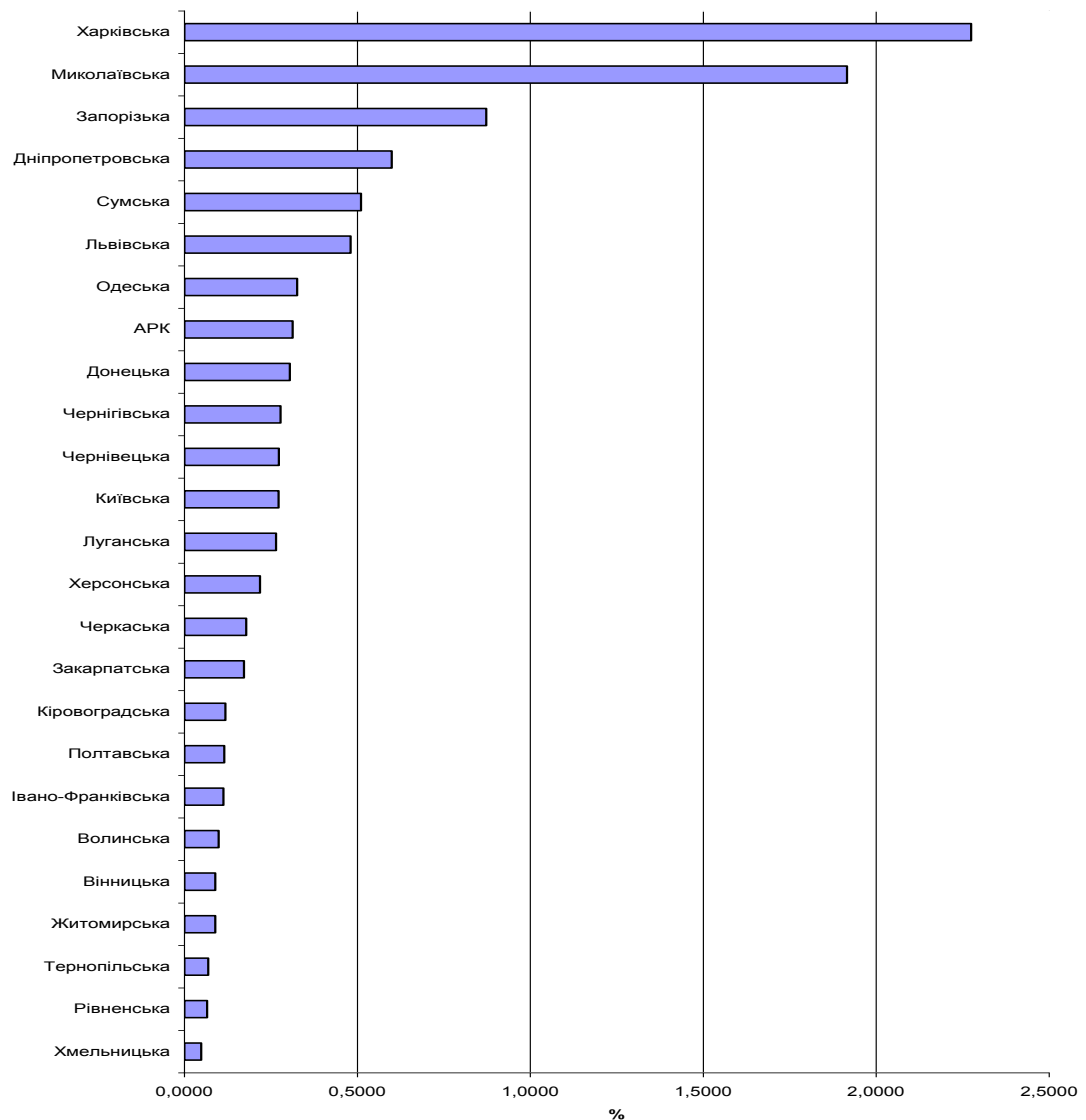

Рис.2.14. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП»

Розподіл регіонів за «Кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)» безумовними лідерами є Дніпропетровська, Донецька та Харківська області. До регіонів послідовників можна віднести Запорізьку, Одеську, Вінницьку, Кіровоградську, Чернігівську, Луганську, Львівську області. До групи «помірних» можна віднести Хмельницьку, Херсонську, Полтавську,

Київську, Миколаївську, Сумську, Чернівецьку, Черкаську області. До групи скромних за цим індикатором Черкаську, Волинську, Івано-Франківську Житомирську, Тернопільську, Рівненську та Закарпатську області. (рис. 2.15).

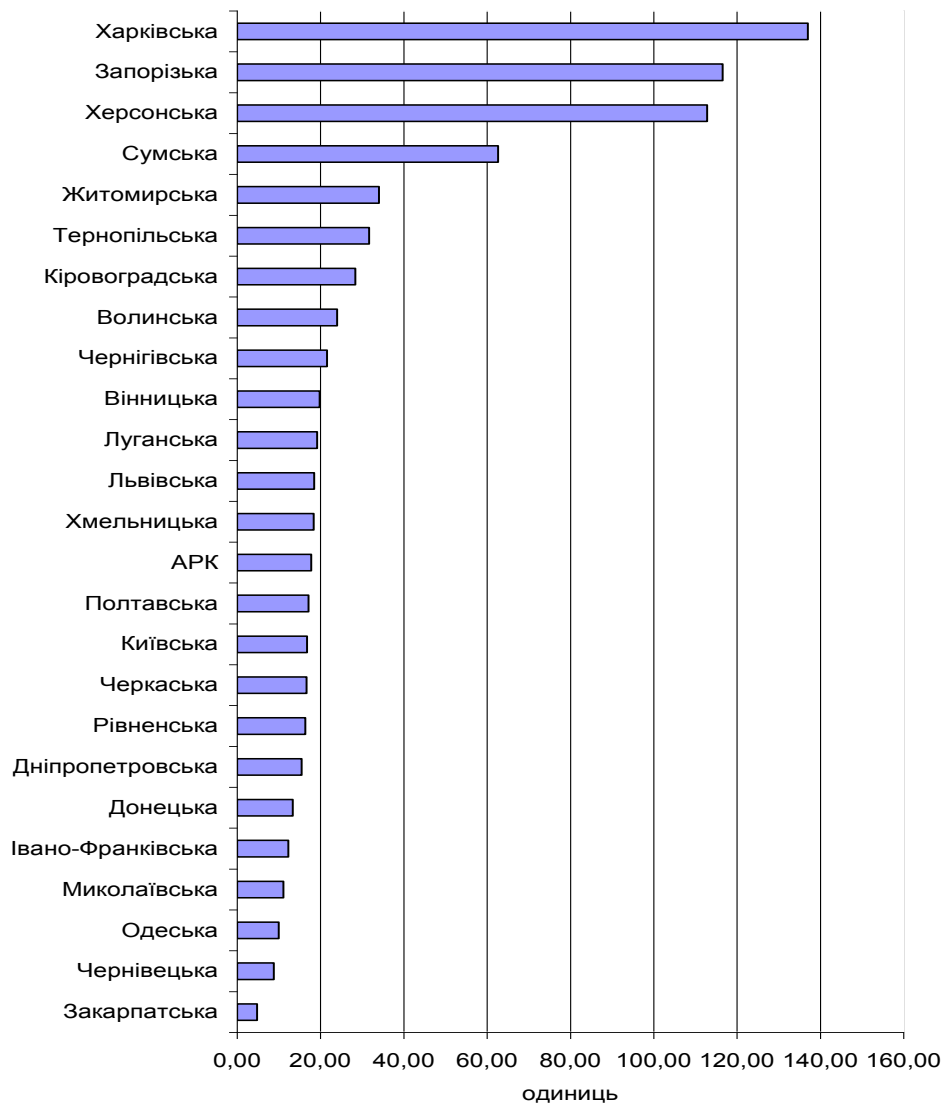

Рис.2.15. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)»

Розподіл регіонів за «Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)» безумовним лідером є Миколаївська область. До регіонів послідовників можна віднести Дніпропетровську, Івано-Франківську, Житомирську, Запорізьку, Вінницьку

області. До групи «помірних» можна віднести Львівську, Чернігівську, Донецьку Луганську, Харківську, Волинську, Одеську області. До групи скромних за цим індикатором увійшли Кіровоградська, Хмельницька, Херсонська, Полтавська, Київська, Сумська, Чернівецька, Черкаська, Тернопільська, Рівненська, Закарпатська області та АРК. До групи скромних за цим індикатором області, рис. 2.16.

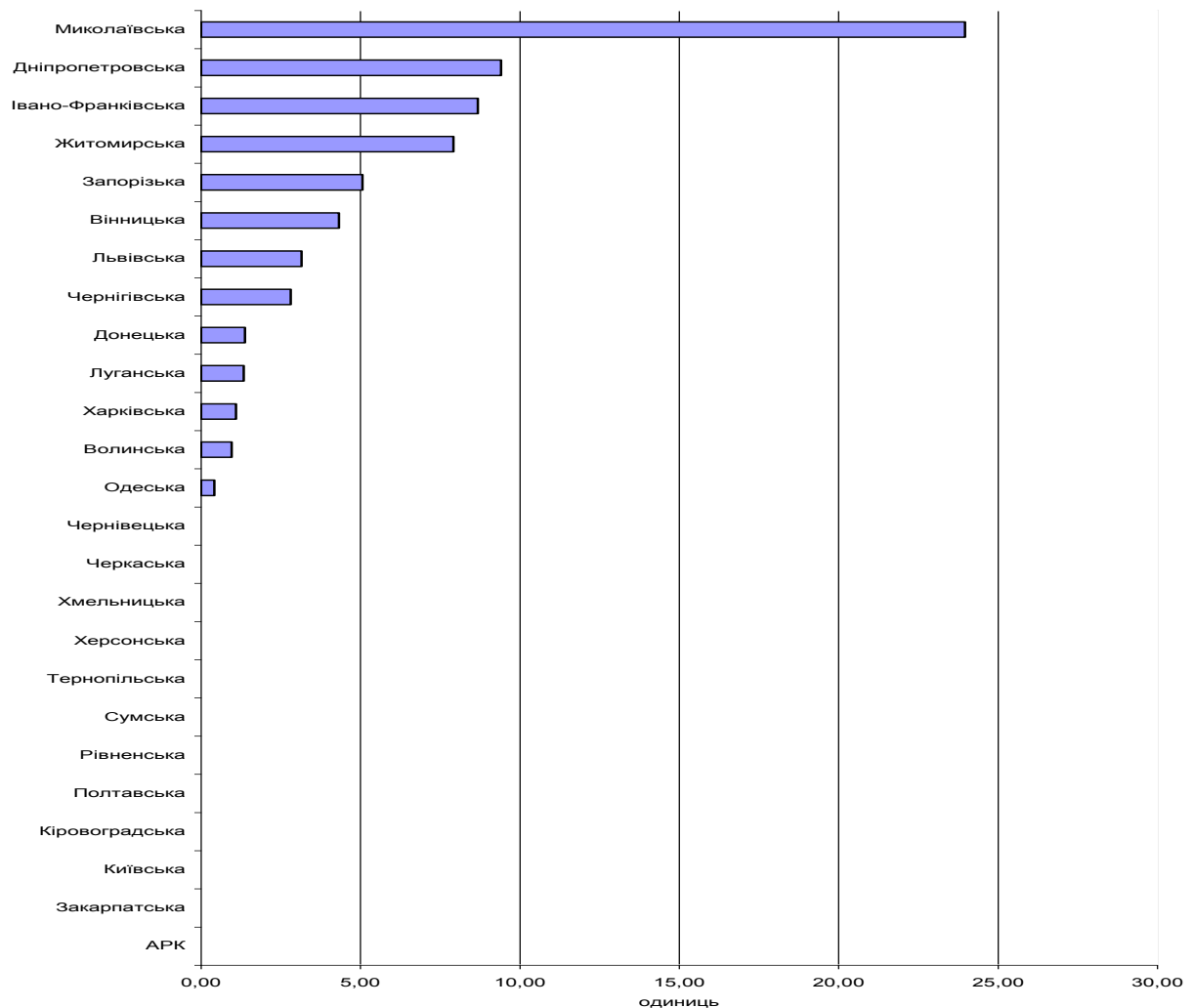

Рис.2.16. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)»

Розподіл регіонів за індикатором «Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %» лідерами є Запорізька, Миколаївська, Херсонська, Харківська, Івано-Франківська,

Чернігівська області. До регіонів послідовників можна віднести Вінницьку, Кіровоградську, Хмельницьку області. Одеську, Житомирську, Тернопільську, Львівську, Чернівецьку області, АРК та Черкаську Рівненську області можна віднести до групи «помірних». Сумську, Київську, Дніпропетровську, Донецьку та, Луганську, Волинську, Полтавську, Закарпатську області за значенням показника в 2013 р. можна віднести до групи «скромних», рис. 2.17.

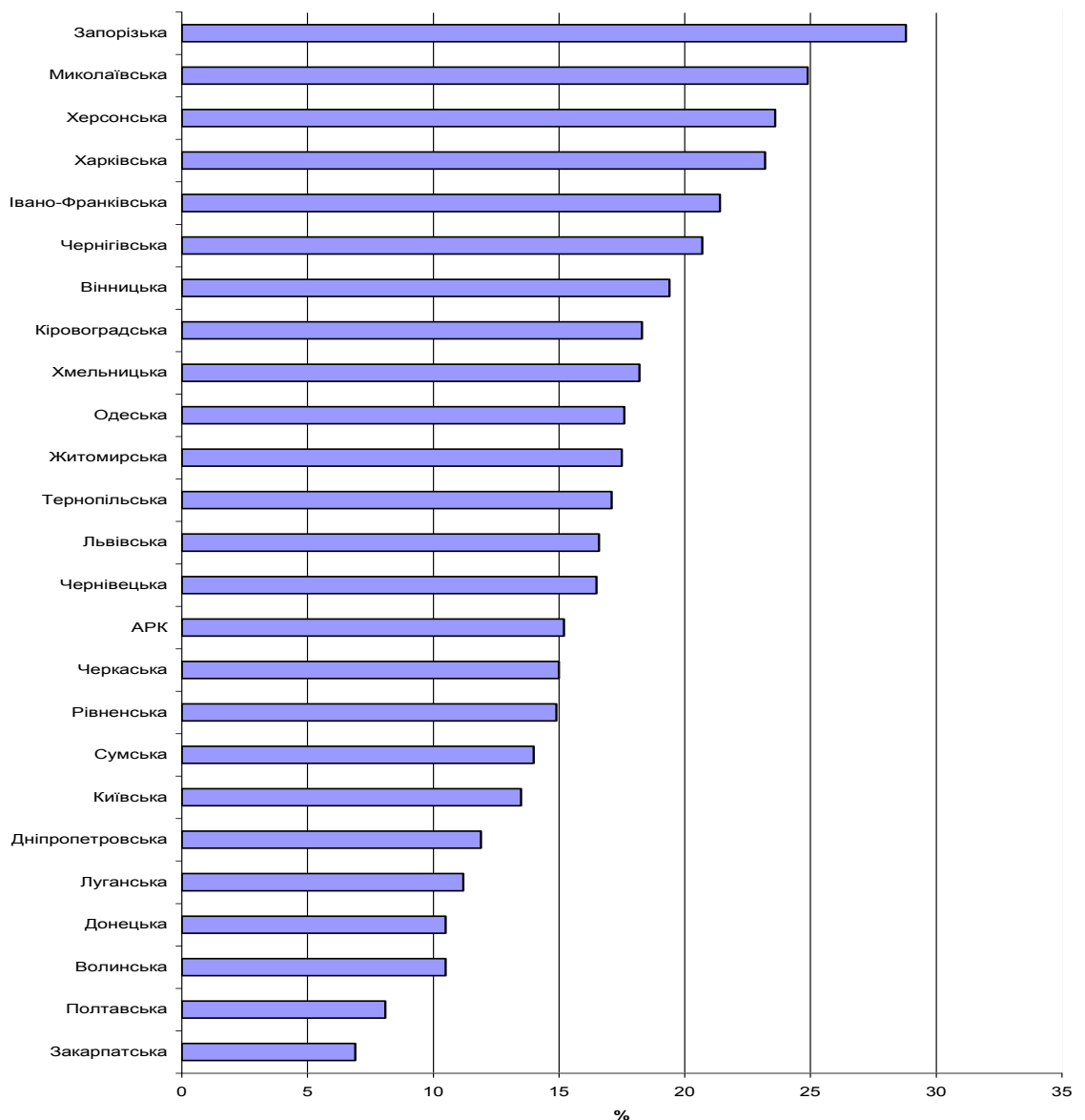

Рис.2.17. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %»

Розподіл регіонів за показником «Витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)» лідерами є Вінницька, Миколаївська, Чернігівська, Волинська область та АРК. До регіонів послідовників можна віднести Івано-Франківську, Чернівецьку, Хмельницьку, Херсонську області. Львівську, Дніпропетровську, Луганську, Харківську, Рівненську та Запорізьку області можна віднести до групи «помірних». У групі «скромних» за цим індикатором Тернопільська, Донецька, Кіровоградська, Київська, Сумська, Одеська, Житомирська, Полтавська, Черкаська, та Закарпатську області, рис. 2.18.

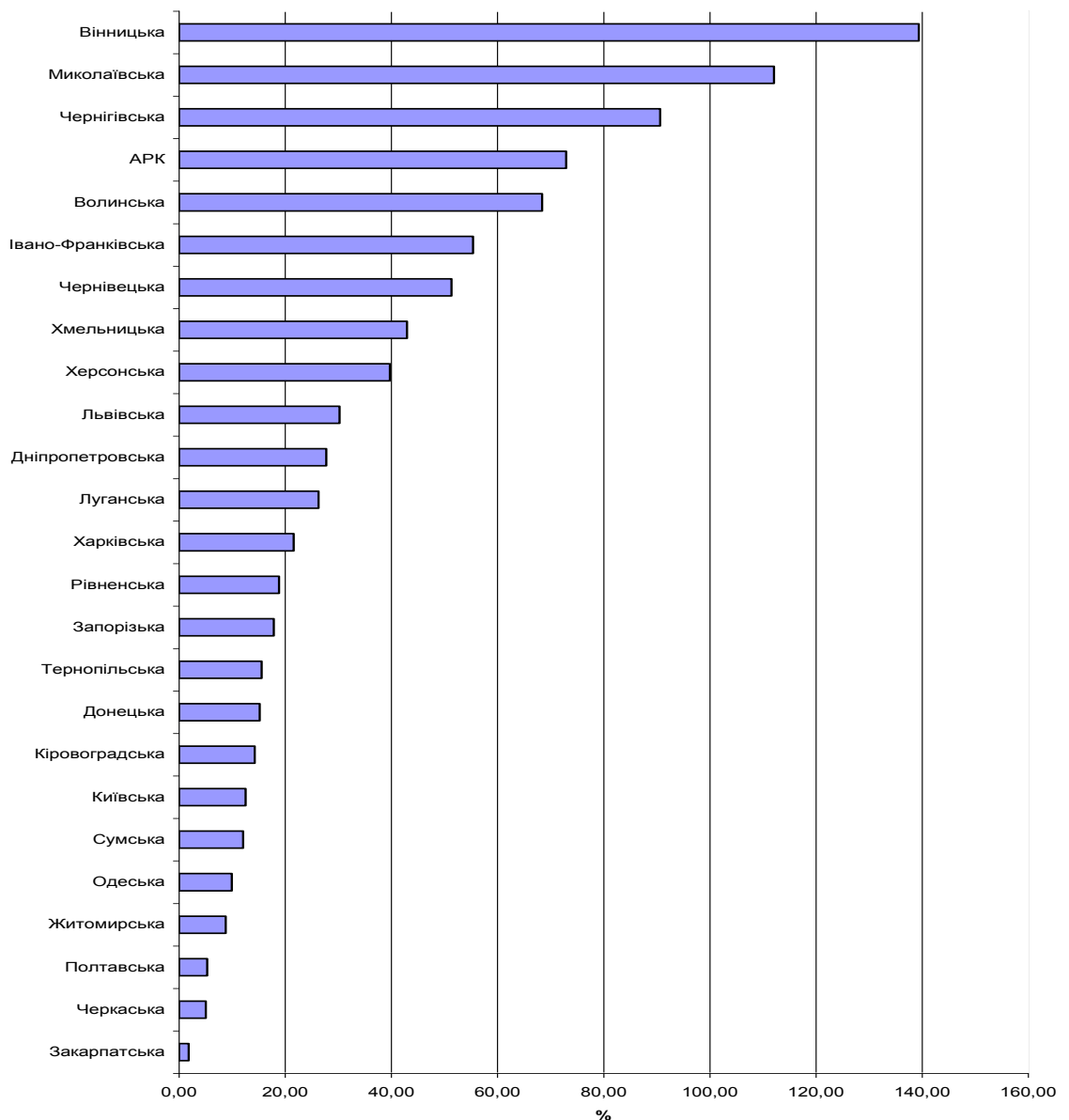

Рис.2.18. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)»

Розподіл регіонів за «Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %» безумовними лідерами є Київська та Хмельницька області. До «лідерів» можна віднести Львівську, Запорізьку, Сумську, Івано-Франківську області. До регіонів послідовників можна віднести Донецьку, Волинську, Дніпропетровську області. До групи «помірних» можна віднести Закарпатську, Луганську, Харківську, Одеську, Полтавську, Миколаївську, Чернівецьку області. Тернопільську, Кіровоградську, Черкаську, Рівненську, Чернігівську, Житомирську, Вінницьку, Херсонську області та АРК віднесено до групи скромних за цим індикатором, рис. 2.19.

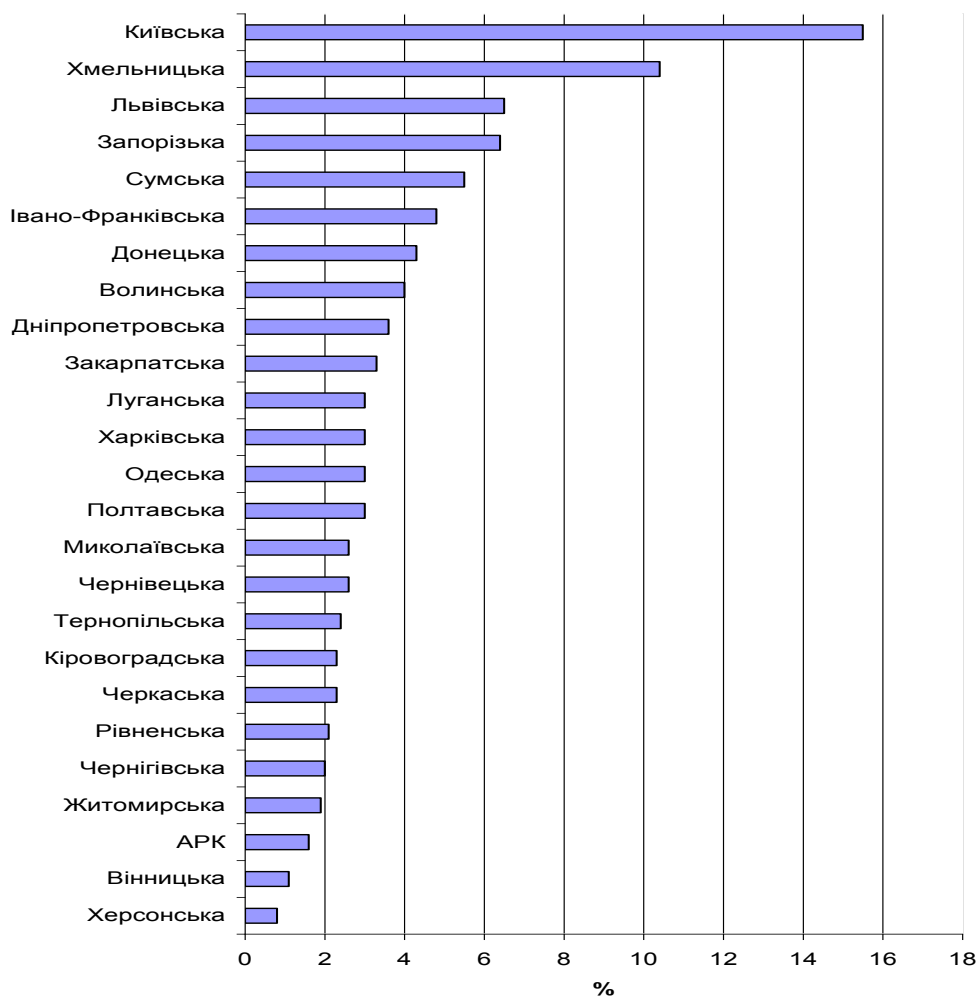

Рис.2.19. Розподіл регіонів України 2013 р. за показником «Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %»

В таблиці 2.11 визначено ранжування регіонів України за окремими індикаторами підсумкового індексу регіональної інновативності за 2013р.

Таблиця 2.11

Ранжування індикаторів індексу НППІ регіонів України за 2013р.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
АРК	11	13	20	7	20	8	14	14	15	4	10
Вінницька	6	12	18	17	18	21	10	6	7	1	18
Волинська	20	24	16	21	19	20	8	12	22	5	11
Дніпропетровська	1	2	2	1	1	4	19	2	20	11	22
Донецька	2	1	1	14	16	9	20	9	22	17	11
Житомирська	22	15	11	8	9	22	5	4	11	22	5
Закарпатська	25	11	21	25	20	16	25	14	25	25	1
Запорізька	4	6	4	6	5	3	2	5	1	15	18
Івано-Франківська	21	23	19	24	11	19	21	3	5	6	7
Київська	15	5	6	5	15	12	16	14	19	19	17
Кіровоградська	7	8	14	11	20	17	7	14	8	18	4
Луганська	9	3	3	15	2	13	11	10	21	12	20
Львівська	10	20	12	2	13	6	12	7	13	10	11
Миколаївська	16	16	10	10	4	2	22	1	2	2	11
Одеська	5	14	24	3	8	7	23	13	10	21	9
Полтавська	14	4	5	12	17	18	15	14	24	23	3
Рівненська	24	18	17	22	13	24	18	14	17	14	25
Сумська	17	7	8	13	20	5	4	14	18	20	2
Тернопільська	23	9	23	16	3	23	6	14	12	16	15
Харківська	3	10	7	4	6	1	1	11	4	13	6
Херсонська	13	22	22	23	12	14	3	14	3	9	8
Хмельницька	12	17	15	19	20	25	13	14	9	8	23
Черкаська	19	19	9	18	10	15	17	14	16	24	21
Чернівецька	18	25	25	20	7	11	24	14	14	7	15
Чернігівська	8	21	13	9	20	10	9	8	6	3	24

де 1 – Назва регіону

2 - Частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %

3 - Професійна підготовка кадрів, %

4 - Зайняті у високотехнологічних виробництвах, %

5 - Зайняті у високотехнологічних послугах, %

6 - Державні витрати на НДДКР(% від ВРП)

7 - Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП

8 - Кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)

9 - Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)

10 - Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %

11 - Витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)

12 - Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %

На основі наявних статистичних даних національної статистики було проаналізовано по окремих індикаторах креативно-інноваційний стан регіонів України за методикою European Innovation Scoreboard.

Визначено рейтинг регіонів України за означеними індикаторами.

Визначено стан регіонів України у 2013 р. за показниками, які фахівці ЄС вважають найбільш суттєвими у визначенні креативно-інноваційного стану та відповідають інвестиційній привабливості регіонів.

Застосування в якості інструменту формування регіональної інноваційної політики нашої держави системи індикаторів. На цьому шляху визначено стан регіонів України за вихідними індикаторами інновативності згідно методики розрахунків European Innovation Scoreboard. В процесі аналізу виявлено значне регіональне розмежування у 2013 за індикаторами:

кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення),

кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення),

частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств,

частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції.

Виявлено значне розмежування між регіонами за показниками: «Державні витрати на НДДКР, % від ВРП», за який відповідає безпосередньо держава, та «Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП» - показник, що характеризує процес на який держава має здійснювати регулюючий вплив.

Для визначення загального стану креативно-інноваційної діяльності в регіонах України необхідним є розрахунок виведеного підсумкового індексу регіональної інновативності.

Висновок до розділу 2

1. На сьогодні глобалізаційні процеси світової економіки, які за своєю природою є об'єктивними, нелінійними та суперечливими, що відзначається все більшим трансформаційним впливом на систему економічних відносин.

Економічні глобалізаційні процеси мають як позитивні сторони, такі як розширення участі країн у міжнародному поділі праці, збільшення прямих іноземних інвестицій, так і негативні сторони, наприклад, такі як збільшення конкурентної боротьби, маніпулювання значними фінансовими й інвестиційними ресурсами, посилення асиметричності соціально-економічного розвитку країн світу.

Одним з нових напрямків мінімізації негативних сторін і, водночас, максимізації позитивних сторін економічних глобалізаційних процесів є акцентування уваги на інноваційно-креативному напрямку розвитку економічних відносин, який є визначальним у концепції креативної економіки.

2. На сьогодні креативно-інноваційна діяльність в економіці визнається як лідируючий сектор у формуванні економічного зростання, зайнятості і торгівлі в регіонах. Внесок креативних індустрій ЄС у 2010 році оцінювався у розмірі 2,6% загального ВВП Європейського союзу, а на 2013 рік глобальна ринкова вартість результатів креативно-інноваційної діяльності складала близько \$ 1,6 трлн дол.

3. Як вже відзначалося Європейська регіональна політика спрямована, насамперед, на згладжування регіональних диспропорцій між високорозвиненими районами, з одного боку, і відсталими та депресивними - з іншого. Завдяки регіональним програмам Євросоюзу та окремих держав Європи у інноваційно-відсталих районах споруджуються промислові підприємства, що виконують роль своєрідних "локомотивів", також у депресивних районах утворюються сучасні наукомісткі виробництва.

4. Необхідно зазначити, що на сьогодні не існує єдиного, загальноприйнятого визначення регіональної інноваційної системи, що пояснюється наявністю трьох підходів до тлумачення її сутності: “згори-донизу”, “знизу-догори” та інтегрального або системного.

Оцінка стану розвитку РІС у країнах ЄС здійснюється за шістнадцятьма індикаторами. В цілому, методи побудови індикаторів інноваційного розвитку регіонів в ЄС і США є науково-обґрунтованими і досить апробованими, що дозволяє їх використовувати в якості відправної точки при побудові системи оцінки інноваційного розвитку та його креативної складової для регіонів України.

Слід зазначити, що існують величезні відмінності регіонального доступності статистичних даних між країнами.

Вбачається за доцільне використання світового досвіду розподілу індикаторів, що відбивають стан креативно-інноваційної діяльності в регіоні на дві складові. Перша складова – *input*, характеризує потенційні ресурси, що мають місце в регіоні з огляду на можливість реалізації креативно-інноваційної діяльності. Друга складова - *output*, характеризує результати інноваційної діяльності, що відбиваються у кількості патентів на винаходи та її креативну складову, як чисельність зайнятих у високотехнологічних виробництвах у відсотках до загальної чисельності зайнятих.

5. Удосконалення методичного підходу до оцінювання рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності по регіонах України, який має у підґрунті обґрунтування доцільності використання тринадцяти індикаторів, що є ідентичними до широко застосованих у світовій практиці, дало змогу ранжувати регіони країни виходячи з їх стану та специфіки. Це, у свою чергу, стимулюватиме виокремлення тих територій, що здатні надати імпульс прискореному інноваційному розвитку, як основи підвищення конкурентоспроможності економіки.

6. Нові наукові результати, що отримані автором у ході написання розділу пройшли апробацію та доповідалися й були схвалені на науково-практичних конференціях, а також опублікова у фахових виданнях.

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОЦІНКИ СТАНУ
КРЕАТИВНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

3.1. Визначення рівня інноваційності регіонів України

Основи просторових диференціацій ефектів економічної діяльності становлять головним чином первинні чинники локалізації, що ведуть до розвитку міст і регіонів також концентрації господарської діяльності. На даний момент, окрім необхідних матеріальних ресурсів, головними імпульсами розвитку є інновації, а здатність до їхнього використання зосереджена у людських ресурсах і суспільних. Можливості розвитку периферійних регіонів значною мірою залежні від здатності абсорбції інновацій і вмілого керування, а також управління процесами розвитку [186].

За часи існування незалежної держави Україна так і за часи СРСР перед вітчизняними фахівцями неодноразово ставилося завдання розробки системи індикаторів (або зведеного індикатора) для інноваційної економіки. Вітчизняні наукові колективи та окремі вчені теж брали участь у такого роду роботах. Досі на державному рівні не запропоновано системи індикаторів (або зведеного індикатора) інноваційності національної економіки та її окремих територіальних складових - регіонів. Повного вирішення цього завдання як не було, так і немає.

Існує багато проблем у вирішенні такого завдання, серед них:

1. Не під кожен запропонований фахівцями та науковцями індикатор існують статистичні дані;
2. Наявні в національній статистиці показники цього напрямку складаються, виходячи з застарілої моделі економіки;
3. Складним постає завдання виділення головних індикаторів (головних

чинників розвитку). Фактори можна розподілити на явні і латентні: явні вже досліджені (обсяг витрат на інновації, кількість впроваджених інновацій), приховані - сутність, яких просто не відкривається;

4. Проблема визначення ваг, з якими окремі індикатори враховуються у зведеному індикаторі.

Необхідно також враховувати євро інтеграційний напрям розвитку, який обрала наша країна.

За визначенням фахівців моніторинг позиції регіонів рівня NUTS 2 з огляду на таку важливу економічну категорію, як інноваційність, повинен належати до основних і довготривалих завдань регіональної політики, оскільки оцінка рівня інноваційності має важливе значення у час розвитку технологій і конкуренції [110].

Як шлях вирішення такого завдання для України може стати використання досвіду Євросоюзу. На думку фахівців [19, 32, 66, 116, 129, 143, 155, 158], за допомогою досліджень характеристик інноваційного розвитку input і output European Innovation Scoreboard було отримано найбільш об'єктивне розмежування регіонів ЄС країн за групами на основі комплексних індикаторів стану інноваційної діяльності. Означений аналіз допомог виявити стан тенденції регіонального розвитку регіонів країн єврозони. За висновками аналізу формується сучасна політика регіонального інноваційного та інвестиційного розвитку на рівні ЄС. Для побудови стратегії регіонального розвитку стає доцільним проведення аналітичних розрахунків за методикою European Innovation Scoreboard креативно-інноваційного стану регіонів України. У вирішенні проблеми недостатності та невідповідності національної статистичної бази показників, індикаторам країн ЄС для здійснення розрахунків загального індексу НППІ в данній роботі було обрано індикатори розраховані на базі наявних, які відповідні або максимально наближені до складових підсумкового індексу регіональної інноваційності запропонованого European Innovation Scoreboard. Вихідні характеристики для розрахунку НППІ 2013 року наведено в табл. 3.1

Індикатори регіонів України за 2013 р. аналогічні за методикою Регіонального інноваційного таблоїду

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
АРК	18,32	0,320252	3,649858	0,73	0,0000	0,3129	17,79	0,00	15,2	72,94	3,3
Вінницька	18,91	0,321325	4,20194	0,56	0,0002	0,0896	19,77	4,33	19,4	139,40	2,3
Волинська	15,48	0,172861	4,398348	0,52	0,0001	0,0990	24,01	0,96	10,5	68,40	3
Дніпропетровська	20,35	0,804884	10,73685	1,13	0,1103	0,5995	15,49	9,42	11,9	27,74	1,9
Донецька	19,96	0,824144	11,04768	0,58	0,0009	0,3049	13,35	1,38	10,5	15,18	3
Житомирська	14,46	0,316832	5,346535	0,70	0,0031	0,0896	34,06	7,92	17,5	8,81	5,5
Закарпатська	9,72	0,334155	3,437028	0,38	0,0000	0,1722	4,77	0,00	6,9	1,83	15,5
Запорізька	18,96	0,551864	9,5281	0,77	0,0063	0,8728	116,57	5,07	28,8	17,87	2,3
Івано-Франківська	14,78	0,173649	3,711743	0,39	0,0019	0,1127	12,30	8,68	21,4	55,42	4,3
Київська	17,42	0,567951	7,174732	0,94	0,0012	0,2726	16,81	0,00	13,5	12,56	2,4
Кіровоградська	18,79	0,415148	4,546375	0,61	0,0000	0,1187	28,35	0,00	18,3	14,28	6,4
Луганська	18,49	0,593883	10,03349	0,57	0,0288	0,2653	19,20	1,34	11,2	26,29	2,1
Львівська	18,38	0,220611	4,987394	1,12	0,0012	0,4811	18,52	3,15	16,6	30,26	3
Миколаївська	16,97	0,299555	5,38343	0,63	0,0083	1,9155	11,13	24,0	24,9	112,08	3
Одеська	18,92	0,317129	3,000209	1,03	0,0039	0,3262	10,01	0,42	17,6	9,93	3,6

Продовження табл.3.1.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Полтавська	17,53	0,576053	7,516116	0,59	0,0006	0,1158	17,14	0,00	8,1	5,31	6,5
Рівненська	13,91	0,267518	4,383845	0,52	0,0012	0,0656	16,40	0,00	14,9	18,86	0,8
Сумська	16,62	0,441306	6,522507	0,58	0,0000	0,5109	62,67	0,00	14	12,10	10,4
Тернопільська	14,17	0,381999	3,316873	0,56	0,0210	0,0694	31,68	0,00	17,1	15,57	2,6
Харківська	19,67	0,376297	6,755078	1,00	0,0050	2,2744	137,00	1,10	23,2	21,61	4,8
Херсонська	17,55	0,205128	3,328671	0,50	0,0017	0,2185	112,82	0,00	23,6	39,72	4
Хмельницька	17,77	0,298393	4,498852	0,55	0,0000	0,0488	18,36	0,00	18,2	42,97	1,6
Черкаська	16,49	0,238095	5,412698	0,56	0,0027	0,1789	16,67	0,00	15	5,04	2
Чернівецька	16,56	0,165107	2,223445	0,53	0,0041	0,2733	8,81	0,00	16,5	51,35	2,6
Чернігівська	18,54	0,206224	4,611924	0,66	0,0000	0,2784	21,56	2,81	20,7	90,67	1,1

де

1 – Назва регіону

2 - Частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %

3 - Професійна підготовка кадрів, %

4 - Зайняті у високотехнологічних виробництвах, %

5 - Зайняті у високотехнологічних послугах, %

6 - Державні витрати на НДДКР(%ВРП)

7 - Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП

8 - Кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)

9 - Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)

10 - Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %

11 - Витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)

12 - Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %

Розрахунок індексів НППІ розраховано на базі аналогії Regional Innovation Scoreboard 2012 за відповідною методикою. Результати розрахунків індексів НППІ по регіонах за 2013 р. та їх нормалізовані значення наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Результати розрахункових індексів НППІ по регіонах України за 2013 р.

Регіон	Індекс НППІ.	Індекс НППІ (нормалізоване значення)
АРК	0,655112557	0,147622525
Вінницька	0,615107306	0
Волинська	0,678922207	0,235481339
Дніпропетровська	0,792661861	0,655186406
Донецька	0,811626173	0,725165676
Житомирська	0,832038049	0,800486531
Закарпатська	0,718561077	0,381750771
Запорізька	0,878351347	0,971384937
Івано-Франківська	0,665546133	0,18612295
Київська	0,801385609	0,687377478
Кіровоградська	0,787705449	0,636896995
Луганська	0,780332635	0,609690939
Львівська	0,742223742	0,469067199
Миколаївська	0,650542568	0,130759037
Одеська	0,761127919	0,538824569
Полтавська	0,84296275	0,84079923
Рівненська	0,753516771	0,510739048
Сумська	0,852633832	0,876486007
Тернопільська	0,793652112	0,658840483
Харківська	0,886106282	1
Херсонська	0,833316296	0,805203327
Хмельницька	0,699085708	0,309885673
Черкаська	0,821033216	0,759878141
Чернівецька	0,644225937	0,10745035
Чернігівська	0,651006699	0,132471701

На основі проведеного аналізу інноваційної спроможності українських регіонів за 2013 рік, (табл.3.2), можна виділити наступні групи регіонального інноваційного розвитку :

лідери інновацій – Черкаська, Житомирська, Херсонська, Полтавська, Сумська, Запорізька, Харківська область

регіональні послідовники – Одеська, Рівненська, Луганська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Тернопільська, Київська, Донецька область

помірні інноватори – Хмельницька, Закарпатська Львівська області

скромні інноватори – Вінницька, Чернівецька, Миколаївська, Чернігівська, АРК, Івано-Франківська, Волинська.

Необхідно відзначити деякі особливості проведеного розподілу. За визначеним угрупованням «регіональні послідовники» - адміністративні одиниці, для яких значення індексу НППРІ перевищує (або максимально наближається) середній рівень по країні, за окремими показниками в більшості, наближаються до регіонів-безумовних лідерів, а за деякими показниками перевершують регіони-лідери.

За результатами аналізу, Дніпропетровська, Донецька області займають перші позиції за трьома та двома окремими показниками відповідно, але за такими показниками як «кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості» та «частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств» займають далеко не лідируючі позиції. Тобто можна відзначити, що деякі регіони даної групи мають потенційні можливості для переходу до групи регіонів - лідерів.

Графічно варіативність значення НППРІ відображено на (рис.3.1). Характеризуючи регіони з помірним рівнем інноваційного розвитку, можна зазначити, що для них значення індексу НППРІ в більшості є нижчим за середній показник по країні. Але деякі представники даної групи регіонів вищі або наближаються до групи середньо сильних регіонів за окремими показниками.

Регіони визначені до групи «скромних інноваторів» за зведеним індексом НППІ, в більшості займають аутсайдерські позиції. Виключенням даної групи, є Волинська область, яка незначним чином відстає від групи з помірним рівнем інноваційного розвитку. Виключенням також є Миколаївська область, яка має лідируючу позицію за показником «кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)», та другу позицію за «частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств», «витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)» та «приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП» та має потенційні можливості для переходу до групи інноваційно помірних регіонів.

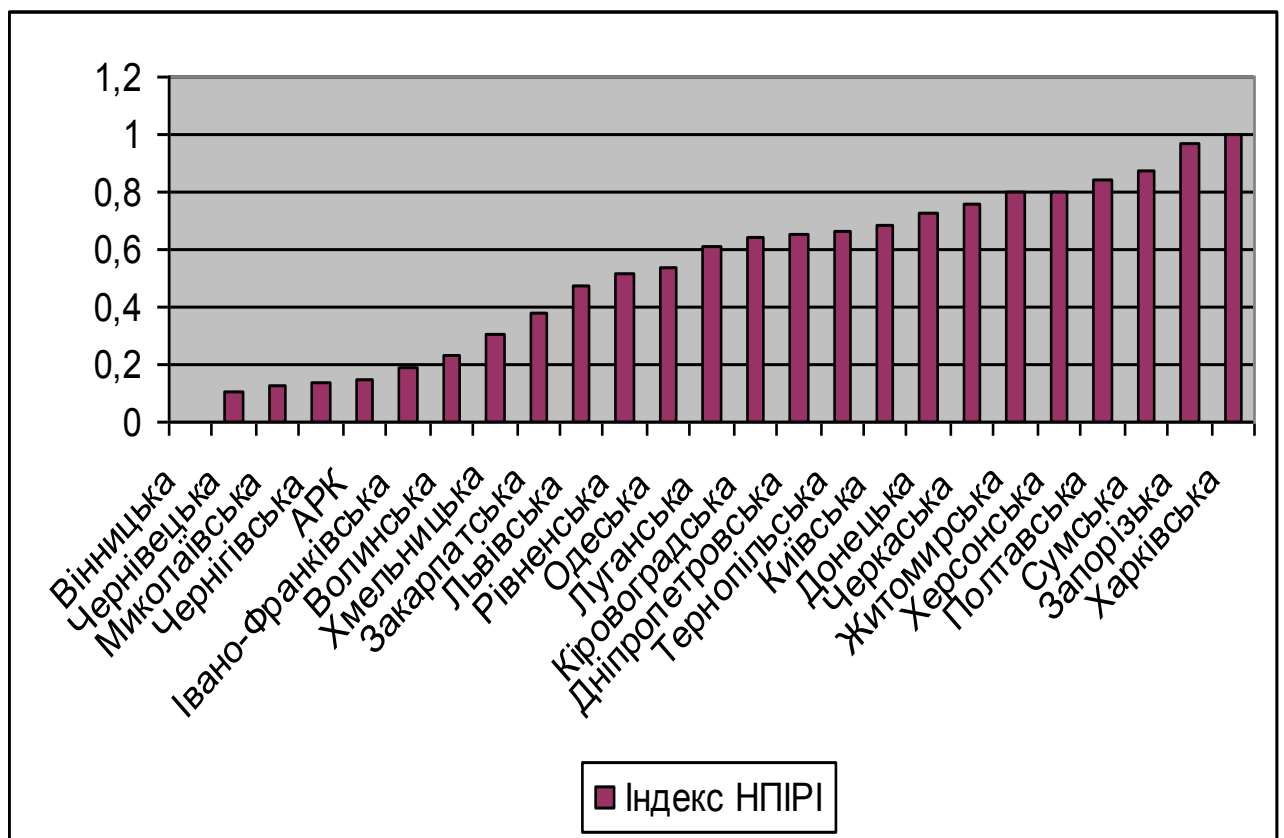

Рис. 3.1. Регіональний розподіл індексів НППІ станом на 2013 р.

Розглядаючи диференціацію НППІ більш детально (табл.3.1) можна зазначити що Харківська та Запорізька області мають лідируючі позиції тільки за 4 та 1 індикаторами відповідно, тобто за такою методикою в

Україні не існує глобального розмежування. За наявним розрахунком існує не значна дивергенція регіонів України за рівнем інноваційної спроможності, так регіон-лідер Харківська область за рівнем інноваційного розвитку перевершив регіон-аутсайдер (Чернівецька область) на 14,9%.

Спільними рисами для регіонів всіх груп є наступні:

висока частка населення з вищою освітою ($\approx 15-20\%$);

надзвичайно низький рівень або повна відсутність державного фінансування НДДКР;

дуже низька патентна активність підприємств у високотехнологічних сферах;

незначна частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Аналізуючи складові НППРІ можна зазначити, що високе значення коефіцієнту варіації (CV) (табл. 3.3) за індексами «Державні витрати на НДДКР(% ВРП)» та «Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)» практично не впливає на регіональну асиметрію, оскільки має дуже низьке абсолютне значення показників «Державні витрати на НДДКР» «Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід». Значне розмежування між регіонами є за індексами «Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП», «Кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)», «Витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)» та «Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %»

Таблиця 3.3

Зміни в окремих характеристиках індексу НППРІ за 2013 р.

Індекси	Коефіцієнт варіації (CV)
Частка осіб із освітою не нижче рівня "базова вища" серед населення 25 років і старше, %	0,138493995
Професійна підготовка кадрів, %	0,489758069
Зайняті у високотехнологічних виробництвах, %	0,445364407

Продовження табл.3.3

Індекси	Коефіцієнт варіації (CV)
Зайняті у високотехнологічних послугах, %	0,317937423
Державні витрати на НДДКР(%ВРП)	2,757405827
Приватні витрати на наукові та науково-технічні роботи, % від ВРП	1,358697822
Кількість впровадження інноваційних технологічних процесів у промисловості (на 1 млн. населення)	1,11326817
Кількість охоронних документів у створених технологіях на винахід (од. на 1 млн. населення)	1,873109727
Частка інноваційно активних підприємств у загальній кількості промислових підприємств, %	0,320572438
Витрати на інноваційну діяльність (% від загального обсягу)	0,972751027
Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	0,809019433

Стосовно географічного становища даних груп регіонів за інноваційною спроможністю, (рис. 3.2-3.3), необхідно відзначити, що найбільш сильним є схід України, центральну частину можна віднести до середньої групи інноваційного розвитку, захід країни до слабкої.

Виявлена наявна асиметрія інноваційного розвитку несе країні значні загрози, оскільки в західній частині країни практично відсутні адміністративно - територіальні центри спроможні стати локомотивами інноваційного розвитку. Затверджена Державна стратегія регіонального розвитку України до 2015 року спрямована на стимулювання інноваційних процесів на мезорівні виходячи з принципу поляризованого розвитку [69, 76]. Згідно даного принципу передбачається формування «опорних регіонів» (поліусів, локомотивів зростання), в яких концентруються фінансові, адміністративно-управлінські, людські та інші

Рис. 3.2. Просторовий регіональний розподіл за рейтингом індексу НПІРІ

ресурси, з подальшим посиленням інноваційної активності в інших регіонах.

Враховуючи світовий досвід, аналогічний принцип застосовували держави, що перебували на початкових стадіях соціально-економічного піднесення, коли інноваційна хвиля тільки починала формуватися та набувала масштабності за рахунок її концентрації в окремих «полюсах зростання».

На думку авторів [69, 76, 83, 86], перспективними територіями для формування «опорних регіонів» виступають регіони-лідери та сильні регіони, які володіють значним досвідом, традиціями та потужною ресурсною базою

для розвитку високотехнологічних секторів виробництва та здатні сформувати високоефективні регіональні інноваційні системи.

Рис. 3.3. Розташування Регіональних груп ефективності за ППРІ 2014р

Згідно даного принципу передбачається формування «опорних регіонів» (полісів, локомотивів зростання), в яких концентруються фінансові, адміністративно-управлінські, людські та інші ресурси, з подальшим посиленням інноваційної активності в інших регіонах. За висновками проведеного аналізу інноваційного розвитку регіонів - на Заході

України такі «полюса зростання» наразі відсутні.

На підставі динаміки характеристик *input i output* доведено висунуту у ході дослідження гіпотезу про існування залежності між цими двома складовими, однак, у ході поглибленого аналізу виявлено відсутність прямого зв'язку між ними..

3.2. Оцінка зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України з використанням матриці переходу

Однією з важливих проблем регіонального розвитку є ефективність його стимулювання. На думку фахівців збільшення абсолютної кількості фінансової допомоги фондів ЄС, спрямованої для підтримки менш інноваційно розвинених регіонів, не мало достатнього ефекту. Постійне нарощування фінансової допомоги не призвело до зменшення розбіжності інноваційного розвитку у європейському регіональному просторі. У ЄС досі існують окремі регіони, в яких вкладення підприємств на дослідження і розвиток домінують над їхніми інвестиціями в основний капітал. В значній мірі такий стан обумовлено тим, що креативно-інноваційні дослідження регіонів мають значні відмінності від напрямків регіональної спеціалізації за галузями наявних виробництв.

Вирішення визначеної проблеми потребує генерації стратегії розвитку європейської інноваційної системи. Втручання інституцій ЄС може виявитися позитивним і навіть необхідним, але має бути узгоджене з існуючими локальними умовами та спиратися не тільки на аналіз інноваційних процесів, а враховувати наявні організацій стосунки протягом тривалих періодів. Надзвичайно важливою є ідентифікація елементів інноваційної системи, які потребують впливу, з метою подолання можливих або наявних недоліків та браку. Саме тому багато авторів, що займалися

дослідженнями інноваційної системи, серед них *Ch. Freeman [1987a]*, *B.-A. Lundvall [(red.) 1992]*, *R.R. Nelson [1993]* і *C. Edquist [2005]*, піднімають питання динамічної супутньої еволюції у сфері знань та інновацій. З точки зору системного розгляду це найслабша ланка, яка має вирішальний вплив у економічному розвитку, а тому потребує детального аналізу та вирішення.

Враховуючи євроінтеграційні прагнення нашої країни та наявність для національної економіки аналогічної проблеми застосуємо європейський досвід аналізу інноваційного розвитку. Для дослідження регіонального простору України, з погляду на рівень інноваційності в динамічному трактуванні, задіємо процедуру позиційного розподілу за характеристиками *input* і *output* з використанням статистичних даних. Вона складатиметься трьох етапів:

I етап – проведення класифікації регіонів з погляду на інноваційність за напрямками: *input* та *output*.

II етап – аналіз динамічного розвитку регіонів за результатами класифікації,

III етап – побудова перехідної матриці

На першому етапі проведено розподілу шляхом класифікації регіонів країни з погляду на інноваційність у двох напрямках: *input* та *output*. У результаті використання позиційної класифікації по відношенню до медіани використаємо наступні класи регіонів:

1— клас регіонів, для яких вартості усіх характеристик інноваційності *input* є вищими від їхніх медіан, встановлених для усіх регіонів ЄС щабля NUTS 2 на даний момент;

2— клас регіонів, для яких вартість тільки однієї з п'яти вибраних характеристик інноваційності *input* є нижчою від медіани, а щодо інших характеристик помічено вартості, вищі від заданої позиційної статистики;

3— клас регіонів, для яких вартості двох з п'яти аналізованих характеристик інноваційності *input* є нижчими від медіани;

4— клас регіонів, для яких вартості трьох характеристик

інноваційності *input* є нижчими від медіани;

5—клас регіонів, для яких вартості чотирьох характеристик інноваційності *input* є нижчими від медіани;

6— клас регіонів, для яких вартості усіх характеристик інноваційності *input* є нижчими від медіани.

Результати аналізу класифікації регіонального простору України з характеристикою інноваційності *input* дозволили виявити наступні особливості - найбільш кількісними за запропонованим інноваційним розподілом регіонів України, є перша та передостання групи, тобто 1 і 5, причому у 2004 р. перша група налічувала 6 регіонів п'ята – 5, а у 2013 р. по 5 та 5 регіонів відповідно. Тобто близько 34-36% від загальної кількості регіонів виступає явище збігу у сфері вартості рис інноваційності. Регіони у цих класах характеризуються вищими від медіани (клас 1), або нижчими від медіани (клас 6) вартостями усіх чотирьох або п'яти вибраних для аналізу рис.

Необхідно зазначити, що висновки аналізу інновативності регіонів України лише частково збігаються з аналогічними дослідженнями регіонів країн ЄС. Так за результатами аналізу інноваційності регіонів ЄС 2013 року найбільш кількісними є групи регіонів крайніх держав, тобто перша і шоста, причому у 2004 р. ці обидві групи налічували відповідно по 75 та 74 регіони, а у 2013 р. по 68 та 75 регіонів. За дослідженням регіонів ЄС у 54-56% від загальної кількості регіонів має місце явище потрапляння значення певної ознаки у спільний інтервал.

Серед позитивних висновків визначимо, що відповідно динаміки характеристик *input* у регіонах України спостерігається менше розмежування ніж в регіонах країн ЄС.

Серед негативних – відповідно до регіонів ЄС менша частка регіонів України знаходиться за характеристиками *input* у першій групі, тобто, відносно менша кількість має вищі характеристики інноваційного розвитку.

Загалом можна визначити, що структура регіонального простору

України, з погляду на вартість характеристик за критерієм поділу регіонів відповідно медіани, характеризується достатньою стабільністю у трактуванні глобальної оцінки рівня вартості ознак інноваційності. Однак, ця стабільність не стосується конкретних регіонів, які проявляють значні зміни у аналізованих рисах, що в результаті спричинило зміни у віднесенні до різних класів. Отже, у першому класі лише три регіони зберегли у 2013 р. свою приналежність до цього класу, що становить 60% від кількості регіонів розподілу 2004 р. У випадку шостого класу 3 регіони, з 4 залишилося у ньому і надалі. Це може означати, що тривалі тенденції у розподілі вартостей характеристик інноваційності *input* виступають як у регіонах з високими, так і низькими вартостями рис, що ілюструють інноваційність типу *input*.

З аналізу характеристик *input* європейських регіонів можна визначити, що у першому класі з 54 регіонів зберегли у 2013 р. свою приналежність до цього класу, що становить 72% регіонів з 2004 р. У випадку шостого класу 55 регіонів, а отже три чверті від 74 регіонів залишилося у ньому і надалі. Тобто для оцінки інноваційності регіонів ЄС та України характерні спільні тенденції тривалості вартостей характеристик інноваційності *input*, як у регіонах з високими, так і низькими вартостями рис.

У центральних групах отриманої класифікацій регіонів України визначимо:

- у другому класі 4 регіони у 2004 р. і у 2013 р. (3 тих самих);
- у третьому класі 3 і 4 регіон відповідно (з них 2 — ті самі);
- у четвертому класі у 2004 р. та у 2013 р. 3 регіони (1 той самий);
- у п'ятому класі по 5 регіонів у 2004 р. та 2013 р. (з яких 2 належало до цього класу станом на обидва моменти аналізу).

У країнах ЄС має місце наступний розподіл:

- у другому класі 34 регіони у 2004 р. і 40 регіонів у 2013 р. (16 тих самих);
- у третьому класі 22 і 31 регіон (з них 9 — ті самі);

- у четвертому класі у 2004 р. було 28, а у 2013 р. 21 регіон (8 тих самих);
- у п'ятому класі 32 регіони у 2004 р. і 30 регіонів у 2013 р. (з яких 9 належало до цього класу станом на обидва моменти аналізу).

За результатами аналізу класів підтверджується висновок, що за характеристиками *input* між регіонами України спостерігається менше розмежування ніж в регіонах країн ЄС.

На другому етапі дослідження динамічного розвитку проаналізуємо отримані результати класифікації регіонів. Результати класифікації регіонів регіонального простору України з погляду на рівень інноваційності *input* за 2004, 2013рр. надано у таблицях 3.4-3.6.

Таблиця 3.4.

**Класифікація регіонального простору України з погляду на
інноваційність *input* за 2004 та 2013 рр.**

Клас регіону	2004		2013	
	Регіони	Кількість	Регіони	Кількість
1	Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Полтавська, Луганська, Житомирська	6	Харківська, Запорізька, Херсонська, Полтавська, Сумська	5
2	Херсонська, Одеська, Рівненська, Черкаська,	4	Житомирська, Черкаська, Одеська, Рівненська,	4
3	Сумська, Кіровоградська, Тернопільська	3	Луганська, Дніпропетровська, Кіровоградська, Тернопільська	4
4	Львівська, Донецька Закарпатська	3	Київська, Донецька, Хмельницька	3
5	Київська, Хмельницька, Вінницька, Чернівецька, Івано-Франківська,	5	Закарпатська, Львівська, Вінницька, Чернівецька, Миколаївська	5
6	Миколаївська, Чернігівська, АРК, Волинська	4	Чернігівська, АРК, Івано- Франківська, Волинська	4

Відповідні результати класифікації регіонів європейського регіонального простору з погляду на рівень інноваційності *input* для моменту $t = 1$ (2004 р.) та $t = 10$ (2013 р.) подано у таблицях 3.4-3.6.

**Класифікація європейського регіонального простору з погляду на
інноваційність *input* для $t = 1$ та $t = 10$ [187]**

	Класи регіонів країн ЄС з погляду на інноваційність											
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
роки	2004						2013					
Кількість регіонів	75	34	22	28	32	74	68	40	31	21	30	75

Аналіз отриманих результатів класифікації регіонів у географічному розподілі дозволяє визначити, що до першого класу, а отже класу, що групує регіони з вищим від медіани рівнем усіх рис інноваційності у 2004 р. значною мірою або й цілком, відносилися регіони східної частини України, це Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська області, виключенням є Полтавська та Житомирська область, які можна віднести до регіонів центральної України, тобто подавляючи більшість - 67% територіальних одиниць сходу відносяться до найвищого класу рівня інноваційності *input*, Центр України становить 33%, західні та південні області в даному класі відсутні.

Останній клас у 2004 р. (клас, що вміщує регіони, для яких вартості усіх рис є нижчими від медіани) складають більшою мірою регіони півдня – Миколаївська область та АРК, що складає 50% нижчого класу інновативності, представництво центральної частини 25% - Чернігівська область, Заходу 25% - Волинська область.

У другому класі у 2004 р. значну частину 50% займали регіони півдня Херсонська, Одеська, область, та по 25% області заходу та центру Рівненська, Черкаська області відповідно.

Варто зауважити, розглядаючи інші класи:

- третій клас не має чіткого макрорегіонального розмежування, до нього увійшло по одному представнику заходу, центру та сходу;
- у четвертому класі з 3 регіонів було 2 заходу та 1 сходу;
- до 5 класу належало 3 західних регіони, та 2 центральної частини

України.

Стан класифікації у 2013 р. значно змінився. Вагова частка у 1 класі регіонів сходу України (50%) зменшилась та з'явився представник півдня, кількість регіонів центру країни збереглась).

У 6 класі у 2013 р. домінують регіони західної частини країни (50%) - Івано-Франківська, Волинська область, збереглися представники-аутсайтери півдня та центру країни – АРК та Чернігівська область, їх загальна частина в класі незмінна (25%).

У наступних класах:

- у другому відбулись не значні зміни, залишилося два представники центральної частини, один півдня, та один заходу країни;
- у третьому два представники сходу (50%) та по одному центру та заходу (25%);
- у четвертому замість одного представника заходу з'явився один представник сходу країни;
- у п'ятому збереглась частка західних регіонів (60%), зменшилась кількість центральних, та з'явився представник півдня країни.

Оцінюючи класифікаційну структуру окремих макрорегіонів України, можна визначити, що за 10 років покращили свою структуру (виявлено перехід регіонів з класів маючих нижчі вартості рис по відношенню до медіани до класів з вищими вартостями аналізованих рис) регіони центру та півдня України, а погіршили - сходу та заходу (табл.3.6).

Стосовно характеристики змін за 2004-2013рр. визначеної класифікації інноваційності *input* регіонів України необхідно відзначити, виявлений аналітично, наявний загальний прогрес (табл.3.6).

Для порівняння проаналізуємо результати класифікації інноваційності напрямку *input* регіонів держав ЄС. Результати розрахунків дозволили визначити, що до першого класу рис, що ілюструють інноваційність у 2004 р., відносилися регіони Фінляндії та Швеції (100% регіонів), Естонії, що складається з одного регіону щабля NUTS 2, Бельгії (82% регіонів країни),

Данії (80%). Значною у першому класі є частка регіонів таких держав, як Великобританія (67,6% серед 37 регіонів даної держави), Нідерландів (58,3% з 12 регіонів загалом), Німеччини (38,5% від загальної кількості регіонів). До цього класу віднесено один регіон від ЄС12 — столицю Чехії Прагу. Сумарно у даному класі зосереджено 35% усіх регіонів ЄС 15 і 3,6% регіонів з держав двох останніх розширень (ЄС 12) [187].

Таблиця 3.6.

Класифікація макрорегіонального простору України з погляду на інноваційність *input* для $t = 1$ та $t = 10$

клас	схід	захід	центр	південь	загальна сума	схід	захід	центр	південь	загальна сума
	2004					2013				
1	24	0	12	0	36	18	0	12	6	36
2	0	5	5	10	20	0	5	10	5	20
3	4	4	4	0	12	8	4	4	0	16
4	3	6	0	0	9	3	0	3	3	9
5	0	6	4	0	10	0	6	2	2	10
6	0	2	1	1	4	0	2	1	1	4
	31	23	26	11	91	29	17	32	17	95

Останній клас у 2004 р. (клас, регіонів-аутсайдерів за ознакою інновативності складають більшою мірою регіони таких держав як: Греція 92,3% (12 з 13 регіонів загалом), Угорщина 85,7% (6 з 7 регіонів), Австрія 77,8% (7 з 9 регіонів даної держави загалом), Італія 76,2% (16 з 21 регіонів), Португалія 85,7% (6 з 7 регіонів), Румунія 87,5% (7 з 8 регіонів), Словаччина 75% (3 регіони з чотирьох) [187].

У другому класі у 2004 р. значну частину займали регіони ЄС 15, їх налічувалося аж 31 з 34 (в тому числі по 7 з Німеччини та Франції, 6 з Великобританії, 4 з Нідерландів та 2 Бельгії).

Розглядаючи інші класи варто зауважити:

- у третьому класі з 22 регіонів 9 було Німеччини, 4 Великобританії та 3 Іспанії;

у четвертому класі з 28 регіонів 12 було Франції, 6 Іспанії та 4 Німеччини;

до 5 класу належало 7 регіонів Польщі, по 4 регіони Болгарії, Чехії, Іспанії, Італії та 3 Німеччини з 32 регіонів даної групи.

Регіональний розподіл за класами у 2013 р. зазнав значних змін. За ним вагому частку своїх регіонів у першому класі зберегла Фінляндія, покращили Нідерланди (75%) і Данія (100%), зменшилась частка у першому класі - Німеччини (до 31% регіонів) та Великобританії (з 67,6 до 48,6% регіонів).

У наступних класах, що містять регіони з прогресуючою кількістю рис менш вигідних, ніж медіана, знаходяться більшість регіонів наступних держав:

- Великобританія (15), Німеччина (8), Бельгія (7) і Франція (6) у другому класі (36 з 40 регіонів);
- Іспанія (8), Німеччина (7), Франція (4), Італія (3) у третьому класі (22 з 31 регіонів в даному класі);
- Іспанія (6), Німеччина (5) і Франція (3) у четвертому класі, що складається з 21 регіону;
- Австрія (8), Польща (5), Франція, Італія (по 3) та Чехія, Німеччина та Іспанія (по 2 регіони) у п'ятому класі, що охоплює 30 регіонів.

У 6 класі 2013 р. за кількістю продовжують домінувати регіони держав: Греція (84,6% — 11 з 13 регіонів цієї держави загалом), Угорщина (85,7% — 6 з 7 регіонів), Італія (66,7% — 14 з 21 регіонів), Португалія (85,7% — 6 з 7 регіонів), Румунія (87,5% — 7 з 8 регіонів), Словаччина (75% — 3 регіони серед чотирьох) та Болгарія (83,3% — 5 з 6 регіонів), Польща (62,5% — 10 з 16 регіонів), Чехія (62,5% — 5 з 8 регіонів) [187]

Оцінюючи регіональну класифікаційну структуру окремих держав, можна підкреслити, що за 10 років покращили свою структуру (зауважено перенесення регіонів з класів з нижчими вартостями рис по відношенню до медіани до класів з вищими вартостями аналізованих рис) такі країни, як: Словенія і Словаччина, Іспанія, Люксембург, Італія, а погіршили ж Бельгія, Німеччина, Польща, Чехія і Великобританія. Структурна стабілізація мала місце в таких країнах, як Фінляндія, Румунія, Мальта, Кіпр і Угорщина, а

також (частково) Греція, Португалія і Австрія.

Для перевірки подібності поділу регіонів на класи було проведено вступну оцінку результатів класифікації (з погляду на рівень характеристик інноваційності *input*) з використанням тесту незалежності Хі-квадрат. У таблиці 3.7 наведено розмір p з даного тесту.

Таблиця 3.7.

**Результати застосування тесту незалежності Хі-квадрат до
порівняння результатів класифікації регіонів з погляду на
характеристики *input* [187]**

Об'єднання країн ЄС	Розмір p тесту незалежності Хі-квадрат
UE 27	0.6342
UE 15	0,2384
UE 12	0,3441
UE 27(S)	0,4703
UE 15(S)	0,2779
UE 12(S)	0,7586

Зауважимо, що усі вони є більшими від рівня істотності 0,05 — отож немає підстав для відкидання гіпотези про подібність поділу регіонів на класи у двох порівнюваних роках (2004 та 2013рр.).

За результатами аналогічного дослідження класифікації регіонів України 2004-2013 отримано характеристику p 0,547. Варто однак звернути при цьому увагу, що порівнюємо розподілені за класами кількості регіонів, а не те, які саме регіони де опинилися.

Суттєвим критерієм оцінки можливості розвитку регіональної інноваційності є її динамічний аспект. Доцільно проаналізувати зміни позицій конкретних регіонів в обох моментах класифікації. Такі зміни дають можливість оцінити вплив окремих держав, регіонів або макрорегіонів на динаміку процесу розвитку, для якого імпульсом є технічний прогрес, а отже інноваційність як за характеристиками *input*, так і *output*.

З визначеного аналізу регіонів України відзначимо - 13 регіонів не змінили свого класу у 2013 р. в порівнянні з класифікацією за 2004 р., що становить 52% від загальної кількості проаналізованих одиниць регіонів.

Стабілізація у розподілі на класи мала наступний вигляд:

- 6 регіонів було у 1 класі 2004 р. з них залишилися в тому самому класі у 2013 р. 3: сходу країни - Харківська, Запорізька області, та представник центру - Полтавська область.;
- у 2 класі в обох роках зауважено 3 однакових регіони, по одному представнику центру, заходу та півдня, відповідно Черкаська, Рівненська та Одеська області;
- у 3 класі (вартості трьох характеристик є нижчими від медіани) в обох роках занотовано 2 тих самих регіони, представник центру Кіровоградська область та заходу – Тернопільська;
- у 4 класі в обох аналізованих роках має місце 1 регіон сходу України – Донецька область.;
- у 5 класі (вартість тільки однієї з характеристик є вищою від медіани) в обох аналізованих роках мають місце 2 регіони, по одному регіону центру та заходу країни – Вінницька та Чернівецька область відповідно;
- у 6 класі (жодна з характеристик інноваційності *input* не є вищою від медіани цієї риси) в обох аналізованих роках мали місце 3 регіони: один центру – Чернігівська область, один заходу – Волинська область, та один півдня – АРК. Зміни у віднесенні до класу виявлено у 37% регіонів.

Порівнюючи динаміку результатів класифікації України та ЄС можна визначити, що загалом у 2013 р 151 регіон країн ЄС не змінив свого класу. в порівнянні з класифікацією з даними за 2004 р., що становить 57% усіх проаналізованих регіонів. У розподілі на класи стабільне зарахування виглядало наступним чином:

54 регіони наступних держав були у класі 1 (усі п'ять характеристик інноваційності *input* вищі від медіани) у 2004 р. і залишилися в тому самому класі й у 2013 р.: Бельгія (4), Чехія (1), Німеччина (10), Данія (4), Фінляндія (5), Нідерланди (7), Швеція (6), Великобританія (17);

у 2 класі (вартість однієї з аналізованих характеристик *input* нижча від медіани) в обох роках визначено 16 тих самих регіонів, в тому числі 4

Франції, по 3 Німеччини і Великобританії, по 2 Бельгії та Нідерландів, а також по одному регіону Угорщини та Ірландії;

у 3 класі (вартості трьох характеристик є нижчими від медіани) в обох роках має місце у 9 тих самих регіонах, в тому числі три Іспанії, два Німеччини, а також Нідерландів, Греції, Франції та Чехії;

у 4 класі (вартості трьох характеристик є нижчими від медіан регіонів ЄС) в обох роках має місце у 8 тих самих регіонах держав: Іспанія і Франція (по 3), Румунія і Болгарія (по 1);

у 5 класі (вартість тільки однієї з характеристик є вищою від медіани) в обох аналізованих роках має місце у 9 регіонах таких держав, як Чехія, Франція, Австрія, Словенія та Іспанія (по 1), Мальта і Польща (по 3);

у 6 класі (жодна з характеристик інноваційності *input* не є вищою від медіани риси, встановленої для усіх регіонів ЄС) в обох аналізованих роках є у 55 регіонах з таких держав, як Болгарія (1), Чехія (2), Німеччина (1), Греція (11), Угорщина (6), Італія (12), Польща (6), Португалія (6), Румунія (7), Словаччина (3).

Зміна у віднесенні до класу мало місце у 43% регіонах. Найбільший скачок покращення класифікації зауважено для регіону Ельзас Франція (з 6 класу у 2004 р. до 1 класу у 2013 р.). [187]

Найбільш показові зміни у віднесенні до класів, характеристики зменшення класу, стосувалися таких регіонів як регіони Німеччини - Trier (з першого до третього), Kassel (з другого до четвертого), Lüneburg (з третього до шостого). [187]

Як висновок визначимо: зміни у класифікації регіонів держав Європейського союзу у оцінці індивідуально для окремих регіонів з огляду на інноваційність *input* на площині аналізованих років, є досить значними.

Як вже зазначалося, одним з головних чинників процесів розвитку, джерелом якого є інноваційність, є метрополізація (процес зростаючої концентрації простору). Оскільки означений чинник на досвіді територіальних одиниць щабля NATS 2 нашої країни дослідити неможливо

(відсутність деяких статистичних даних для розрахунків), доречно розглянути тенденції, що виступають у відповідних регіонах держав ЄС. У таблиці 3.8 зіставлено результати класифікації регіонів ЄС з огляду на вартості характеристик *input* та окремо столиць.

Таблиця 3.8

Результати регіональної класифікації з урахуванням столичних регіонів у 2004 – 2013 рр. — за характеристикою *input*, [187]

Клас	Кількість регіонів відповідного об'єднання											
	ЄС 27		ЄС 15		ЄС 12		ЄС 27(C)		ЄС 15(C)		ЄС 12(C)	
	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013	2004	2013
1	75	68	73	65	2	3	10	14	8	11	2	3
2	34	40	31	39	3	1	8	3	5	2	3	1
3	22	31	19	28	3	3	3	5	1	2	2	1
4	28	21	25	17	2	4	5	4	2	—	4	
5	32	30	14	21	18	9	2	2	—	1	2	1
6	74	75	47	39	27	36	—	—	—	—	—	—

Існує багато аспектів економічних змін, що відбуваються сьогодні і сприяють тому, що міста і регіони стають дедалі більш, а не менш важливими для проведення бізнес діяльності, дистрибуції та утворення інновацій. Як відзначав М. Портер: «Парадоксом нашого часу є те, що в міру руху економічних процесів у напрямку глобалізації, аспект центрально розміщеної локальної діяльності стимулюється, а не обмежується» [141]. Суспільний характер міст стає відповідальним за відновлюване значення місцевої економіки у межах глобальної. Інакше кажучи, основою економічного успіху у дедалі більш конкурентному просторі є суспільні цінності і риси урбанізованих осередків. Рішення, які формують суспільний характер наших міст мають безпосередній вплив на результати економічної діяльності та суспільний добробут. [141]

З 28 столичних регіонів ЄС до першого класу зараховано 10 регіонів у 2004 р. на відміну у 2008 р. кожен другий регіон, тобто 14 регіонів. Має місце процес зростання вартості рис інноваційності у цих регіонах. У групі столичних регіонів ЄС15 ця частка у 2013 р. була ще вищою і складала 68,75% (11 з 16). У 5 класі (вартість тільки однієї змінної є вищою від

медіани) має місце у 2013 р. один суспільний регіон. Така структура класифікації і місце суспільних регіонів підтверджує гіпотезу їхньої значущості у розвитку інноваційності регіонів.

За висновками європейських експертів глобалізація, та стрімко прогресуюча економіка, що опирається на знання, висуває регіонам значну кількість проблем, даючи водночас великі можливості. Зростаюча кількість припливу капіталу та припливу людських ресурсів є пов'язаними з глобалізацією, спричиняє наплив емігрантів до великих міських агломерацій. У міру поглиблення різниць (в тому числі етнічних), у межах населення, що проживає на території міста-регіону, зростають і суспільні проблеми по відношенню до управління такої агломерації. Заходи управління мають обмежувати дискримінацію і сприяти основам гармонізації суспільства. Спостереження [75] вказують, що урбанізовані регіони, які мають найбільші успіхи в просуванні положень толерантності і схвалення для суспільної диверсифікації, мають найбільші шанси на притягання і затримання високо кваліфікованих професійних кадрів. Успіх урбанізованого регіону у виробленні і утриманні на своєму просторі креативних дій залежить в значній мірі від якості даного місця та від характерних ознак на яких побудована інтеграція. Сильні, повні енергії, життєдіяльні особистості, залишаються відносно вільними від суспільного обмеження. Також наявність доступу до робочих місць і суспільних благ являють собою основні компоненти, які в значній мірі накладають привабливість даного місця.

Взаємні відношення між розвитком держави та її регіональним розвитком є суттєвим елементом аналізу. На необхідність оцінки економіки держави з перспективи рівня регіональної економіки вказував, При оцінці інноваційності, окрім вибору вимірників, що ілюструють цю економічну категорію, виникає необхідність аналізу темпів розвитку характеристик. Саме вони можуть бути домінуючими у регіональному розвитку, для якого інноваційність є принциповим імпульсом. М. Портер [140, 142], підкреслюючи водночас фундаментальне значення таких чинників розвитку,

як конкурентоздатність та інноваційність. Аналіз, проведений на регіональному рівні держав ЄС, дав змогу виявити особливості та тенденції розвитку з погляду на інноваційність. В процесі аналізу виявлено, інноваційність як економічна категорія складається з багатьох диференційованих ознак, що зумовлює до пошуку їх виміру, оцінки рівня, та аналізу динаміки змін, що наразі є досить складним та трудомістким завданням.

При оцінці інноваційності, окрім вибору вимірників, що ілюструють цю економічну категорію, виникає необхідність аналізу темпів розвитку характеристик. Саме вони можуть бути домінуючими у регіональному розвитку, для якого інноваційність є принциповим імпульсом. Україна в процесі розробки стратегії розвитку і вибору позиції в глобальній економіці, мусить з особливою увагою контролювати динамічні аспекти секторальних і просторових регіональних змін.

Для визначення та оцінки змін у рівні інноваційності регіонального простору **наступним етапом** побудуємо перехідну матрицю (Додаток А).

Матриця була побудована наступним способом.

1. На головній діагоналі матриці знаходяться підматриці, у яких зіставлено число регіонів в заданих класах у даному році аналізу (на головній діагоналі цих підматриць).
2. На головних діагоналях підматриці у верхньому трикутнику матриці переходу вказано число регіонів, які в "перехресних" (у цій підматриці) моментах дослідження не змінили класу.
3. Її правий верхній трикутник містить підматриці, в яких представлено число регіонів у класах, утворених згідно з процедурою, описаною в другому етапі у наступних роках, - з огляду на вартості характеристик інноваційності вищих від медіани.
4. Над головною діагоналлю підматриці, у її верхніх трикутниках зібрано інформацію про число регіонів, які опинилися в нижчому класі з огляду на число ознак, менш вигідних, ніж медіана, натомість нижче

головних діагоналей підматриці виявлено число регіонів, які класифіковано до вищого класу з огляду на число ознак, вищих від медіани у наступних роках.

Перший рядок підматриці ілюструє зміни у класифікації між першим і наступними моментами дослідження, а перша з підматриць вміщує інформацію на тему змін у класифікації між першим і другим моментом дослідження. На головній діагоналі підматриці кількість регіонів, які в обох моментах дослідження опинилися в цьому самому класі, числа на затемнених полях вказують, скільки регіонів в наступному моменті дослідження опинилося в класі з меншим числом ознак, вищих від медіани, тобто в гіршому класі, а числа на полях нижче головної діагоналі (світлі поля) інформують про число регіонів, які у наступних моментах дослідження покращили свою позицію у класифікації регіонів з огляду на рівень інноваційності.

Результати розрахунків, розміщені у перехідних матрицях, є великим дослідницьким завданням, яке з огляду на розміри роботи не буде тут підніматися, однак огляд підготованого зіставлення дозволяє зробити деякі висновки аналітичного характеру.

Зростання більшості медіан характеристик інноваційності між першим та останнім моментом спостереження для цілої досліджуваної сукупності регіонів не завжди супроводжувався тенденцією зростання інноваційності у конкретних регіонах, що у класифікації вилилося у перенесення до класів і з нижчою кількістю рис, вищих від медіани. Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що регіональний простір України характеризується досить суттєвими відмінностями з погляду на рівень інноваційності у сфері як *input*, так і *output*.

Серед проаналізованих регіонів України є такі, які завжди (у кожному році з періоду (2008 – 2013pp.) були, по відношенню до медіани (незважаючи на зміни) характеристик *input*, в тому самому класі. Загалом їх було 5, з них:

- У першому класі 2 регіони — Харківська та Запорізька область;

З аналізу побудованих матриць можна визначити, найменші ефекти в зміні класу простежуються кожного разу, якщо враховувати однаково як покращення, так і погіршення позиції в класифікації з огляду на число ознак, вищих від медіани, і разом з тим для індикаторів *input* (табл. 3.9-3.11) між двома найближчими роками (у матрицях це заповнені поля біля затемнених). Значні зміни стосувалися для характеристик *input* крайніх років, тобто 2008 та 2013 років. Більша кількість регіонів погіршила свою позицію у класифікації, якщо порівняти результати між роками 2004 та 2012, 2013 рр., (для характеристик *input*). На відміну, більша кількість регіонів погіршила свою позицію між роками 2012 та 2013, а також 2009 та 2013, ніж між роками 2004 і 2013 (для характеристик *output*).

Необхідно відзначити, недоліком проведеного аналізу характеристик інновативності регіонів України є не значна кількість аналітичних об'єктів. Тому доцільно проаналізувати динаміку змін характеристик *input* та *output* регіонів країн ЄС. Аналогічні дослідження інноваційності регіонів ЄС дозволяють стверджувати, що європейський регіональний простір має досить суттєві відмінності з погляду на рівень інноваційності. Так, до «сильних регіонів» з огляду на рівень характеристик як *input*, так і *output* на протязі 10 аналізованих років, належать: Бельгія, Данія, Німеччина, Фінляндія, Швеція і Великобританія, загалом нараховано 14 таких регіонів. [187]

Серед регіонів з нижчими від медіани вартостями усіх характеристик інноваційності *input* і *output* у кожному моменті аналізу опинилися регіони Греції, Польщі, Португалії, Італії та Румунії, таких регіонів 25. [187]

Класифікаційна структура європейського регіонального простору з огляду на вартості аналізованих характеристик *input* і *output* при заданому критерію медіани характеризується у досліджуваному десятиріччі помітними, хоч і не принциповими змінами. Проведена класифікація також підтверджує високу позицію у сфері інноваційності столичних регіонів, в тому числі особливо високу столичних регіонів країн ЄС 15.

З аналізу динаміки розвитку інноваційності можна відзначити, що

ефекти від фінансової підтримки фондів ЄС за період 2007 – 2013рр. можуть прояснити ситуацію тимчасової стабілізації - більша кількість регіонів (ніж за попередній період порівняння), не змінили класу (табл. 3.12). Також можна констатувати, що у аналізований період зміни у класифікації мали прогресивний напрям:

- У 2010 р. у тих самих класах, що й у 2009 р., було 205 регіонів, а у 2013 р. у порівнянні з 2004 р. залишився у тих самих класах 151 регіон (у класифікації з огляду на характеристики *input*);
- У 2010 р. у тих самих класах, що і у 2009 р. було 219 регіонів, а у тих самих класах у 2013 р. в порівнянні з 2004 р. залишилося 175 регіонів (у класифікації з огляду на характеристики *output*).

Таблиця 3.12.

Кількість регіонів країн ЄС, для яких не має змін у зарахуванні до класів за характеристиками інноваційності *input* (ліва) та *output* (права матриця)

рік	05	06	07	08	09	10	11	12	13	05	06	07	08	09	10	11	12	13
04	205	190	174	168	154	166	147	159	151	219	209	205	206	201	187	181	184	175
05		200	179	170	164	166	147	165	157		221	220	212	196	193	186	190	179
06			201	178	162	164	150	156	153			225	213	192	196	186	184	184
07				177	163	155	155	158	167				219	201	203	189	196	188
08					187	183	173	180	167					215	206	196	197	194
09						191	169	180	157						207	201	207	200
10							208	205	186							219	208	208
11								203	193								221	215
12									192									218

Варто звернути увагу на те, що у характеристиках (*input*), ніж (*output*) наявними є зміни у класах — адже наскільки щороку у класифікації з огляду на характеристики *input* кількість постійних регіонів у класі зменшувалася (у матрицях це заповнені поля поряд з затемненими) з 205 до 192 регіонів, настільки у класифікації з огляду на характеристики *output* кількість постійних регіонів у класі (з малим відхиленням у 2010 р. в порівнянні з 2009 р.) залишається майже на тому самому рівні (табл. 3.13-3.14).

На відміну від динаміки, що на протязі досліджених десяти років спостерігається в Україні, в країнах ЄС спостерігається стала тенденція

покращення стану креативно-іноваційної діяльності за характеристиками *input* та *output*.

Таблиця 3.13.

Кількість регіонів країн ЄС, які покращили (ліва матриця) або погіршили (права матриця) свою позицію у класифікації за характеристиками *input*

рік	05	06	07	08	09	10	11	12	13	05	06	07	08	09	10	11	12	13
04	31	38	46	46	53	48	57	52	57	29	37	45	51	58	51	61	54	57
05		32	45	45	47	50	57	50	54		33	41	50	54	49	61	50	54
06			34	42	50	51	56	54	57			30	45	53	50	59	55	55
07				42	50	55	55	53	49				46	52	55	55	54	49
08					41	45	47	44	50					37	37	45	41	48
09						38	50	44	56						36	46	41	52
10							27	28	37							30	32	42
11								31	35								31	37
12									37									36

Таблиця 3.14

Кількість регіонів, які покращили (ліва матриця) або погіршили (права матриця) позицію у класифікації за характеристиками *output*

рік	05	06	07	08	09	10	11	12	13	05	06	07	08	09	10	11	12	13
04	23	28	29	30	34	40	43	41	46	23	28	31	29	30	38	41	40	44
05		23	23	28	37	37	41	39	47		21	22	25	32	35	38	36	39
06			20	27	38	33	40	42	43			20	25	35	36	40	39	38
07				24	33	31	38	35	40				22	31	32	38	34	37
08					25	30	35	35	36					25	29	34	33	35
09						30	33	30	34						28	31	28	31
10							24	29	29							22	28	28
11								21	24								23	26
12									23									24

Означену динаміку в країнах ЄС фахівці пов'язують з тим, що в більшості інноваційні знання менше отримуються у категоріях здібностей до відкриття нових технологічних процесів, а більше у характері вміння систематичного використання ефектів, здобутих через створення нових комбінацій та застосування фрагментів знань з наявного креативного запасу. Тобто території з низьким рівнем інноваційного розвитку використовують знання та досягнення регіонів з більш високим рівнем.

Така динаміка показників показує, що більш рутинне використання технологічної бази дозволяє створювати інновації без необхідності раптових

повернень і "перескоків" в технології. Означений стан вимагає систематичного доступу до найдосконаліших технологій; кожен з промислових секторів має впроваджувати процедури, що роблять можливим поширення інформації на існуючі технологічні ресурси, щоб індивідуальні винахідники могли скористатися працями інших осіб, задіяних в інноваційну діяльність. З метою стимулювання такої тенденції кластери інновацій можуть виявитися придатними у використанні наявних знань і поєднанні їх з новими продуктами, а також технологічними стандартами і здібностями, щоб забезпечити економічний розвиток у майбутньому. Такий спосіб генерації знань — спирається на повторний зв'язок і використанні відомої практики — створює проблеми у сфері пошуку інформації. Необхідним стає вирішення проблем, пов'язаних з перешкодами в доступі до наявних запасів інформації, що виникає з прав інтелектуальної власності. Однією з таких проблем — є зростання коштів для зберігання, пошуку, оцінки і використання знань.

Інноваційна діяльність найчастіше сильно сконцентрована в кількох географічних регіонах в кожній з розвинених країн, а фірми, що функціонують в межах того самого промислового сектору, мають тенденцію до створення географічного фокусування, тенденцію, виокремлену А. Маршалом на початку XX ст., яку з того часу підтвердило та ілюструвало багато авторів [Swann і in. 1998]. Окрім цього фірми, зосереджені у кластерах, відзначаються безперечно більш інтенсивною інноваційною діяльністю [Baptista, Swann 1998].

Представлено різні тлумачення для явища географічної агломерації бізнесу, що проводить інноваційну діяльність. Деякі з авторів визначали, що приплив зовнішніх знань відбувається на регіональному, а деяка сфера ключових знань, що генерується через фірми, що генерують винахідництво, є "мовчазними знаннями" і з легкістю проникає до функціонуючих по сусідству фірм, за принципом персональної комунікації [Audretsch, Feldman 1996]. Інші автори представляють аргументи, що інноваційні починання в одній фірмі вимушують на сусідніх фірмах інноваційні дії з метою

утримання на конкурентоспроможному ринку під загрозою виключення з нього через наявність ефективнішого конкурента в сфері винахідництва [Porter 1990].

Географічна агломерація збільшує необхідність патентування прав власності на винаходи фірм, згрупованих у кластерах. Автори [Almeida зауважують, що знання переходять від однієї фірми до іншої, у межах регіону, разом з мобільністю наукового і технічного персоналу, тим самим патентна охорона має ризик втрати ключові винаходи для фірми в результаті переміщення науково-дослідного персоналу до конкурентоспроможних фірм в межах кластера [Almeida, Півень 1999].

Характер інновацій є дедалі більш складним, що вимагає активної співпраці між науковцями та спеціалістами, а також творцями та користувачами. Колись інновації були прерогативою «Відділів раціоналізації і винахідництва», тепер значно більше суб'єктів ангажується в процес інновації. Інновації — це явище глобальної діяльності, воно виходить поза межі наукового відкриття чи задуму. Це процес, який інтегрує знання, регіональні активи і мережі з метою перетворення ідеї, поглядів і винаходів у нові процеси, вироби і послуги, що здобувають свою частку на глобальному ринку.

Не всі регіони мають інвестувати в наукові дослідження з метою поліпшення інноваційності і конкурентоспроможності. Адже регіональні напрями розвитку повинні опиратися на реальні переваги регіону. Регіональна політика має зосереджуватися на пошуку, притяганню а також утриманні лідерів, що виконуватимуть роль фахівців, які працюють на користь інновацій.

Враховуючи нерівномірність темпів розвитку за впливовий елемент економічних процесів і загрози, які виникають з періодичного зростання диспропорцій між регіонами, суспільними групами чи секторами економіки — фахівці що формують економічну політику, повинні враховувати їх негативні ефекти та створювати умови для пошуку нових конкурентних

переваг. Тому крім підтримки полюсів зростань (тобто процесів поляризації), потрібно перш за все створити умови для дифузії — того усього, що буде сприяти вирівнюванню ступеня інноваційності [141].

У багатьох країнах Європи функціонують скупчення економічно розвинених регіонів, що сприяє виникненню "островів інновації". Але без інституційної підтримки не пройде процес дифузії технічного прогресу до периферійних регіонів. Трансфер і спонукання до інновації на цих просторах вимагають створення мережі співробітництва на рівні як регіональному, так і глобальному.

3.3 Методичний підхід до визначення місця регіонів України в інноваційному просторі Європейського Союзу

Значна кількість національних фахівців та науковців сходяться на думці, що наявний інноваційний та науковий потенціал нашої країни використовується не ефективно. Однією з перепон на цьому шляху є недостатній обсяг інвестицій, тобто фінансування. Проблема недостатності фінансових ресурсів, може бути вирішена шляхом зовнішніх залучень, або більш ефективного використання внутрішніх ресурсів.

В світовій економічній теорії існує парадокс - "ресурсне прокляття", за яким існують країни з значними можливостями, маючи нерозвинену економіку, надзвичайно високий рівень корупції та соціально-економічного розшарування, авторитарний режим при владі і підвищений ризик збройних конфліктів. В світовій практиці у таких країнах до пересічних громадян доходить мізерна частка прибутку від продажу ресурсів.

Для запобігання такого шляху розвитку в нашій країні необхідно створити умови, які забезпечать прозорість стану національної економіки та її складових. Відповідні умови в сфері інновацій можна забезпечити

утворенням комунікацій з потенціальними інвесторами на регіональному рівні шляхом випуску періодичних звітів інноваційного стану та виявлення проблем розвитку. Такі заходи регулювання мають створити сприятливі умови для інвестування, як у регіональному, так і в галузевому розрізі.

Серед успішних заходів світового досвіду у сфері комунікацій можна навести приклад «Ініціатив прозорості у видобувних галузях» (ІПДО), фахівцями цієї галузі було розроблено відповідний шаблон звітності. За його даними вченими Піттсбурзького університету було досліджено відгуки 200 країн і здійснено висновок, що участь в ІПДО дійсно допомагає боротися з проблемою "ресурсного прокляття", стимулюючи уряди країни проводити виважену економічну політику. Але ще більш важливіше - участь у подібній ініціативі є помітним внеском у міжнародну репутацію країн - зокрема, в очах тих, хто приймає рішення про надання фінансової допомоги, а також інвесторів і партнерів.

Як вже зазначалося, у європейському досвіді дослідження інноваційної діяльності, оцінка інноваційності регіонів розраховується за допомогою виведеного підсумкового індексу регіональної інноваційності (Revealed Regional Summary Innovation Index), що дозволяє визначити регіони, які виступають лідерами інноваційного розвитку не тільки в певній країні, але й в межах ЄС. Саме на базі означеного дослідження з'являється можливість визначити місце регіонів нашої країни у інноваційному Європейському просторі. Зазначимо дослідження Regional Innovation Scoreboard має досвід проведення з 2002 року, та серед фахівців завоювало доволі високий авторитет. Приєднання нашої країни до дослідження RIS, враховуючи європейський напрям розвитку, стає необхідністю.

У означеному дослідженні ефективність інновації вимірюється за допомогою композитного показника - сумарний індекс інноваційності, він складається з ряду показників. Схематично методика вимірювань таблоїду представлена на рис 3.4.:

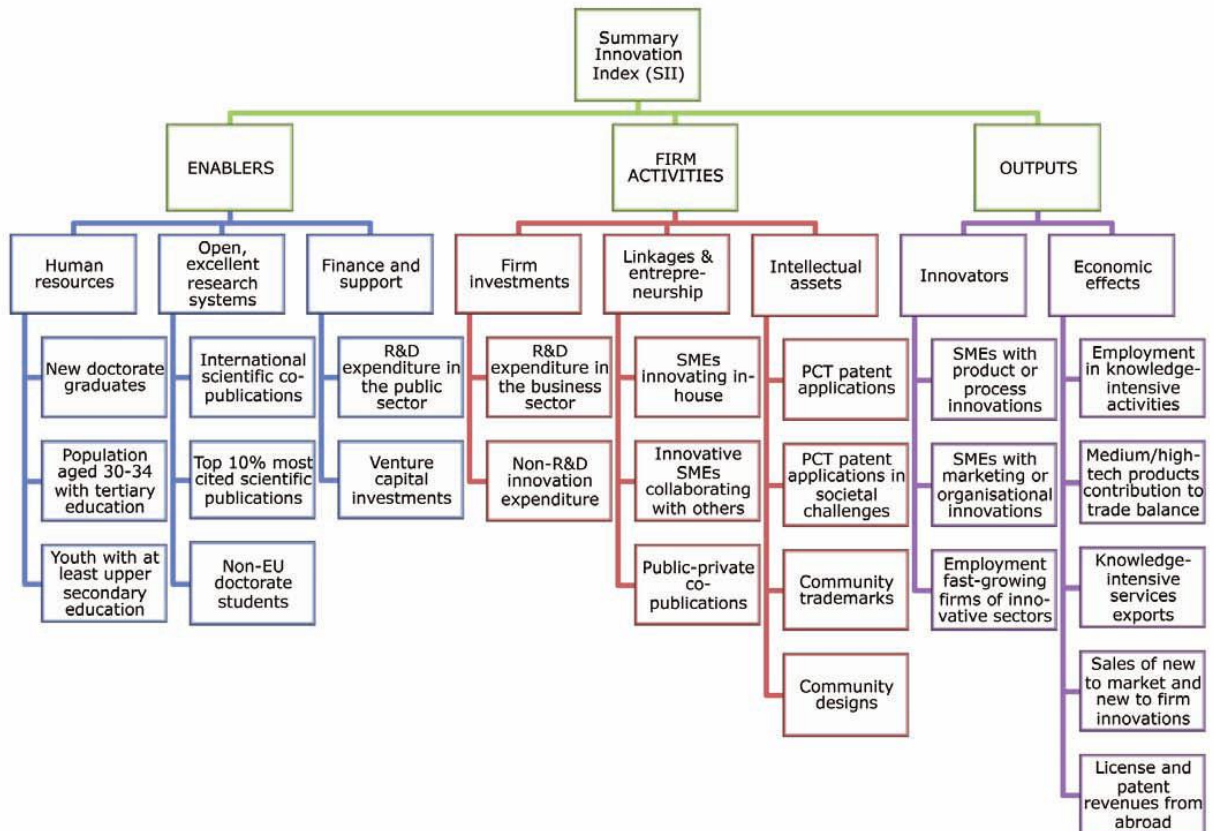

Рис.3.4. Структура виміру регіонального інноваційного таблоїду

В інноваційному табло розрізняються три основних інтегральних типи вимірників: «Enablers» або «input», тоб то можливостей, активності підприємств, та вимірників результатів інноваційної активності - «Outputs». Вони складаються з 8 блоків вимірників інноваційного розвитку, що охоплені загалом 25 показниками

В свою чергу, вимірники типу «input», складаються з трьох блоків: людських ресурсів, стану дослідницької системи, та фінансової складової.

Блок стану людських ресурсів складається з індикаторів:

випускників докторантури, тобто працівників найвищої кваліфікації,

населення у віці 30-34 з вищою освітою

вимірника молоді яка принаймні має середню освіту.

Аналізуючи чинний блок вимірників, можна визначити, що в ньому зосереджені три складові які характеризують наявність потенційно креативних трудових ресурсів, від працівників з базовою середньою освітою

до людських ресурсів з найвищою кваліфікацією.

Блок, що характеризує стан дослідницької системи складається з вимірників:

міжнародних наукових сумісних публікацій,
використання топ 10% найбільш поширених наукових публікацій,
докторантів працюючих, але громадян країн не членів ЄС.

Блок, що визначає характеристику фінансової підтримки складається з вимірників стану:

науково-дослідницьких робіт у суспільному секторі економіки,
капітальних інвестицій підприємств на інновації;

До вимірників активності підприємств відносяться блоки характеризуючі інвестиційну діяльність, підприємницьку діяльність та інтелектуальні ресурси. Більш докладно, інвестиційна характеристика «активності» складається з:

блоку вимірників інвестицій наукової та інноваційної діяльності у приватному секторі економіки,

стану наявного інноваційного співробітництва у приватному секторі.

У блоці «Linkages & entrepreneurship» проводиться оцінка комунікацій підприємництва, що складається з:

показника стану інноваційної діяльності малого та середнього підприємництва у комунальному господарстві,

співробітництва у сфері інновацій малого та середнього підприємництва,

стану публічно- приватного партнерства.

Блок виміру інтелектуальних ресурсів складається з індикаторів:

наявного стану патентної діяльності,

стану патентування в суспільній діяльності,

характеристики розвитку брендового суспільства,

розвитку креативної діяльності.

До характеристик результатів інноваційної активності – типу «Outputs»

відносяться блоки стану інноваторства та економічної ефективності.

Блок виміру стану інноваторства складається індикаторів:

виміру інноваційної діяльності малих та середніх підприємств,
інновацій у маркетингової діяльності малих та середніх підприємств
зайнятості у підприємствах інноваційного сектору

Блок оцінки економічних ефектів складається з індикаторів стану:

зайнятості у сфері інтенсифікації знань,
змін частки середньо або високотехнологічної продукції у торговому
балансі,

послуг по інтенсифікації розповсюдження знань,
стану прибутків від ліцензій та патентів за кордоном.

В розрахунках складових індексів інноваційної діяльності в чисельнику
здіяяні відповідні статистичні показники, наприклад:

кількість населення у віці 30-34 рр. з вищою освітою,
різниця між загальними та приватними витратами на НДДКР у
поточних цінах у національній валюті, витрати бізнес-сектору на НДДКР,

кількість патентів, зареєстрованих у Європейському патентному офісі у
високотехнологічних секторах: комп'ютери та автоматичне обладнання;
мікроорганізми та генна інженерія; авіабудівництво; засоби зв'язку;
напівпровідники, лазери, кількість промислових підприємств, які займаються
інноваційною діяльністю у промисловості,

кількість підприємств, які займаються інноваційною діяльністю у сфері
послуг (торгівля; транспорт, складські послуги, зв'язок; фінансове
посередництво; операції з нерухомістю, оренда, бізнес-консалтинг),

загальна сума витрат на інноваційну діяльність у виробничій сфері.

В якості знаменника для співвідставності даних використано
статистичні показники відповідно значенням чисельника, серед них:

загальна кількість населення у віці 25-64 рр. включно,
загальна кількість зайнятих,
валовий регіональний продукт,

загальна кількість населення,
загальна кількість промислових підприємств,
обсяг продаж у промисловості,
обсяг продаж у сфері послуг.

Як вже зазначалося, система індикаторів інноваційного таблоїду продовжує еволюціювати. Діюча система індикаторів на нашу думку теж не досконала, має ряд вад та обмежений характер.

Нами запропоновано наступну схему індикаторів, які характеризують інноваційний розвиток. За ним складові Регіонального інноваційного таблоїду можна об'єднати в 4 групи. Графічно схема Індикаторів Регіонального інноваційного таблоїду, графічно зображена на рис.3.5.

Саме така структурна схема побудови, (рис.3.5.), загального вимірювача інноваційного розвитку, буде більш логічна та всеохоплююча. До важливих переваг такої структурної побудови можна віднести, що вона більш адаптована до наявної національної статистичної системи.

Не можливо не відзначити, без використання загальної системи індикаторів виміру інноваційної діяльності, не можна порівняти стан регіонів України з європейськими, що унеможливило б повномасштабного використання досвіду європейського регіонального розвитку. Зауважимо для практичного втілення загального застосування запропонованих індикаторів необхідна побудова визачення табору додаткових статистичних показників розвитку регіонів. Вирішення такого завдання потребує не тільки додаткових економічних витрат, але й політичної волі.

Такі заходи мають сприяти більш інтенсивному та раціональному розвитку регіонів України. Інновації відіграють важливу роль на регіональному рівні, регіони, як суб'єкти національної та глобальної міждержавної економіки стають важливими рушіями економічного розвитку. Проведені європейські дослідження регіонального розвитку [187] доводять деякі закономірності:

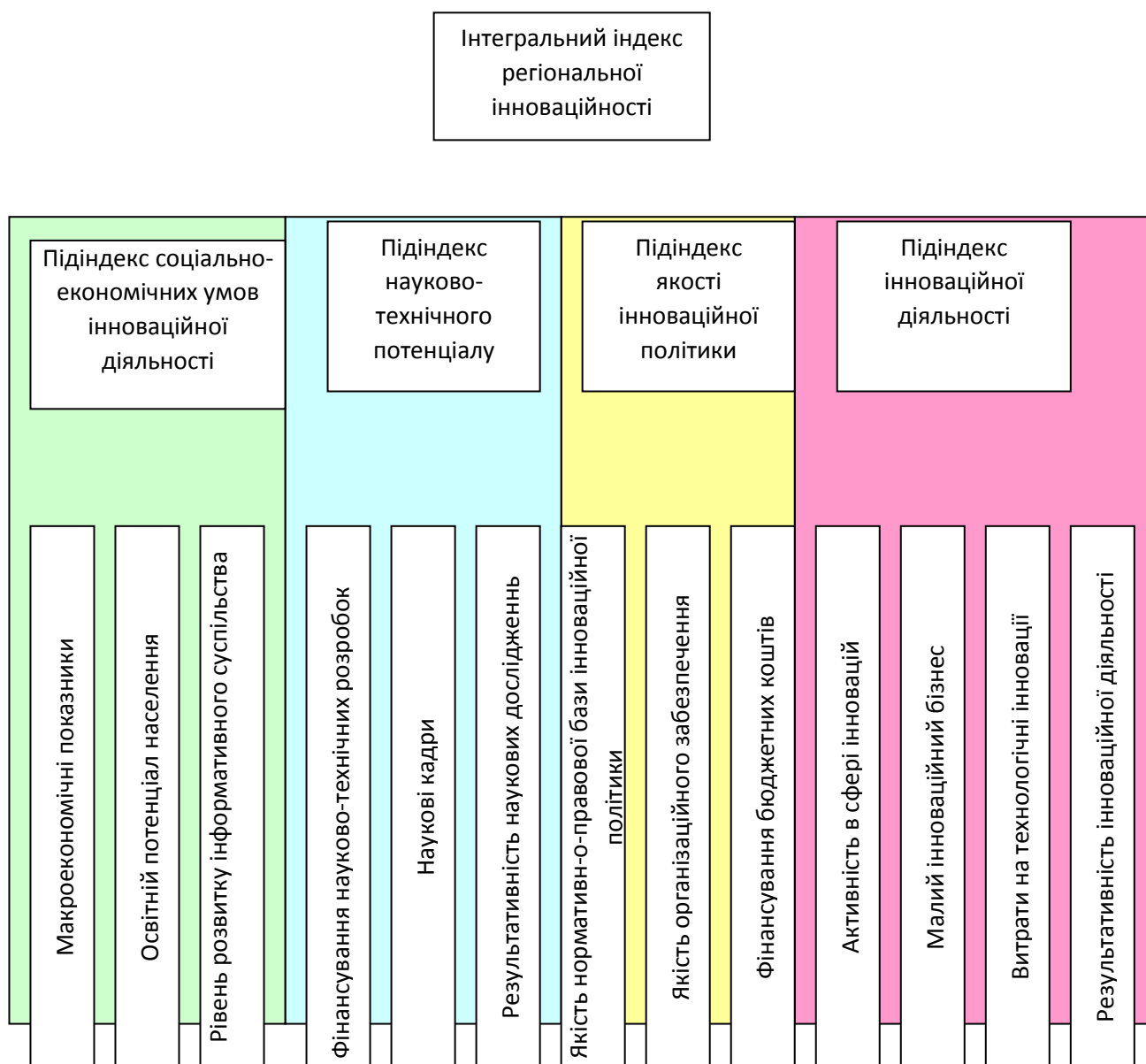

Рис.3.5. Структура Індикаторів Регіонального інноваційного таблоїду за складом

нерівномірність інноваційного розвитку по регіонах, інновації, просторово зосереджені протягом довгого часу, регіони з аналогічним інноваційного потенціалу мають різні тенденції економічного зростання.

Дослідження «Регіональні інноваційні системи» (RSI) стали в центрі уваги багатьох наукових та бізнес-аналітичних досліджень. Вони стали не тільки інструментом досліджень та аналізу інноваційної діяльності але й

інструментом утворення регіональної політики.

Необхідно відзначити: відсутність безпосередньо у з Євростаті деяких регіональних інноваційних даних по низці країн, що обмежує можливості даного дослідження. Регіональне інноваційне табло (PIC) звертає на цю прогалину увагу керівництво відповідних структур та шляхом спеціальних запитів вирішує цю проблему. Дослідження RIS 2014 утворено на базі оновлення аналогічного дослідження 2012 року, але з деякими змінами в методології вимірювання. По-перше, методи умовного розрахунку для оцінки відсутніх даних були змінені з метою стандартизації методів поставлення і зробити їх більш прозорими. По-друге, членство в групі не є, як в PCO-2012, за допомогою статистичного аналізу кластера, але із застосуванням того ж методу, який використовується в ВМС, групуючи регіонів на основі їх відносної продуктивності в ЄС.

Одним з можливих підходів до оцінки і моніторингу інноваційного розвитку регіонів України має стати адаптація моделі результатів у сфері інноваційності ЄС. На базі досвіду цієї сфери ЄС запропоновано наступну схему побудови оцінки результатів інноваційності для регіонів України. В аналітичних розрахунках необхідно:

1. У кожному періоді для регіонів України визначити граничні вартості, тобто максимум, мінімум та проміжок;
2. Визначити частини, що окреслюють оцінки запропонованої шкали, поставлені кожному регіону за відповідний період з огляду на вартість характеристики інноваційності, таким чином, що:
 - визначити групу, яка визначає місце регіону у встановленому просторі;
 - визначити шкалу балів у таблиці інноваційності — це мінімальна вартість, отримана регіоном ЄС рівня NUTS 2 для даної характеристики інноваційності в аналізованому році;

- визначити інноваційності проміжок, в якому зауважено у даному періоді середню вартість характеристики, встановлену для усіх аналізованих регіонів;
- визначити проміжок, в якому знаходиться вартість медіани креативно-інноваційної характеристики, встановленої для всіх досліджуваних регіонів України у даному періоді;
- визначити ознаки покращення в аналізованому періоді: зростання оцінки регіону з точки зору аналізованої характеристики або зростання вартості індексу інноваційності;
- визначити ознаки погіршення погіршення оцінки окремих регіонів в аналізованому періоді (пониження оцінки регіону з огляду на вартість характеристики інноваційності чи вартості індексу інноваційності);
- визначити загальний індекс інноваційності, що становить суму балів регіону, з огляду на вартості характеристик інноваційності і є унормованих у проміжках, як сумарну міру інноваційності регіону;
- визначити мінімальну вартість шкали для регіонів які отримують найнижчі бали найнижчих балів у рейтингах — тільки мінімальні вартості;
- визначити максимальну вартість шкали для регіонів відповідає ситуації, в якій для кожної характеристики інноваційності має вартість у найвищому проміжку реалізації риси;
- визначати загальну характеристику групи *input* за сумою балів регіону в рейтингах, з огляду на вартості характеристик інноваційності у визначеному унормованому проміжку;

3. У відповідності до Регіонального інноваційного таблоїду:

- за початок унормованої шкали визначити регіони з найнижчих балами у рейтингах — тільки мінімальні вартості;
- найвища позначка шкали має відбивати оцінку вартості, що відповідає ситуації, в якій у регіоні для кожної з обраних характеристик інноваційності *input* зауважено вартість у найвищому проміжку реалізації риси;

- для характеристик оцінки якостей інновативності з групи *output* визначити шкалу та максимальну суму балів регіонів в рейтингах, з огляду на вартості характеристик інноваційності *output* і визначити вартість унормованого проміжку;
- визначити мінімальну вартість яка має відповідати постійному отриманню регіоном найнижчих балів за рейтингами всіх характеристик *output* — тільки мінімальні вартості;
- визначити максимальну оцінку вартості, яка відповідає ситуації, де регіон у кожній з складових характеристик інноваційності типу *output* має вартість у найвищому проміжку реалізації риси;

Проведене дослідження інноваційності регіонів України з методикою RIS дозволяє зробити висновки про відсутність чіткого розмежування регіонів України за обраними характеристиками.

До недоліків проведеного дослідження можна віднести:

відсутність в національній статистичній базі показників, які повністю відповідали європейським;

відсутність окремих показників регіональної статистики за територіальними одиницями – місто Київ та Севастополь.

На думку фахівців, за допомогою та на основі досліджень характеристик інноваційного розвитку *input i output* було отримано висновки відсутності чіткого розмежування регіонів ЄС за класами інноваційності

Висновки до розділу 3

1. На основі проведеного аналізу інноваційної спроможності українських регіонів за статистичними показниками 2013 р., було виокремлено кілька груп, виходячи зі стану їх інноваційного розвитку та з урахуванням креативної складової:

лідерами інновацій визнано регіони, які представляють Черкаська, Житомирська, Херсонська, Полтавська, Сумська, Запорізька та Харківська області;

регіональні послідовники – це Одеська, Рівненська, Луганська, Кіровоградська, Дніпропетровська, Тернопільська, Київська та Донецька області;

помірними інноваторами стали Хмельницька, Закарпатська та Львівська області;

скромні інноватори – це Вінницька, Чернівецька, Миколаївська, Чернігівська, АРК, Івано-Франківська й Волинська області.

Наведений розподіл за якістю відповідає існуючій світовій практиці та дає змогу зосередити регіональні ресурси по тих видах економічної діяльності, розвиток яких здатен значно підвищити конкурентоспроможність регіональних економічних систем.

2. На підставі динаміки характеристик *input i output* доведено висунуту у ході дослідження гіпотезу про існування залежності між цими двома складовими, однак, у ході поглибленого аналізу виявлено відсутність прямого зв'язку між ними. Таким чином, висунуто припущення про можливість формування матриці переходу регіонів за характеристиками *input i output*, до різних класів, натомість побудова симетричної квадратної матриці порівняння є неможливою.

3. Виконано класифікацію європейського регіонального простору з погляду на інноваційність за складовими *input i output*.

Доведено, що успіх урбанізованого регіону у виробленні і утриманні на своєму просторі креативних дій залежить в значній мірі від якості даного місця та від характерних ознак на яких побудована інтеграція. Сильні, повні енергії, життєдіяльні особистості, залишаються відносно вільними від суспільного обмеження. Також наявність доступу до робочих місць і суспільних благ являють собою основні компоненти, які в значній мірі накладають привабливість даного місця.

При оцінці інноваційності, окрім вибору вимірників, що ілюструють цю економічну категорію, виникає необхідність аналізу темпів розвитку характеристик. Саме вони можуть бути домінуючими у регіональному розвитку, для якого інноваційність є принциповим імпульсом.

4. У багатьох країнах Європи функціонують скупчення економічно розвинених регіонів, що сприяє виникненню "островів інновації". Але без інституційної підтримки не пройде процес дифузії технічного прогресу до периферійних регіонів. Трансфер і спонукання до інновації на цих просторах вимагають створення мережі співробітництва на рівні як регіональному, так і глобальному.

5. Удосконалення методичного забезпечення визначення рівня інноваційного розвитку регіонів України шляхом адаптації моделі результатів, що використовується в ЄС, дало змогу довести, що регіони України не мають чіткого розмежування за загальноприйнятими характеристиками, які використовуються у країнах Європи.

6. Запропоновано схему індикаторів, які характеризують розвиток інноваційної діяльності та її креативної складової за чотирма групами: перша група характеризує соціально-економічні умови інноваційної діяльності, друга – містить індикатори стану науково-технічного потенціалу, третя – визначає якість інноваційної політики, а четверта - якість інноваційної діяльності.

7. Нові наукові результати, що отримані автором у ході написання розділу пройшли апробацію та доповідалися й були схвалені на науково-практичних конференціях, а також надруковані у наукових фахових виданнях.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування та практичне вирішення актуального наукового завдання диференціації регіонів за характеристиками креативно-інноваційної діяльності та розробка методичного забезпечення оцінювання рівня її розвитку в регіонах України. Науковою основою дисертаційної роботи є розробка науково-методичних підходів щодо визначення місця регіонів України в світовому інноваційному просторі.

В результаті проведеного наукового дослідження сформульовано наступні висновки:

1. Встановлено, що класифікаційні ознаки не в повній мірі відображають цілі та особливості стану креативно-інноваційної діяльності в регіонах України. На основі теоретичного узагальнення світового досвіду доведено доцільність виокремлення регіонів за ознаками лідерів інновацій, регіональних послідовників, помірних інноваторів та скромних інноваторів, що дає змогу зосередити регіональні ресурси по тих видах економічної діяльності, розвиток яких здатен значно підвищити конкурентоспроможність регіональних економічних систем.

2. Сформульовано визначення сутності та змісту креативної складової інноваційної діяльності, основні характеристики якої поєднують накопичений світовий досвід з практикою національної статистики та враховують такі показники: відсоток населення з вищою та професійною освітою; чисельність зайнятих послугами, що базуються на знаннях та чисельність зайнятих у сфері науки та техніки. Це дозволило визначити місце регіонів України в європейському інноваційному просторі.

3. Досліджено та узагальнено зарубіжний та національний досвід формування системи індикаторів стану розвитку креативно-інноваційної діяльності. Це дало змогу сформувати методичний підхід до визначення місця регіонів України в світовому інноваційному просторі. Сформована система індикаторів визначає стан розвитку інноваційної діяльності та її

креативної складової за чотирма групами: перша група характеризує соціально-економічні умови інноваційної діяльності, друга – містить індикатори стану науково-технічного потенціалу, третя – визначає якість інноваційної політики в регіоні, а четверта - якість інноваційної діяльності, це дозволяє окрім вибору вимірників виконувати аналіз темпів розвитку кожної з характеристик.

4. Проаналізовано умови розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України під впливом Євроінтеграційних процесів, які значно посилились за останні роки. У зв'язку з цим обґрунтовано систему, що налічує одинадцять індикаторів, які є ідентичними до широко застосованих у світовій практиці, це дало змогу ранжувати регіони країни виходячи зі стану та специфіки їх економічних систем.

5. Складено матрицю переходу регіонів України за характеристиками *input* (що включають весь наявний потенціал регіону) і *output* (що включають результати діяльності). Вона забезпечила можливість оцінювання зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України, що, у свою чергу, дало змогу складання прогнозу про перехід регіону до іншого класу у відповідності до стану креативно-інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про державні цільові програми» від 18.03.2004 №1621-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
2. Закон України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій» від 09.04.2004 № 1676-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1676-15>.
3. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» від 16.07.1999 № 991-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.
4. Про інноваційну діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - №36. - с.266.
5. Про Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України. - 1999. - №37 - с.770-775.
6. Про концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України. Постанова ВРУ // Урядовий кур'єр. - 1999. - 13 липня.
7. Про підприємництво: Закон України від 7 лютого 1991р. Відомості Верховної Ради. - 1991. - №4. - с.168.
8. Про підприємства в Україні: Закон України від 27.03.1991р. // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - №24. - с.272.
9. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16.01.1999р. // Голос України. - 2003. - №28 - с.3-4.
10. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року — Електрон. ресурс/ Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-п>
11. Постанова ВР України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020

роки в умовах глобалізаційних викликів"/(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 11, ст.72)

12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок до 2015 року» від 07.09.2011 № 942 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/942-2011-п>.

13. Про спеціальний режим інвестицій та інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 4.07.1999р. // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - №40. - с.363.

14. Алексєєв І. В. Інноваційний розвиток підприємств регіону та його фінансове забезпечення / І. В. Алексєєв, С. В. Паранчук, О. С. Червінська // Регіональна економіка, 2012. - № 2 (64). – С. 99-108.

15. Алексєєва К. А. Удосконалення організаційно-економічного механізму державного регулювання інноваційної діяльності / К. А. Алексєєва // Економіка та держава. - 2008. - № 9. - С. 30-32.

16. Амоша А. И. Украина и её регионы на пути к инновационному обществу: монографія в 4-х т. / А. И. Амоша и др.; под общ. ред. В. И. Дубницкого и И. П. Булеева. — Донецк : Юго-Восток, 2011. — Т. 1. — 572 с.

17. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації [Текст] : монографія / Л.Л. Антонюк, А.М. Поручник, В.С. Савчук ; Київськ. нац. екон. ун-т. - К. : КНЕУ, 2003. - 394 с.

18. Архієреєв С. І. Взаємозв'язок розвитку регіональної інноваційної системи, інтерактивних інноваційних комплексів та інноваційної інфраструктури. Приклад регіону Емілія-Романья [Електронний ресурс] / С. І. Архієреєв, І. О. Дерід // Вісн. СумДУ. – 2009. – № 1. – Режим доступу : http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2009/Econom_1_09/09asipre.pdf.

19. Архієреєв С. И. Інноваційний потенціал України: прогностно-аналітичні оцінки [Текст] : [монографія] / С. І. Архієреєв, Т. В. Тарасенко ; Нац. ін-т стратегіч. досліджень, Регіон. філ. у м. Харкові. - Х. : Золоті

сторінки, 2008. - 111 с. - ISBN 978-966-400-119-6

20. Атаманова Ю. С. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : Монографія / Атаманова Ю. С. – Х. : Вид-во «ФІНН», 2008. – 424 с.

21. Ашон Т.П. Інноваційна діяльність України в контексті міжнародного науково-технічного співробітництва: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.05.01 / Т.П. Ашон ; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2006. — 20 с. — укр.

22. Бабкова-Пилипенко Н. П. Формування лідерських якостей майбутніх економістів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. . на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Н. П. Бабкова-Пилипенко ; Крим. гуманіт. ун-т. — Ялта, 2011. — 20 с. — укр.

23. Бейдик Н. М. Інноваційна діяльність підприємств на ринку екологічно чистої м'ясо-сальної продукції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / Н. М. Бейдик ; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. — Х., 2010. — 20 с. — укр.

24. Біловодська.А. Аналіз та оцінка інноваційного потенціалу регіону як основа підвищення його конкурентоспроможності / О. А. Біловодська, О. Ф. Грищенко // Механізм регулювання економіки. – 2008. – №4. – Т. 2. – С. 195–202.

25. Білоус О. Глобалізація і національна стратегія України / О. Білоус. – К. : Просвіта, 2001. – 300 с.

26. Близнюк Т.П. Інноваційна діяльність підприємства в умовах циклічності розвитку економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / Т.П. Близнюк ; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2008. — 20 с. — укр.

27. Бляхман Л. С. Экономика научно-технического прогресса / Л. С. Бляхман. - М. : Высшая школа, 1979. - 272 с

28. Бодров В.Г., Знахар С.И., Манойленко О.В. Промышленные предприятия Украины в постприватизационный период: механизмы

государственного регулирования и финансовой поддержки / В.Г. Бодров, С.И. Знахар, О.В. Манойленко – Харків : Константа, 2006. – 450 с.

29. Брижань И.А. / Обеспечение устойчивости промышленного производства на основе экологически ориентированных инноваций / И.А.Брижань, Р.Н. Лепа Макроэкономические и региональные проблемы развития промышленности №2 [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://iep.donetsk.ua/journal/contents/2014/all_2014.htm

30. Браун М. Теория и измерение технического прогресса / М. Браун. - М. : Изд. «Статистика». — 1971. — 208 с.

31. Бубенко П. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні / П. Бубенко // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 33–39.

32. Васильєва Т. А. Інноваційна складова в структурі макроекономічних індикаторів економічного розвитку [Текст] : Монографія / Т.А. Васильєва. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 118 с.

33. Велентейчик Т. М. До питання підвищення дієвості науково-технічних програм: досвід інноваційно розвинутих країн / Матеріали міжнародного симпозіуму «Інноваційна політика та законодавство в Європейському Союзі та Україні: формування, досвід, напрямки наближення» [Електронний ресурс] Сайт НаукаІнформ. — Режим доступу: <http://naukainform.kpi.ua>.

34. Вермієнко Т. Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності регіону [Електронний ресурс] / Т. Вермієнко. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vldau/APK/.../09vtgria.pdf].

35. Висоцька І.Б. Інноваційний чинник розвитку промисловості: Автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.07.01 / І.Б. Висоцька ; НАН України. Об'єдн. ін-т економіки. — К., 2005. — 19 с.: табл. — укр.

36. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>

37. Волосяк М. Підвищення ефективності регіонального управління інноваційним розвитком / М. Волосяк // Економіст. – 2006. – № 8. – С. 58–61.
38. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах та ін. – К. : Знання України, 2002. – 326 с.
39. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
40. Герасимова Е.М. Економічні знання у дискурсі становлення глобалізованого світу: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософ. наук: 09.00.03 / Е.М. Герасимова ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2009. — 36 с. — укр.
41. Глухова С. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності будівельних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / С. В. Глухова ; Придніпр. держ. акад. буд-ва та архіт. — Д., 2011. — 19 с. — укр.
42. Глушко Т.П. Філософія економіки: структурно-методологічний аналіз: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. філософ. наук: 09.00.03 / Т.П. Глушко ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2006. — 17 с. — укр.
43. Горник В. Г. Інвестиційно-інноваційний розвиток промисловості : Моногр. / В. Г. Горник, Н. В. Дацій. - К. : Вид-во НАДУ, 2005. - 198 с. - Бібліогр.: 164 назв. - укр.
44. Городиський Т.І. Методика оцінки інноваційного потенціалу регіону / Т. І. Городиський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2006.– Вип. 16.6. – С.235–241.
45. Гриша О.В. Управління креативним потенціалом інноваційних проектів на основі ігрових моделей: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: 05.13.22 / О.В. Гриша ; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. — К., 2008. — 18 с. — укр.
46. Груба Г. І. Державна політика розвитку інноваційної діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ.

управління: спец. 25.00.02 “Механізми державного управління”/ Г. І. Груба.
— Київ, 2010. — 37 с.

47. Дацко О. І. Організаційно-економічне забезпечення формування міжрегіональних кластерів народних текстильних промислів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05 / О. І. Дацко ; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. — Л., 2010. — 20 с. — укр.

48. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до сайту : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

49. Державні цільові наукові та науково-технічні програми (ДЦНТП) як форма реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки // [Електронний ресурс] Офіційний сайт Українського інституту науково-технічної і економічної інформації. — Режим доступу : www.uitei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=668.

50. Джерела фінансування інноваційної діяльності у Дніпропетровській області — Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL^ <http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo/ni/ni6.htm>

51. Діденко Ю. В. Представлення журналів НАН України у світових наукометричних базах [Електронний ресурс] / Ю. В. Діденко // Наука України у світовому інформаційному просторі. — 2011. — № 5. — Режим доступу: http://www.nas.gov.ua/publications/books/serii/academy/1102010/Documents/2011_05/13_Didenko.pdf

52. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі / Пітер Друкер. — К. : Україна, 1994.— 319 с.

53. Diakiv O. The Determination of the Creative Activity Place in the Process of Innovative Development of Ukrainian Regions / O. Diakiv // The Advanced Science Journal. – 2015. – Issue 3. – P. 103-105.

54. Дяків О.Я. Формування оптимальних рішень при організації креативно-інноваційної діяльності регіонів / О.Я. Дяків // Моделювання регіональної економіки : збірник наукових праць. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ Центру інформаційних технологій, – 2012.

– № 2(20). – С. 385-396.

55. Дяків О.Я. Фундаментальні елементи менеджменту творчості / О.Я. Дяків // Вісник Хмельницького національного університету. – Хмельницький, 2013. – №6. – Том 1. –С. 218-222.

56. Дяків О.Я. Креативно-інноваційна діяльність як ключовий чинник розвитку підприємств / О.Я. Дяків // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ, 2013. – №25. – С.96-102.

57. Дяків О.Я. Теоретичні аспекти розвитку креативної та інноваційної діяльності у промисловості регіону / О.Я. Дяків // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – Херсон, 2014. – №15(4). Том 1. –С. 88-91.

58. Дяків О.Я. Формування класифікаційних ознак регіонів з огляду на їх інноваційність / О.Я. Дяків // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Збірник наукових праць. – Луцьк, 2014. – Випуск 11 (41). Частина 3. – С. 73-88.

59. Дяків О. Я. Оцінка зміни рівня розвитку креативно-інноваційної діяльності в регіонах України / О.Я Дяків // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Івано-Франківськ, 2015. – Випуск 11. Том 2. – С. 94-99.

60. Дяків О.Я. Розвиток інноваційної діяльності в регіонах України та світі в умовах дифузії інновацій / О.Я.Дяків // Інноваційна стратегія і тактика фінансово-економічного розвитку суб'єктів національного господарства : матер. Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 19-20 грудня 2014 р.). – Чернівці, 2014. – С. 116-117.

61. Дяків О.Я. Аналіз інноваційного розвитку регіонів / О.Я.Дяків // Економічні та соціальні інновації як фактор розвитку економіки : матер. ХІХ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луцьк, 29-30 травня 2014 р.). – Луцьк, 2014. – С. 91-93.

62. Дяків О.Я. Формування механізму управління креативно-інноваційною діяльністю в регіоні / О.Я. Дяків, І.С. Благун // Теорія і

практика стратегічного управління розвитком галузевих і регіональних суспільних систем : матер. V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 20-22 травня 2015 р.). – Івано-Франківськ, 2015. – С. 366-367.

63. Дяків О.Я. Узагальнення світового досвіду визначення стану креативно-інноваційної діяльності в регіонах / О.Я. Дяків // Соціально-економічний розвиток України та її регіонів: проблеми науки та практики: матер. Міжн. наук. практ. конф.: Харків, 2015. – С. 151-154.

64. Едлер Дж. Розуміння оцінки інноваційної політики в Європі. Остання доповідь / Дж. Едлер, П. Канінгем, А. Гток та ін. – INNO-Appraisal. – 2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/science_technology_innovation/introduction/.

65. Єжакова Н.В. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційної діяльності підприємств (за матеріалами підприємств харчової промисловості Автономної Республіки Крим): автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Н.В. Єжакова ; Держ. вищ. навч. закл. "Київс. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — К., 2008. — 20 с. — укр.

66. Жежуха В. Стимулювання інноваційної діяльності: європейський досвід / В. Жежуха // http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Logistyka/2008_633/32.pdf

67. Жихор О. Б. Інноваційна політика розвитку регіонів : теорія та практика формування, механізми реалізації : Монографія / О. Б. Жихор. – Л. : Ін-т регіон. дослід. НАН України, 2009. – 544 с.

68. Забарна Е. С. Проблема развития инновационного комплекса / Е.С. Забарна та С. В. Харічков // . – Львів : Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола, 2009. – 328 с..

69. Злупко Т. С. Развитие метода индексов локализации в исследовании территориальной структуры научного потенциала региона / Т. С. Злупко. — Львов, 1989. — 46 с. — (Препринт / АН УССР. Ин-т прикл.

проблем механики и математики; №26-89).

70. Зарубіжний досвід активізації інноваційної діяльності на підприємствах [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://investycii.org/investuvanya/konferentsiji/problemy-formuvanya-ta-rozvytku-inovatsijnoji-infrastruktury/zarubizhnyj-dosvid-aktyvizatsiji-inovatsijnoji-diyalnosti-na-pidpryjemstvah.html>

71. Зайчук Т.О. Маркетингова інноваційна діяльність (на базі Асоціації консультаційних фірм України "Укрконсалтинг"): Автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.02 / Т.О. Зайчук ; Київ. нац. екон. ун-т. — К., 2000. — 19 с. — укр.

72. Знаменський І.О. Інноваційна діяльність у відтворювальному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.01 / І.О. Знаменський ; Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — К., 2008. — 18 с. — укр.

73. Иванова Н. Инновационная сфера: Итоги столетия / Н. Иванова // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 8. – С. 22 – 34.

74. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком : проблеми, концепції, методи : Навч. посіб. – Суми : ВТД «Університет. книга», 2003. – 278 с.

75. Інноваційна ініціатива EUREKA в контексті реалізації поновленої Лісабонської Стратегії ЄС. Досвід та уроки для України. - К.: ФОП Т. А. Кінько, 2006. — 64 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : eu.prostir.ua/data?t=1&q=2300.

76. Інноваційна політика зарубіжних країн: концепції, стратегії, пріоритети : інформаційно-аналітичні матеріали, підготовлені комітетом Верховної Ради України з питань науки і освіти та Міністерством закордонних справ України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/doccatalog/document?id=48725>

77. Інноваційна спроможність та технологічна готовність

української економіки у міжнародних порівняннях. Сайт Українського інституту науково-технічної і економічної інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page_id=432

78. Інноваційно-технологічний розвиток України : стан, проблеми, стратегічні перспективи : Аналітичні матеріали до Парламентських слухань [«Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»] / [Л. І. Федулова, Ю. М. Бажал, І. А. Шовкун та ін.] ; за ред.. Л. І. Федулової, Г. О. Андрощука ; Ін-т екон. та прогноз. НАН України. – К., 2009. – 196 с.

79. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності : навч. посіб. / М.А. Йохна, В.В. Стадник. – К. : Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.

80. Кареліна О.В. Формування умінь з інформаційних технологій у процесі дистанційного навчання студентів вищих економічних навчальних закладів: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / О.В. Кареліна ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. — Т., 2005. — 20 с. — укр.

81. Карпунь І. Н. Інноваційний розвиток суб'єктів господарювання : методологія формування, механізми реалізації [Текст] : Монографія / І. Н. Карпунь, М. С. Хом'як. – Львів : Львівський державний інститут новітніх технологій та управління імені В'ячеслава Чорновола, 2009. – 432 с.

82. Касьянова Л. В. К вопросу о сущности инноваций как объекта государственного регулирования / Л. В. Касьянова // Бізнес Інформ. – 2010. - № 9. – С. 14-16.

83. Кацура С. Н. Становление инновационной системы в Украине : национальный и региональный аспекты: моногр. / С. Н. Кацура; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. — Донецк, 2011. — 504 с.

84. Кесарчук Г. С. Активізація соціального потенціалу регіону в післякризовий період: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05 / Г. С. Кесарчук ; ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". — Ужгород,

2011. — 20 с. — укр.

85. Коваль В.В. Процесна організація корпоративного управління діяльністю операторів телекомунікацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 03.00.04 / В.В. Коваль ; Одес. нац. акад. зв'язку ім. О.С.Попова. — О., 2009. — 20 с. — укр.

86. Ковальова Т. М. Аналіз стану та перспектив розвитку інноваційного потенціалу в контексті промислово - інвестиційної політики України / Т. М. Ковальова. - [Електронний ресурс].- Режим доступу до ресурсу: http://www.iee.org.ua/files/conf/conf_article10.pdf

87. Кожемякіна Н.І. Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.І. Кожемякіна ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — О., 2006. — 20 с. — укр.

88. Кокурин Д. И. Инновационная деятельность : Монография / Д. И. Кокурин. — М. : Экзамен, 2001. — 576 с.

89. Колесніченко В.Ф. Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності підприємств: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.01 / В.Ф. Колесніченко ; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2006. — 20 с. — укр.

90. Колоколов В. А. Инновационные механизмы функционирования предпринимательских структур [Электронный ресурс] / В. А. Колоколов // Корпоратив. Менеджмент. — Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/2002-1/08.shtml>.

91. Комеліна О.В. Науково-методологічні основи формування інноваційно-інвестиційного механізму соціально-економічного розвитку регіонів України. — Автореферат дис. доктора екон. наук 08.00.05 — Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка Міністерства освіти і науки України. —Полтава - 2010. 43с.

92. Кондрашов О. М. Основні напрями та пріоритети інноваційної

діяльності в промисловості України [Текст] : монографія / О.М. Кондрашов. - К. : Наук. світ, 2002. - 292 с.

93. Кочкаров Р. А. Целевые программы : Инструментальная піддержка / Р. А. Кочкарев. – М. : ЗАО «Изд-во Эконом.», 2007. – 223 с.

94. Коюда В. О. Інноваційна діяльність підприємства та оцінка її ефективності: монографія / В. О.Коюда, Л. А. Лисенко. — Х. : ФОП Павленко О. Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. — 224 с.

95. Красноносова О.М.

96. Кузнєцова А.Я. Інвестиційно-інноваційна діяльність та система її фінансового забезпечення: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.04.01 / А.Я. Кузнєцова ; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". — К., 2005. — 36 с. — укр.

97. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / Крупка М. І. — Львів : ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2001. — 608 с.

98. Кукорин Д. И. Инновационная деятельность / Д. И. Кукорин. – М. : Экзамен, 2001. – 576 с.

99. Курочкін К.С. Стратегічний маркетинг і інноваційна діяльність підприємств: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.06.02 / К.С. Курочкін ; Харк. держ. екон. ун-т. — Х., 2000. — 17 с. — укр.

100. Куцай Н.С. Аналіз інноваційного потенціалу регіонів України [Електронний ресурс] / Н.С. Куцай. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/VNULP/Ekonomika/2010_683/19.pdf С. 93 – 99.

101. Лазарева Є. В. Методологічні аспекти формування інноваційної системи регіону: Монографія / Є. В. Лазарева. – Одеса : Ін-т проблем ринку та економ.-еколог. дослідж. НАН України, 2010. – 320 с.

102. Лапко О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання: Монографія. – К.: Ін-т екон. прогнозування НАН України, 1999. – 254 с.

103. Лисенко Л. А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності

промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / Л. А. Лисенко ; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2010. — 20 с. — укр.

104. Лі Цзіньбо Державне регулювання інноваційних процесів в економіці перехідного періоду: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.02.03 / Лі Цзіньбо ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2002. — 21 с.: рис. — укр.

105. Лукашина М. Тенденції розвитку науково-технологічної та інноваційної діяльності мегаполіса (на прикладі м. Києва) / М. Лукашина // Економіст. — 2010. — №2. — С. 42 – 46.

106. Луцків О. М. Інноваційний розвиток виробничого потенціалу регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 “Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка”/ О.М. Луцків. — Львів, 2007. — 20 с.

107. Маказан Є.В. Інвестиційно-інноваційна діяльність підприємств харчової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / Є.В. Маказан ; Нац. ун-т харч. технологій. — К., 2008. — 19 с. — укр.

108. Маліцький Б. А. Від фундаментальної науки до реальної практики інноваційного розвитку економіки / Б. А.Маліцький // Наука та наукознавство. — К. : Фенікс — 2010. — №1 (67). — С. 3-12.

109. Мацепура Л. Л. Дидактичні умови формування креативної особистості майбутнього економіста в процесі гуманітарної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.09 / Л.Л. Мацепура ; Криворіз. держ. пед. ун-т. — Кривий Ріг, 2009. — 20 с. — укр.

110. Мерзляк А. В. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону : Монографія / А. В. Мерзляк, О. В. Кіктенко. — Запоріжжя: КПУ, 2009. — 160 с.

111. Меркулов М. М. Науково-технологічний розвиток і управління інноваціями : монографія / М. М. Меркулов; Одеськ. Національн. Ун-т ім. І. І.

Мечникова . – Одеса : Фенікс, 2008. – 344 с.

112. Микитюк П. П. Аналіз ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.09 / П. П. Микитюк ; Терноп. нац. екон. ун-т. — Т., 2011. — 36 с.: рис., табл. — укр.

113. Михайловська О. «Європейський парадокс» інноваційного розвитку: уроки для України / О. Михайловська // Економіка України. – 2006. – № 9. – С.80–85.

114. Міщенко І.М. Інноваційна діяльність у сільському господарстві: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.02.02 / І.М. Міщенко ; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки" УААН. — К., 2005. — 20 с. — укр.

115. Могильна Л. М. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / Л. М. Могильна ; Сум. нац. аграр. ун-т. — Суми, 2010. — 20 с. — укр.

116. Мусіна Л.А. Підходи, індикатори та методи оцінювання впливу науково-технічної діяльності на економічний розвиток : монографія / Л. Мусіна, Т. Кваша. — К. : УкрІНТЕІ, 2009. — 252 с.

117. Наука, технології та інновації (база даних): [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Європейської Комісії — Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

118. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році : стат. зб. / [відп. за вип. І. В. Калачова]. — К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України», 2008. — 361 с.

119. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. збірник/ Держкомстат України. — К., 2007. – 350 с.

120. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2010pp.) — Електрон. ресурс/ Режим доступу: URL[^]<http://www.ukrstat.gov.ua/>

121. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2013 році : стат. зб.

/ [відп. за вип. І. В. Калачова]. — К. : ДП «Інформаційно-видавничий центр Держстату України», 2014. — 284 с.

122. Науково-технічна політика Європейського Союзу: досягнення, проблеми, перспективи / І.Ю. Єгоров, В.І. Карпов, К.С. Степанкевич, К.А. Чекмарьов; [під заг. ред.: А.О. Чекмарьов]. - К.:НБУВ, 2004. - 147 с.

123. Наумова О. О. Інноваційна діяльність персоналу у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / О. О. Наумова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 20 с. — укр.

124. Національна мережа трансферу технологій [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nttn.org.ua/?idm=1&lng=1&idc=33>.

125. Недержавний аналітичний центр «Інститут реформ»: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ir.org.ua/article.ngo?id=3>.

126. Новий курс в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гєєця (та ін.).- К.:НВЦ НБУВ, 2010.- 232 с.

127. Никифоров А. Є. Інноваційна діяльність: теорія і практика державного управління: Монографія / А. Є. Никифоров. — К. : КНЕУ, 2010. — 420 с.

128. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2010-2012 рр. (за міжнародною методологією) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

129. Овандер Н.Л. / Місце України в Європейському інноваційному табло – Електрон. ресурс/ Режим доступу:
<http://eztuir.ztu.edu.ua/3972/1/107.pdf>

130. Онишко С. В. Механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.04.01 “Фінанси, грошовий обіг і кредит”/ С.В. Онишко. — Київ, 2004. — 38 с.

131. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008-2010 рр. (за міжнародною методологією) [Електронний ресурс].

– Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

132. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики. Монографія. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.

133. Отчет агентства Economist Intelligence Unit «Новая мировая классификация наиболее инновационно развитых стран» [Electronic resources] // The page you are looking for unfortunately cannot be found. Enter your search here for more results. – Mode of access : <http://www.enter.ie.edu/cms/en/documento/6469/1>.

134. Палагіна І. В. Організаційно-методичне забезпечення стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / І. В. Палагіна ; Ін-т пробл. ринку та екон.-еколог. дослідж. НАН України. — О., 2010. — 19 с. — укр.

135. Парсяк В.Н. Формування корпоративних відносин в системі малого підприємництва: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.06.01 / В.Н. Парсяк ; Нац. наук. центр "Ін-т аграр. економіки". — К., 2004. — 32 с. — укр.

136. Перелік державних (цільових програм), які виконуються в межах бюджетних програм у 2011 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/>.

137. Петренко В.П. Управління використанням інтелектуальних ресурсів соціально-економічних систем: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.03 / В.П. Петренко ; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. — Л., 2009. — 37 с. — укр.

138. Половян А.В., Казакова М.Г. Основные направления формирования государственной стратегии устойчивого регионального развития в Украине: реалии и перспективы Экономика, наука, образование: проблемы и пути интеграции. Материалы научно-практической конференции, посвященной 80-летию юбилею ВЗФЭИ. - М.: , 2011, с. 19-24с. 32

139. Поппер Р. Глобальний звіт у схемах 2007. Звіт ЄС європейської

мережі прогнозування та моніторингу / Р. Поппер, М. Кінан, І. Майлс, М. Баттер, Г. Саїнт. – 2007.

140. Портер М. Стратегия конкуренции: Методика анализа отраслей и деятельности конкурентов / М. Портер. / пер. с англ. ; А. Олейник, Р. Скильский – К. : Основа, 1998. – 390 с.

141. Портер М. Конкуренция / М. Портер. — М. : Вильямс, 2005. — 608 с.

142. Портер М. Международная конкуренция / Портер М. [пер. с англ. под ред. и с предисл. В.Д. Щетинина]. — М. : Междунар. отношения, 1983. — 896 с.

143. Поручник А. М. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А. М. Поручник, І. В. Брикова // Міжнародна економічна політика : наук. журнал. – К. : КНЕУ, 2006. Вип.5 – С. 134–173

144. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку : Монографія / За заг. ред. Т.А. Васильєвої, В. Г. Бороною. – Суми : Вид-во СумДУ, 2009. – 351 с.

145. Радзієвська Л. Ф. Проблеми побудови системи статистичних показників науково-технічного та інноваційного розвитку / Л. Ф. Радзієвська, І. Ю. Єгоров // Наук.-техн. інформ. – 2004. – № 2. – С. 39–44.

146. Річний звіт 2012 // [Електронний ресурс] Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності України. — Режим доступу: http://sips.gov.ua/i_upload/zvit_ua12.pdf.

147. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері від 10 вересня 2012 р. № 691-р. - [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/691-2012-p>.

148. Рябих О.В. Організаційно-економічний механізм активізації інноваційної діяльності в промисловому виробництві: Автореф. дис на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.07.01 / О.В. Рябих ; НАН України.

Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. — О., 2003. — 19 с.: рис. — укр.

149. Саліхова О. Б. Експорт високотехнологічних товарів України як індикатор реалізації інноваційної політики / О. Б. Саліхова [Електронний ресурс] Інвестиційно-консалтинговий портал «InVenture». — Режим доступу: <http://inventure.com.ua/main/analytics/security/govsecurity/eksport-visokotehnolog456chnih-tovar456v-ukrani-yak-456ndikator-real456zac456-456nnovac456ino-pol456tiki-1>.

150. Санто Б. Інновация как средство экономического развития / Б. Санто. — М. : Прогресс, 1990. — 296 с.

151. Світалка В.П. Управління інноваційною діяльністю на підприємствах газодобувної галузі України: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.02.02 / В.П. Світалка ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". — Х., 2005. — 18 с. — укр.

152. Сенча І.А. Педагогічні умови формування дослідницької культури майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / І.А. Сенча ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — О., 2008. — 21 с. — укр.

153. Серьожникова Р.К. Формування творчого педагогічного потенціалу майбутнього викладача у процесі професійної підготовки в університеті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.04 / Р.К. Серьожникова ; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — О., 2009. — 48 с. — укр.

154. Симак А. В. Аналіз показників інноваційної діяльності Львівської області / А. В. Симак, Р. В. Ткачов, М. М. Крочак, В. В. Грицик // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.7. — С. 103 – 109.

155. Сілаєв В. І. Дослідження факторів, що впливають на економічні результати інноваційного розвитку регіону / В. І. Сілаєв, Н. М. Свешнікова // Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. — 2009. — Т. XI. — Серія «Державне управління». — Вип. 151. — С. 123 – 130.

156. Сімсон О. Е. Інноваційне і креативне право: Право знань і творчості: Монографія / О. Е. Сімсон. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. – 264 с.
157. Смеричевский С. Ф. Состояние и перспективы законодательного обеспечения инновационной деятельности в Украине : экономико-правовой аспект : Монография / С. Ф. Смеричевский, Д. Е. Высоцкий. – Донецк : ВІК, 2004. – 124 с.
158. Соколов Д. В. Предпосылки анализа и формирования инновационной политики /Д. В. Соколов, А. Б. Титов, М. М. Шабанова. - СПб. : ГУЭФ, 1997. - 280 с.
159. Соловйов В.П. Інноваційна діяльність як системний процес у конкурентній економіці: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.02.02 / В.П. Соловйов ; Нац. техн. ун-т "Харк. політехн. ін-т". — Х., 2006. — 35 с. — укр.
160. Соловйов В. П. Інноваційний розвиток регіонів: питання теорії та практики : Монографія / В. П. Соловйов, Г. І. Кореняко, В. М. Головатюк. – К. : Фенікс, 2008. – 224 с.
161. Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики [Текст] : монография : [сб. ст.] / Харьк. нац. экон. ун-т и др. - Х. : ИНЖЭК, 2010. - 340 с.
162. Статистичний збірник «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» ; За ред. О. Г. Осауленка. — К. : Державний комітет статистики України, 2012. — 250 с.
163. Статистичний збірник «Регіони України 2013» / Держ. комітет статист. України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm
164. Статистичні профілі країн: основні таблиці ОЕСР [Електронний ресурс] Офіційний сайт Організації економічного співробітництва та розвитку. — Режим доступу: http://www.oecd-ilibrary.org/economics/country-statistical-profile-germany_20752288-table-deu.

165. Степова С. В. Інноваційна діяльність підприємств АПК України: організаційно-методичне забезпечення її активізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / С. В. Степова ; ННЦ "Ін-т аграр. економіки". — К., 2011. — 20 с.: табл., рис. — укр.

166. Стрельников В.Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.04 / В.Ю. Стрельников ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. — К., 2007. — 42 с. — укр.

167. Трансформаційні процеси і регуляторна політика в економіці України: Монографія / [Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Підгрушний Г.П. та ін. — Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. — 222 с.

168. Тихомирова Е. Б. Моделі регіональної політики ЄС / Є.Б. Тихомирова // Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. — К.: КиМУ, 2011. — Вип. 3. — С. 53-66. — Бібліогр.: 18 назв. — укр.

169. Федотов О. О. Інноваційна діяльність: інституційний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.01 / О. О. Федотов ; Донец. нац. ун-т. — Донецьк, 2010. — 20 с. — укр.

170. Харів П. С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів [Текст] : монографія / П. С. Харів ; Тернопільськ. акад. нар. гос-ва. - Тернопіль : Екон. думка, 2003. - 325 с.

171. Харцій О.М. Розвиток креативного потенціалу у майбутніх менеджерів організації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.05 / О.М. Харцій ; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України. — К., 2008. — 19 с. — укр.

172. Циба Т.Є. Інноваційна діяльність підприємств України в умовах ринкової невизначеності: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.01.01 / Т.Є. Циба ; Нац. гірн. акад. України. — Д., 2000. — 19 с. — укр.

173. Циганець В.В. Оцінка і активізація інноваційного розвитку

малого підприємництва в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.03 / В.В. Циганець ; Н.-д. центр індустр. пробл. розв. НАН України. — Х., 2008. — 20 с. — укр.

174. Чернявська О. Фінансові інструменти стимулювання науково-технологічної діяльності: світова практика та українські реалії / О. Чернявська // Міжнародна економічна політика. — 2009. — № 10–11. — С. 143 – 167.

175. Шквиря Н.О. Розвиток інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / Н.О. Шквиря ; Півд. філ. нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України "Крим. агротехнол. ун-т". — Сімф., 2009. — 19 с. — укр.

176. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. / В кн.: Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / [пер. с нем. В.С. Автономова, М.С. Любского, А.Ю. Чепуренко]. — М. : Эксмо, 2007 г. — 864 с.

177. Шкільнюк О. М. Організаційно-економічний механізм регулювання інноваційної діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03 “Економіка і управління національним господарством”/ О. М. Шкільнюк. — Київ, 2008. — 22 с.

178. Шульгіна Л.М. Сучасні концепції стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства / Л.М. Шульгіна, В.В. Юхименко // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 3. — Т. 2. — С. 79–84.

179. Юданов Ю. Европейские корпорации в условиях глобализации / Ю. Юданов // МЭиМО. — 2001. — №11 — С.67-68.

180. Яковенко В. Б. Введение в инновационные технологии [Текст] : монография / В.Б. Яковенко ; Европейск. ун-т. - 2-е изд., доп. - К. : [б. и.], 2002. - 133 с

181. Яковец Ю. В. Ускорение научно-технического прогресса: теория и экономический механизм / Ю. В. Яковец. — М. : Экономика. 1988. — 355с.

182. Яковец Ю. В. Эпохальные инновации XXI века/ Ю. В. Яковец. - М. : Экономика, 2004. — 444 с.
183. Asheim, B., Isaksen, A. Location, agglomeration and innovation: Towards regional innovation system in Norway? STEP GROUP Report №13-96, Oslo, 1996. – 64p.
184. Adamowicz M., 2005, Dyfuzja innowacji jako czynnik rozwoju regionów peryferyjnych [w:] Zarządzanie wiedzą w agrobiznesie w warunkach polskiego członkostwa w Unii Europejskiej, red. Adamowicz M., „Prace Naukowe”, nr 35, SGGW Warszawa.
185. Commission decision of 17/3/2010 concerning the adoption of a financing decision for 2010 in the framework of the Pilot project "Enhancing regional and local cooperation through the promotion of EU regional policy at a global scale" to be financed under budget line 13 03 23. C(2010)1563. Brasseis, 17/3/2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/regional_policy/tender/pdf/official/decision2010_enhancing_cooperation.pdf.
186. Cooke // European Planning Studies. – 2007. – #15 (2). – P. 179–194
187. European Commission (2012) Regional Innovation Scoreboard 2012. Methodology Report. - [Електронний ресурс] - Режим доступу :http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/regional-innovation/index_en.htm (ааоа іа.ауаіеу: 23.01.2014 а.).
188. European Commission (2011) Regional Innovation Scoreboard 2010. Methodology Report. - [Електронний ресурс] - Режим доступу :http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/regional-innovation/index_en.htm (ааоа іа.ауаіеу: 23.01.2011 а.).
189. Science, technology and innovation in Europe – 2012 edition / [Електронний ресурс] Офіційний сайт Європейської Комісії. — Режим доступу : http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-GI-11-001/EN/KS-GI-11-001-EN.PDF.
190. Studies. 2004. – #38. – P. 1001-1014 Cooke P. To construct a regional

advantage from Innovation Systems First Build Policy Platforms / P. 35

191. The Creative Economy. BusinessWeek (Special double issue: The 21st century corporation), 28 августа 2000 года. С. 1-5.

192. The Measurement of Scientific and Technological Activities. Proposed Standart Practice for Surveys on Research and Experimental Development: Frascati Manual. — Paris : OEC D Publishing, 2002. — 256 p.

193. World Development Indicators 2012 [Электронный ресурс] The world Bank. — Режим доступа : <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>.

194. World Intellectual Property Indicators [Электронный ресурс] World Intellectual Property Organization. — Режим доступа : <http://ipstats.wipo.int/ipstatv2/index.htm?tab=Patent>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Динаміка показників науково-технічної та інноваційної діяльності
України

Таблиця А.1

**Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні
роботи 2006-2013рр.**

(одиниць)

Регіони	Роки				
	2004	2006	2010	2012	2013
Україна	1490	1510	1303	1208	1143
АРК	42	47	44	36	33
Вінницька	31	28	25	21	17
Волинська	17	16	12	12	11
Дніпропетровська	94	109	78	69	62
Донецька	101	81	65	64	63
Житомирська	14	12	9	10	10
Закарпатська	18	21	16	14	13
Запорізька	45	38	33	29	26
Івано-Франківська	18	21	23	21	15
Київська	38	36	36	30	24
Кіровоградська	13	11	15	14	13
Луганська	48	49	41	39	34
Львівська	90	87	82	75	76
Миколаївська	46	41	44	38	33
Одеська	72	74	59	54	52
Полтавська	28	32	24	23	22
Рівненська	18	17	14	12	12
Сумська	25	29	17	16	15
Тернопільська	15	16	14	12	11
Харківська	217	227	198	189	183
Херсонська	26	28	28	28	23
Хмельницька	6	6	6	7	6
Черкаська	33	30	28	25	25
Чернівецька	17	24	24	23	23
Чернігівська	25	22	22	20	19
Київ	375	393	333	317	312
Севастополь	18	15	13	10	10

Чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи (осіб)

Регіони	Роки				
	2004	2006	2010	2012	2013
Автономна Республіка Крим	2285	1946	1451	1100	1140
Вінницька	1056	866	689	497	442
Волинська	646	482	293	248	224
Дніпропетровська	8757	9021	7495	7194	6892
Донецька	9996	7633	5613	5595	5230
Житомирська	399	430	301	248	229
Закарпатська	647	661	558	493	416
Запорізька	3869	3156	2391	2044	1837
Івано-Франківська	785	764	764	690	316
Київська	2200	2451	2271	1845	1543
Кіровоградська	547	429	409	403	365
Луганська	2777	1897	1182	1034	734
Львівська	5684	4847	4078	3627	3422
Миколаївська	2288	1457	1239	904	809
Одеська	4265	3459	2828	2461	2342
Полтавська	1372	954	1034	847	827
Рівненська	508	332	207	202	203
Сумська	2124	2429	1640	1498	1429
Тернопільська	511	436	238	193	199
Харківська	19912	17203	14614	13475	12685
Херсонська	1082	954	810	671	616
Хмельницька	191	122	95	112	123
Черкаська	1116	913	899	625	605
Чернівецька	786	684	921	495	451
Чернігівська	956	683	562	437	367

**Внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи,
виконані власними силами наукових організацій (у фактичних цінах;
тис. грн.)**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	22497,9	89857,2	137904,6	174994,5	145181,6
Вінницька	14066,1	39391,3	54957,5	38072,4	32439,6
Волинська	4422,1	10985,9	19835,6	19472,0	20405,7
Дніпропетровська	123102,2	364020,7	723873,2	894356,7	916626,5
Донецька	97780,7	250496,3	542512,2	473046,2	502887,1
Житомирська	3091,3	10461,3	19404,0	25586,4	22994,5
Закарпатська	4644,5	14688,1	24910,0	35537,1	36857,0
Запорізька	91766,9	246521,8	429667,1	553318,7	474362,1
Івано-Франківська	10465,7	27307,6	59465,9	62748,3	37424,1
Київська	30555,4	80933,7	211937,6	259624,8	187897,1
Кіровоградська	3416,7	14427,6	28980,7	31760,2	30051,2
Луганська	34314,1	60891,7	118495,6	166876,9	146177,8
Львівська	67762,3	156784,1	287902,7	298255,7	304697,0
Миколаївська	71825,6	157957,9	226053,4	207863,6	613540,1
Одеська	41675,6	106424,4	186931,0	223417,7	227550,9
Полтавська	14153,2	34182,9	55548,3	72617,6	67728,9
Рівненська	4755,0	9331,7	12234,5	15006,1	14432,0
Сумська	25309,0	83821,5	102330,7	165545,9	136746,0
Тернопільська	5657,8	11991,5	15101,4	14532,2	12551,3
Харківська	281610,0	682762,6	1602859,5	1969745,4	1940410,4
Херсонська	7582,3	17197,0	40908,2	47249,7	45375,3
Хмельницька	1908,4	4044,3	6220,3	14092,6	12884,6
Черкаська	12790,0	27119,2	54215,5	54930,2	59179,0
Чернівецька	5829,3	13840,2	34373,3	33835,9	37592,5
Чернігівська	9512,3	21194,7	33157,1	32848,0	67465,3

**Внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи,
виконані власними силами наукових організацій на фундаментальні
дослідження організацій (у фактичних цінах; тис. грн.)**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	5865,5	21421,0	45701,4	44659,3	37768,8
Вінницька	1583,9	3815,1	8900,7	16576,3	14400,2
Волинська	259,3	864,2	1934,2	2103,9	2515,1
Дніпропетровська	10837,7	35176,2	82751,4	87992,8	90339,7
Донецька	7798,9	30572,8	75594,2	87289,1	96689,4
Житомирська	1075,4	2593,2	3780,2	5599,7	5254,2
Закарпатська	2071,7	5304,4	10394,0	12122,5	12097,1
Запорізька	1683,0	5645,3	13250,6	9156,3	9135,9
Івано-Франківська	673,0	1553,2	3456,4	2055,9	1883,8
Київська	7415,0	19787,3	45377,9	56703,8	56098,6
Кіровоградська	120,0	313,5	877,0	904,4	932,1
Луганська	1009,4	2853,9	5993,6	5798,4	4247,9
Львівська	11737,2	43980,5	104909,2	122127,7	135324,1
Миколаївська	1210,8	4755,4	14408,9	17331,9	19938,1
Одеська	7990,7	23593,1	53944,5	78623,6	71359,0
Полтавська	1421,0	3826,6	11648,1	15115,1	16022,0
Рівненська	267,3	1007,5	1666,5	1929,2	1739,1
Сумська	1359,6	3486,8	9722,8	11664,1	12441,2
Тернопільська	446,1	1316,1	2127,7	2086,6	2735,7
Харківська	52499,8	132425,6	320778,8	379515,5	397777,4
Херсонська	1789,9	6531,8	13695,4	12156,4	15799,0
Хмельницька	104,4	510,9	1247,8	1664,2	1969,9
Черкаська	2246,9	9789,6	14852,8	17146,1	19426,9
Чернівецька	1524,9	4261,5	10472,8	12568,4	11424,2
Чернігівська	766,3	2782,1	5776,9	8764,3	7957,4

Таблиця А.5

**Внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи,
виконані власними силами наукових організацій на науково-технічні
розробки 2004-2013рр.. (у фактичних цінах; тис. грн.)**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	7994,1	42857,5	42998,0	68497,4	46174,3
Вінницька	7477,0	28774,8	24580,1	12355,8	6894,6
Волинська	2424,6	4165,3	11632,9	8338,3	8913,4
Дніпропетровська	81363,1	246243,3	538866,0	665394,7	696648,5
Донецька	55718,0	131575,3	348381,4	279200,5	302902,0
Житомирська	214,4	279,6	4674,5	7149,4	5743,9
Закарпатська	441,8	1999,4	1231,0	961,5	1013,0
Запорізька	79307,7	209252,3	360272,4	509167,6	432249,0
Івано-Франківська	3156,5	8252,2	22820,1	21733,5	5235,9
Київська	3951,7	19377,3	73275,1	35654,0	27623,7
Кіровоградська	2621,4	8305,1	23966,9	25504,3	24165,7
Луганська	25468,0	39209,9	88033,2	128180,6	111544,1
Львівська	31306,1	65989,9	104051,7	77137,0	80375,3
Миколаївська	66599,6	142338,7	182471,8	160392,3	575039,7
Одеська	14371,0	39388,3	47991,5	55224,8	52141,5
Полтавська	4716,1	22575,9	16073,3	23015,8	16817,7
Рівненська	1498,5	3662,2	2292,4	2662,4	2172,1
Сумська	18541,6	60973,4	79810,5	134536,4	108013,2
Тернопільська	3202,7	1824,8	7192,8	5052,8	3597,6
Харківська	160236,2	387162,0	954814,1	1146206,5	1091536,6
Херсонська	4189,6	5180,4	4647,2	7667,0	5698,8
Хмельницька	693,7	496,8	1346,0	1781,4	932,2
Черкаська	6165,1	7059,0	15581,0	9495,1	12127,9
Чернівецька	2316,7	1438,5	5226,4	5236,3	4684,9
Чернігівська	3771,7	9282,9	12547,8	11046,1	47557,8

Таблиця А.6

**Внутрішні поточні витрати на наукові та науково-технічні роботи,
виконані власними силами наукових організацій на науково-технічні
послуги 2004-2013рр.. (у фактичних цінах; тис. грн.)**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	1284,1	11073,1	17405,3	22393,5	22650,9
Вінницька	2517,0	1749,8	10954,0	1472,7	3527,7
Волинська	380,5	2945,9	2478,7	3702,1	3884,7
Дніпропетровська	6799,2	33656,9	36671,4	46778,1	50519,0
Донецька	14110,0	54200,7	53608,4	37687,1	41123,5
Житомирська	999,0	3932,0	3250,7	4502,9	4040,0
Закарпатська	283,4	2833,3	779,1	1558,9	1468,3
Запорізька	5692,3	19045,3	22831,2	17121,4	18948,2
Івано-Франківська	5206,3	14457,0	25710,7	27877,5	16823,1
Київська	2407,8	9112,5	9668,0	68479,3	14646,1
Кіровоградська	219,4	4391,0	1100,2	1578,4	1221,7
Луганська	2288,9	6275,1	5386,8	9681,5	9068,2
Львівська	2808,1	18639,8	23353,9	34316,4	28122,5
Миколаївська	821,4	5167,7	16314,4	17328,7	5717,4
Одеська	5773,1	22797,9	32689,1	31315,2	42156,9
Полтавська	5042,0	2795,8	18313,7	23136,7	23830,8
Рівненська	845,2	1602,3	2058,3	3230,8	2792,8
Сумська	2395,5	15484,7	3113,4	5376,4	5737,1
Тернопільська	733,5	6780,9	23,2	425,7	38,1
Харківська	19015,0	79479,6	98673,4	145966,1	126685,2
Херсонська	282,9	1240,8	5508,5	3316,9	3740,6
Хмельницька	630,1	80,3	56,3	160,0	169,1
Черкаська	656,4	4813,8	1855,7	1494,4	1658,5
Чернівецька	518,5	3204,6	784,8	46,4	283,2
Чернігівська	1583,3	2660,7	452,3	785,8	729,0

Таблиця А.7

**Інноваційна діяльність промислових підприємств за регіонами у %
до загальної кількості промислових підприємств 2004-2013рр..**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	14,6	11,9	12,9	13,8	15,2
Вінницька	8,9	14,2	14,5	15,6	19,4
Волинська	5,7	10,8	11,8	9,9	10,5
Дніпропетровська	6,5	13,4	15,9	14,2	11,9
Донецька	11	14,6	15,6	12,3	10,5
Житомирська	10,7	12,5	11,3	15,6	17,5
Закарпатська	13,5	6,0	5,5	6,2	6,9
Запорізька	8,6	22,9	20,4	23,7	28,8
Івано-Франківська	10,9	22,8	21,8	20,0	21,4
Київська	13	11,6	12,6	12,9	13,5
Кіровоградська	23,2	17,3	16,3	18,0	18,3
Луганська	5,8	12,2	11,3	11,2	11,2
Львівська	3,9	16,4	18,4	17,1	16,6
Миколаївська	9,5	19,9	21,0	22,4	24,9
Одеська	9,3	16,8	17,8	18,0	17,6
Полтавська	9,4	8,0	10,1	9,8	8,1
Рівненська	9,3	14,9	14,7	14,5	14,9
Сумська	6,8	17,6	16,6	15,3	14
Тернопільська	10,1	14,9	15,6	16,1	17,1
Харківська	16	22,4	22,7	22,9	23,2
Херсонська	9,6	24,2	23,2	23,6	23,6
Хмельницька	5,8	11,0	12,4	14,7	18,2
Черкаська	5,4	10,6	11,0	11,2	15
Чернівецька	8,9	15,6	15,9	16,2	16,5
Чернігівська	8,4	13,1	15,3	16,7	20,7

**Обсяг реалізованої інноваційної продукції за регіонами України
2004-2013рр., млн.грн.**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	395,9	76,7922	26,066	92,7715	463,9377
Вінницька	35,8	17,6916	184,2189	37,1542	48,3446
Волинська	294,8	24,1258	79,5957	105,7836	154,3704
Дніпропетровська	1209	532,4007	179,6672	302,2688	668,5328
Донецька	2261,3	781,8681	371,2097	1390,24	1186,396
Житомирська	78,1	27,3673	50,7816	4,3767	13,0915
Закарпатська	461	0,786	0,8117	0,953	960,8502
Запорізька	2112	1053,858	482,799	997,9005	568,3408
Івано-Франківська	89,4	169,7187	57,6027	1451,093	474,7879
Київська	161,2	318,2208	373,3735	394,1904	298,7616
Кіровоградська	229,2	307,4599	287,9531	39,2363	34,1858
Луганська	658,4	1336,628	2116,593	1681,43	1156,479
Львівська	146,8	254,1121	51,8645	512,7986	123,7342
Миколаївська	285,6	451,73	1033,558	74,7355	473,1151
Одеська	362,5	14,0922	9,644	498,1255	551,5502
Полтавська	140,2	144,0058	1456,306	1901,006	839,9616
Рівненська	55,1	40,809	14,6016	3,414	12,055
Сумська	452,2	835,4292	1016,424	1480,565	917,3155
Тернопільська	27,3	45,1677	37,4676	117,1098	16,9392
Харківська	756,6	936,7239	944,4483	1861,633	1064,286
Херсонська	77,6	95,5516	126,7072	191,3628	208,2932
Хмельницька	95,9	2,138	0,5742	1,9314	1,2693
Черкаська	29,6	17,8568	100,2418	38,0491	104,373
Чернівецька	27,6	72,9744	4,9921	6,1584	-
Чернігівська	43,0	24,6441	12,7419	35,8866	62,2173

Таблиця А.9

**Загальний обсяг інноваційних витрат за регіонами України 2004-
2013рр., (млн. грн.)**

Регіони	2004 р.	2006 р.	2010 р.	2012 р.	2013 р.
АРК	129,8295	146,7526	4491,823	1808,564	525,9695
Вінницька	336,9974	90,085	44,4814	419,2776	694,9459
Волинська	454,9345	88,7615	98,2881	104,6407	196,3488
Дніпропетровська	1212,934	379,8895	950,5232	1120,022	1057,817
Донецька	798,0534	786,1429	2391,256	1447,629	930,6847
Житомирська	44,6743	28,4173	758,6588	72,451	73,107
Закарпатська	39,3173	72,6154	31,3366	32,7691	25,0267
Запорізька	163,878	128,5951	800,4272	242,9906	298,6715
Івано-Франківська	484,5429	2090,521	152,7659	203,8241	488,5713
Київська	155,2186	130,1571	152,8011	182,4703	104,3994
Кіровоградська	50,6618	107,4949	138,8695	339,0009	114,7494
Луганська	111,0935	243,0967	167,051	328,1708	372,4576
Львівська	211,0707	139,3354	162,6768	280,6144	257,0539
Миколаївська	426,311	519,1465	403,0407	362,2032	716,4493
Одеська	189,7083	157,0132	172,5025	1497,385	91,0287
Полтавська	133,1054	124,4462	186,5305	126,2436	212,1534
Рівненська	21,1853	37,8799	53,2293	47,8735	21,1308
Сумська	72,4489	218,5392	415,7766	250,0222	281,8345
Тернопільська	48,6796	8,1002	69,5893	84,9179	24,2369
Харківська	439,6258	525,8902	805,9579	738,2321	642,2872
Херсонська	90,0482	49,4699	80,1229	154,5846	161,3676
Хмельницька	1086,022	749,5882	898,5202	225,1962	113,1201
Черкаська	68,8356	14,3517	35,4618	92,8719	28,5619
Чернівецька	48,1467	38,3613	51,7961	51,671	51,3117
Чернігівська	156,7766	22,0215	49,5283	39,467	134,0749

**Чисельність населення України за регіонами 2004-2013рр..(тис.
чол.)**

Регіони	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
АРК	1999, 7	1983, 2	1976, 6	1974, 1	1969, 2	1966, 3	1964, 4	196315 4	1964, 1	1966, 2
Вінницька	1728, 2	1700, 6	1685, 7	1679, 3	1666, 1	1655, 3	1645, 9	163810 9	1630, 6	1622, 7
Волинська	1046, 8	1040, 1	1037, 8	1037, 2	1036, 3	1036, 4	1036, 9	103784 8	1039, 3	1040, 6
Дніпропетровська	3489, 5	3445, 4	3421, 6	3410, 7	3386, 3	3364, 9	3346 3346	332893 5	3314 3314	3300, 1
Донецька	4696, 4	4620, 0	4578, 4	4559, 8	4519, 7	4483, 6	4449, 9	441938 9	4389, 3	4359, 7
Житомирська	1352, 5	1329, 3	1316, 5	1311, 3	1299, 8	1290 1290	1282, 4	127633 7	1271 1271	1265, 7
Закарпатська	1249, 8	1245, 2	1243, 7	1243, 2	1243 1243	1244, 1	1246, 1	124893 4	1252, 6	1255, 6
Запорізька	1884, 9	1860, 1	1846, 3	1839, 9	1827, 1	1816, 5	1806, 5	179682 8	1788, 5	1780, 5
Івано-Франківська	1395, 7	1388, 6	1385, 1	1384 1384	1381, 8	1380, 9	1380, 2	137994 6	1381 1381	1381, 9
Київська	1786, 4	1762, 9	1750, 4	1744, 2	1732, 6	1724, 8	1719, 7	171824 0	1720, 8	1723, 8
Кіровоградська	1092 1092	1066, 4	1052, 5	1046, 4	1033, 4	1022, 4	1013, 9	100657 0	998,8 998,8	991,4 991,4
Луганська	2456, 4	2407, 5	2380, 6	2368, 6	2343, 6	2321, 7	2301, 4	228267 7	2264, 6	2248 2248
Львівська	2593, 2	2576, 2	2567, 7	2564, 1	2556, 4	2551, 3	2547, 2	254323 9	2540, 8	2539, 6
Миколаївська	1235 1235	1219, 1	1211, 5	1207, 7	1199, 7	1192, 7	1186, 4	118098 8	1175, 8	1170, 9
Одеська	2422, 9	2401, 1	2395, 2	2395, 1	2393, 4	2391, 6	2389, 9	238831 9	2391, 7	2395, 8
Полтавська	1581, 5	1554, 0	1539, 8	1532, 7	1518, 1	1505, 5	1493, 7	148282 7	1472, 5	1463 1463
Рівненська	1162, 4	1156, 2	1154, 2	1153, 2	1151, 5	1151, 3	1152, 1	115330 7	1155, 6	1157, 9
Сумська	1252, 8	1225, 5	1210, 7	1204, 1	1190, 4	1178, 2	1166, 9	115731 1	1147, 8	1138, 1
Тернопільська	1123, 1	1111, 7	1105, 0	1102 1102	1096 1096	1091, 1	1086, 5	108246 4	1078, 9	1075, 3
Харківська	2857, 5	2827, 6	2811, 1	2804 2804	2789, 2	2775, 7	2762, 1	274911 5	2743, 3	2740, 8
Херсонська	1144 1144	1125, 9	1116, 7	1112, 3	1103, 3	1096, 3	1090, 8	108598 5	1080, 8	1075, 4
Хмельницька	1394, 6	1372, 8	1360, 9	1355, 9	1345, 8	1337, 7	1330, 4	132385 6	1317, 1	1310, 5
Черкаська	1364, 8	1340, 6	1327, 5	1321, 8	1309, 9	1299, 7	1290, 3	128172 8	1273, 1	1264, 4
Чернівецька	913 913	907,9 907,9	906,1 906,1	905,4 905,4	904,3 904,3	904,2 904,2	904,3 904,3	904751 6	906,2 906,2	907,8 907,8
Чернігівська	1104 1104	1167, 5	1151, 3	1143, 9	1128, 6	1115, 5	1104 1104	109379 6	1083, 2	1072, 3

УКРАЇНА

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОНОМІКИ

вул. Грушевського, 21, м.Івано-Франківськ, 76004, тел. 78-41-30, факс: 55-26-10

E-mail: main@industry.gov.ua Код ЄДРПОУ 20551854

26.05.2015 № 06/09 - 516

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи
Дяків Оксани Ярославівни на тему «Оцінка креативно-інноваційної
діяльності регіонів України в умовах євроінтеграції»

Результати дисертаційного дослідження Дяків О.Я. «Оцінка креативно-інноваційної діяльності регіонів України в умовах євроінтеграції» використано в роботі Департаменту економіки облдержадміністрації і знайшли своє відображення в Регіональній цільовій програмі розвитку малого та середнього підприємництва в області на 2015-2016 роки та Програмі розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності області до 2015 року та можуть мати практичне застосування.

Запропонована автором модель теоретико-ігрового аналізу креативно-інноваційної діяльності, компілює три рівні її ефективності, дозволила здійснити детальний аналіз внутрішньої фірмової взаємодії (ініціатори чи виконавці інноваційних проектів та менеджери або адміністратори ресурсів), міжорганізаційної взаємодії, де основними гравцями виступають підприємство, його конкуренти, партнери, клієнти, власники прав на об'єкти інтелектуальної власності, та мегаорганізаційної взаємодії, де учасниками виступають державні інститути, що визначають інноваційну політику та інноваційне підприємництво.

Практична реалізація моделі теоретико-ігрового аналізу креативно-інноваційної діяльності надає можливість вибирати та реалізувати стратегічні напрями інноваційного розвитку економіки регіону, що відображено у Програмі розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності області до 2015 року та Регіональній цільовій програмі розвитку малого та середнього підприємництва в області на 2015-2016 роки.

В цілому результати дисертаційного дослідження Дяків О.Я., заважаючи на їх практичну значимість, заслуговують на увагу.

Директор департаменту економіки
облдержадміністрації

Володимир Попович

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс: (0342) 3-15-74
e-mail inst@pu.if.ua Код ЄДРПОУ 02125266

07.04.2015 № 01-15/03/572-1
На № _____ від _____

Довідка

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Дяків О.Я.
«Оцінка креативно-інноваційної діяльності регіонів України в умовах
євроінтеграції»
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

Результати дисертаційного дослідження використовуються в ДВНЗ
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» при
викладанні навчальних дисциплін, а саме: «Стратегічний менеджмент»,
«Регіональна економіка» та «Міжнародний менеджмент».

Проректор з наукової роботи

Загороднюк А.В.